

Lató

2021. november
XXXII. évfolyam
11. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

CODĂU ANNAMÁRIA

DEMÉNY PÉTER

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZÓCS KATALIN

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

HALMAI TAMÁS:

Jól van így; Holtak hangján; Fényekből erdőt; Kék napsütésben;
Talizmán (Versek) ■ 5

LOKODI IMRE:

Hűtlen America (Novella) ■ 9

KOVÁCS ÚJSZÁSZY PÉTER:

Retrospektív; Sziromlevél; Kert, ahol nem leszünk (Versek) ■ 20

SZONDY-ADORJÁN GYÖRGY:

Mezei tücskök; A vágy, szegény (Versek) ■ 22

TÓTH ÁGNES:

Titokzatos dolgok; A szék harmadik lába; Makranciné
(Karcolatok) ■ 24

CLARA BURGHELEA:

Anyám portréja dolgok közepette; Váratlan akadály; Hajnal
(Versek; Gyukics Gábor fordításai) ■ 41

GABRIEL BOTA:

Az egyetlen hiteles vers a szerelemről; Mit vettél fel
(Versek; Demény Péter fordításai) ■ 43

LUCIAN DAN TEODOROVICI:

Gólyalábon (Részlet egy novellafüzérből;
Vallasek Júlia fordítása) ■ 48

SORIL MIAVOE:

Ihlet; Esernyő (Versek; Demény Péter fordításai) ■ 60

KÁLI ISTVÁN:

Színejava (Elbeszélés) ■ 62

CSEH KATALIN:

Idegen; Művirág; Távolodó (Versek) ■ 74

HALMOSI SÁNDOR:

Hány világ; Test van alul; Nagytotálban; Az öregisten haragja;
A sötétben megnő; Angyalok összeesküvése (Versek) ■ 76

BERTA ÁDÁM:

Gergelyhajlítás (Regényrészlet) ■ 78

BODA EDIT:

Nyomolvasás; Cím nélkül; Nem lettem bölcsebb; Tavaszi légy;
Szőlő; Álom akantuszvetés előtt; Morajlik a tenger; Mától fogva;
A gyökérkezelés lehetetlen (Versek) ■ 84

DOKUMENTUM

SZABÓ RÓBERT CSABA:

„Írj szépeket, Gizi, és biztasd Domit is!” (Székely János levelei
Hervay Gizellához és Szilágyi Domokoshoz 1961-ben) ■ 87

TÉKA

TAMÁS DÉNES:

Szétírt felületek (Székely Örs: *Ostinato*) ■ 97

PILINSZKY 100

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Csend és szó peremvidékén (Pilinszkyvel a labirintus
közepe felé) ■ 102

LÁNG ORSOLYA:

Sütött a nap, és igent mondott (Pilinszky János szerepe
a *Psyché*-ben) ■ 107

TALÁLT VERS

PILINSZKY JÁNOS:

Késő kegyelem ■ 110

NÉVJEGY

LÁNG ORSOLYA ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Halmai Tamás

JÓL VAN ÍGY

Egész tájat egy fekete láz meggyűrt,
mi külön tudjuk, a remete együtt,
a decembert a nyár alá temetjük.

Hová hal meg, aki kiér a síkra?
Sírás a száját széjjelebb hasítja;
a hold arcán is világol a stigma.

Könnyekben fürdik miért a tekintet?
Nem azért, hogy tisztán lássuk a kincset,
de lássuk a tisztát, és ne csak színleg.

A tengervízből halakat farag ki,
a levegőből madarat forogni
s lélekből testet. Mégse tudjuk, hogy ki.

*Légy szerelmes a barátságba, súgja,
Jól van így, leheli, akár a szútra,
és nemcsak testetlen, hanem sarutlan.*

HOLTAK HANGJÁN

Gyalog a csillag csak Istenig jutna,
nem emlékezve képekre, kapukra,
madárnál gyorsabb madárlátta szútra.

Eltelepült a mindenség mellőlünk,
másik mindenség helyette előtűnt,
jaj, nincs, csak egész; a szőlő merő fürt.

A test állata másodtestre vágyik,
lelkesít mégis a vágytalanságig,
ahol már nem a fény szava világít.

Nem emberé a lassúság vívmánya,
liliom terel lakhatóbb irányba,
az erdő is kert, csak nincs ránk szignálva.

Mindenféle álmok emléke terjeng,
miféle lét van a nemlétnél beljebb,
hogyan késztet, holtak hangján énekeljek?

FÉNYEKBŐL ERDŐT

Hajnal előtt még egyszer összerozzan
két életünk: az egyik már romokban,
a másik, úgy hírlík, romolhatatlan.

Összehallgat a rémület a renddel,
aztán felébredsz. Körbevesz a reggel
világgal, súgván: Te jössz. Rajta! Kezdd el!

Hamarkodd el az összes lassúságot,
mit megismertél. Ez is, az is áldott.
Fényekből erdőt építesz, ha látod.

Vagy csak játszol szíves káprázatokkal?
Tervet a tudat mulatságból forral?
Éj adománya, ha napos az oldal?

A sosem-volt s az elhalt: más-más semmi?
Választól kérdés segít menekedni...
Jó, hogy a szemben Isten épp szemernyi.

KÉK NAPSÜTÉSSEN

Mire végedre érnék, újrakezdődsz,
mint ének ihatatlan tengerek közt,
mint szélütött domb szívében az erdők.

Ha megmérném a fürge pontok hosszát,
lassú mértan mutatna utat hozzád,
tudnivalók a démont elhorzsolnák.

Lopódzva érem el a semmi alját,
a zuhanásban sok a nyugtalanság,
kék napsütésben szelídek a falkák.

Az alvilágból följutni is hasznos,
ha Ariadné aranyfonalat hoz,
s húzza Orpheuszt föl, föl, Ikaroszhoz.

Helyet szorítsz öledben, életedben,
mindenben te vagy épp elérhetetlen,
s már mindenből mindened ér el engem.

TALIZMÁN

Összemakacsolt kézzel is lehetne
imát építeni a fellegekbe,
elhabarodni önmagamtól: lecke.

Ahol arcod kezdődik el a tájban,
ott mézek, füstök, múlt és talizmán van,
búcsút nem ismer a találkozástan.

Türelmet gerjeszt lassú limonádé,
a láb a földé, nem a promenádé,
kipárnázott dombon boldog a hólé.

Sötét utakon fényt elméd, öled szít,
az ördög is Isten felé törekszik,
hogy ezt ne tudja, nincs olyan öreg szív.

A visszatérő ég földangyalt kottáz;
barátságban a szerelemmel: gyors láz;
bevallani a jót: a legszebb gyónás.

HÜTLEN AMORICA

Sofronica pópa egyszer csak sereg macskával caplatott elé valahonnan. Őr-helyemről nézve előbb a fekete süvege tűnt fel, majd vékony, magas alakját is kiadta a selymesen lengedező hosszúfű, mintha villámtól sújtott üszkös csönk nőtt volna ki hirtelen ebből az átkozott földből. Csontos, napbarnított arca tekintélyes kalugyeri szakállnak sovány terep, meglehetősen gyér, akárcsak a sziklás tengerparti talaj igénytelen növényzete.

Messziről jöhetett, elképzelhetően távolabbi, számontartásra sem érdemes remetelakból, mert közeli kolostorról Bajrám apó se tudott, embertől lakott odúra ez idáig nem lelt, pedig évtizedek óta járja a vidéket a birkáival, úgy ismeri a környéket, mint a tenyerét, nem beszélve arról, hogy a baba-dagi tengerészgyalogság hadgyakorló terepe ez. Kolostorban különben sem tűrnek meg tucatnyi vak macskát, vagy annál is többet, hogy belenyávogjanak a zsolozsmákba, mert éppen émelvegnek a szétáradó tömény tömjénfüsttől.

A birkás ember döbbenettel állapította meg, hogy valamennyi macska világtalan, Divinót, a pópa kedvenc kandúrját is beleértve. Nem tudni, mi történhetett, ami a macskák megvakítását illeti, a kalugyeren semmilyen szokatlan, kóros elváltozás jegyei nem mutatkoztak, mármint az őrület konkrét jelei.

Bajrám apó hajlamos volt előre megálmodni a körülötte történő szokatlan dolgokat, készségesen fel is idézte nekem a macskák világtalanságára vonatkozó, erősen nyugtalanító látomását Sofronica pópáról szólóan. Az öreg török álmában megjelent gyenge tüdejű szerzetes hasztalan próbálkozott a Szent Illés-kápolna előtt égő millió gyertya eloltásával, nem sikerült egyetlen gyertyát sem eloltani, ellenkezőleg: magát a tenger kitekergő szeleként álcázó sátán lángot lopott a szerzetestől, és tűzbe borította a delta déli peremének végeláthatatlan sátésait. Heraclea várának falain bíborosan imbolygott az éjszakai tűzvész. A török pásztor állította, tisztán hallotta a menekülő madárvilág kétségbeesett lármáját. Álmából azt a következtetést szűrte le, hogy valós veszély leselkedik a szerzetesre és környezetére, amit a birkás úgy hangsúlyozott, hogy okvetlen értenem kellett belőle: én is Sofronica pópa környezetének része vagyok, jó lesz vigyázni hát. Bajrám apó nem tagadta, álma után mindjárt Allahhoz fohászolt, ne engedje az ortodox

pópa bűvkörébe őt, nem is volt hajlandó kivárni álmának valamilyen beteljesülését, elment délebbre legeltetni.

A török pázstor elmondása szerint a kalugyernek egy derűs reggel, keresztény paphoz méltatlan, sőt nagyon is égbekiáltó ötlete támadt. Fogta macskáit, pontosabban füttyentett Divinónak, a farka – elsősorban a kandúrt követve – ment a pópa után, s a sziklás zugban egyenként megadva magukat, a legkisebb nyávogás, karmolásos ellenállás nélkül hagyták, hogy a pópa hidegvérrel kiszúrja a szemüket. Grúziai kolostorból hozott árral operált, amivel káplánkodása idején a brailai lápon megbűvó Szent Inocentiu kolostor föld alatti cellájában gyér lámpafényben tajkolta a testvérek lábbelijét, ahol egyidejűleg napi elmélkedéssel kezdte a dobrudzsai metropolita előtt ünnepélyesen vállalt fogadalommal kötött kalugyeri életét. Mindezek után már nem volt nehéz készpéznak vennem azt a történethez tartozó, egyáltalán nem mellékes szerencsétlen momentumot, ami a macskák megvakítására adott valamelyes magyarázatot, amikor a pópa az állomáshegyüinktől nyugatabbra fekvő öreg és kopott, gyűrődéses hegyek legmagasabb pontján krétakőből rakott bűnbánó térdeplőn elrebegette a magasságos égieknek, hogy a macskák megvakításával nem tett semmi rosszat, és ezen szokatlan, isteni megbocsátást nélkülözhetetlen módszerrel mindösszesen a macskák hűségét kívánta ellenőrizni. Kíváncsi volt, hogy a macskák vakon – előbb Divinónak szánt füttyező után – készek-e követni őt? Ezután viharos időben nem volt tanácsos a pópa térdeplőjének környékén legeltetni, mert Bajrám apó látta, hogy a villám gyakran a sziklákba vág, ropogva, harsogva hasad valamennyi testesebb szikladarab, mint az érett dinnye. Siratták szent hegyüket a *maicák*, a Preasfântă Inimă a lui Isus rendjének apácái, akik a delta mélyéből jöttek fel gyakran imádkozni, s ha jöttek, úgy szállták meg Dobrudzsa legmagasabb hegyét, mint valami varjúsereg.

Mit mondjak, a macskák vakon és hűségesen követték a szerzetest. Bajrám apó szerint a korábbiaknál is ragaszkodóbban kísérték a pópát, aki ugyanakkor ünnepélyesen megígérte, valamennyi macskának vadonatúj szemé lesz, a látást nekik a tenger felől hozza el. Ígéretét akkor tette meg, amikor hosszas útvjáról visszatérve beszélgetésbe kezdett a macskáival.

Ezek a lazítás percei voltak, amikor mesélni kezdett az életéről, de mire belevágott volna egymást sűrűn követő, azokat elmélkedésekkel fűszerező történetek eléggé laposnak kínálkozó mélyébe, csalódottan kellett látnia, hogy a cicák mind kinyúlva az igazak álmát aludták. A kalugyer megsértődött, már megint hiába beszélnek nektek, mondta. Ha Bajrám apó a part ezen szakaszának erősen sziklás, hullámtörő szakaszán járt a birkáival, és telje-

sen beesett horpaszú macskákat látott heverni, látott a levegőben körözni dögevő madarakat, ezért gondosan köpenye alá fogadta a későn született vagy hitvány bárányokat.

Ebben az időben szűkös volt az élelem, mármint a polgári lakosságnak szánt állami ellátmány, nem sokkal azelőtt bevezették a jegyrendszert, a városok lakói az üzletek környékén végeláthatatlan sorokban kígyóztak. Volt, aki orvosi látteleet szerint lúdtalpat szerzett, másoknak megnyúlt a nyakuk, itt pedig szakadt, mindenkitől elhagyott emberek kagylót szedtek a tengerparton.

Ezek a százalmas teremtések, nők, férfiak, gyermekek általában az őrhelyem környékén gyülekeztek, egy részük imádkozott, mások az Urat káromolták, megint mások tátották a szájukat, hátha eljön a sült galamb, de ha nem is sült galamb, ószövetségi manna hull az égből. Érti, uram, hátha manna hull, rázta a vállamat az egyik szakadt, vérmes szemű tengerparti ember, csakugyan bibliai szegények félelmetes mása. Magam is meglepődtem, hogy egyáltalán nem hatotta meg a vállamon üresen zörgő Kalasnyikov. Mutatóujjával a szája felé bökött, nyilvánvalóan erősen chetnéke volt, az éhségtől vagy *basedow gravestől* kiguvadó szemét csontos ujjáival próbálta helyreigazítani, mert az magától helyre nem igazodott volna, csavargatta óvatosan, mint ahogyan kell a rádió keresőjét, és ilyenkor zölden villog a macskaszem. Néztem, az adóvevő készülékem ott állt, ahová tettem, ezúttal nem tessékelte kijjebb a kicsapódó hullám, mint korábban tette, jól elvolt magában, bár teljesen hasznavehetetlen műszer, mert egyszer már feltelt tengervízzel. Vízszintemelkedés volt vagy mi, nem tudom, valahogy a vízhez közelebb találtam elhelyezni viharos éjszakai őrség idején, amikor az orrodig sem látsz, csendesebb időben pedig megtanulsz lábod aludni, a készülék ettől kezdve mindössze leltári szám lett. A törzsnél adták, hogy hozzam, cipeljem magammal teljesen fölöslegesen. Így is vigyázni kellett rá, ezek az emberek lopnak, mint a tűz, figyelmeztetett Bajrám apó. Mindent vittek, ami a kezükbe akadt, aztán a stégről a vízbe vetették, hogy ne maradjon bűnjel, feltéve, ha nem került akire rásózhatták volna akár kupányi vodkáért, de kinek kellett volna egy hasznavehetetlen katonai adóvevő. Általában korán jöttek az emberek a partra, rendszerint Sofronica pópa érkezése előtt már ott ácsorogtak az őrhelyem környékén, mintha teljesen tanácstalanul, aztán rávetették magukat a nedves tengeri homokra, térden csúszva túrták fel a hullámoktól finoman kivásalt fövenyt. Jött a következő hullám, átcsapott a fejük felett, ropogtak a csontjaik a hullámok súlya alatt, mert száradt volt a hús, lötytyedt az izom, a hullámkaréj mindegyre elsimí-

totta a homokágyat, így ment ez, a nyomorultak tovább keresgéltek, kapkodták a levegőt, sötét szájak tátogtak a narancssárga égre, mint az erdő odvas fája narancsos naplemente táján. Nem tudni, mi tartotta össze ezt a gulágokra szabott szerencsétlen kolóniát, a tehetetlenség erős kohézió ezen az öreg és szétrepedt kontinentális talapzaton, amit Kadrilátereknek neveztek hajdanán. Kadrilátereknek, amikor még a töröké volt Dobrudzsa. Tudom, jólesett ezt Bajrám apónak hallani, bezzeg, akkor kövérebb volt a legelő, a birkás emberem felmenői eljártak legeltetni egészen a Boszporuszig, útközben árucserét folytattak bolgárokkal, felszivárgó albánokkal, talán görögökkel is, déli gyümölcsökkel, zöldséggel, törökmézzel, serbettel megrakva tértek haza, gazdagon erre a mindeneknél mostohább vidékre, ahol, igaz, jó pénzt csináltak, dénárt tettek dénárra, kecskecsöcsű szőlőbirtokot vásároltak Medgidia környéki szelídebb lankákon. És szájkosarat a szüretelésre felfogadott aljanépnek.

Elnéztem, a tenger sohasem fukarkodott ezekkel a szerencsétlen emberekkel, a barakkok lakói megrakták elejüket ajándékaival, nagyon is óvatosan rúgtak a pópa macskái felé, ha éhségükben azok is arra vetemedtek, hogy összeszedjék előlük a plázson fekvő zsákmányt, csak meg ne lássa a pópa, hogy egy macskába is belerúgnak, mert azonnal előveszi a fekete mágiát, aztán megnézhetik magukat. A nap alighogy elrugaszkodott a láthatár vonalától, a nyomorultak elmentek dolgukra, víz csurgott a ruhájukról, a csatorna felé tartottak, noha nem tudni, ott milyen dolguk volt még. Kezdetben messziről, Olténiából, Moldvából jött férfiak telepedtek meg. Látván, hogy üresek, beköltöztek a munkaszolgálatos ezredektől ott hagyott barakkokba. Összeszedték a környező vidék olcsó fehérnépét, rozoga tábori ágyakon nemzeni kezdtek. Amire a nemzést abbahagyták, és egyre jobb szakemberek lettek, a tábori ágyakat rugós ágyakra cserélték, addigra félig-meddig megvakultak valamennyien, mert állandóan belenéztek hol az elektromos hegesztő, hol a lángvágó fényébe, amikor a tenger felől jövő gázvezetéknek szánt traverzeket építették. Hiába üzentek az állami vállalatnak, küldjön használható maszkot különféle kormozott üvegekkel, mert a vállalat nem küldött. Egyszer csak fizetést sem hozott a posta. Az állami vállalat előbb megüzente, nem muszáj, másodszorra felszólítást küldött, egyáltalán ne hegeszsenek, de ők jó darabig hegesztettek, s ezt látva, a hatóság emberei megszakították az áramot. Ültek esténként a rugós ágyakon, nézték a sötét mennyezetet, hátha megjön a villany. Nem jött meg soha.

Az sem jött meg, amiben reménykedtek, mármint az állami leszázalékolás, majd, egyszer esetleg lesz kis havi nyugdíj. A hegesztőkészülékeket

ott ette a fene kibelevve, a réztekercseket rég értékesítették, a karbidot viszont a gyermekek még sokáig öntözgették. Karbidgázra gyűltek csapatostul, szívták szédülésig, aztán maradt a bűzét vesztett salak esőktől formált nonfiguratív alakokkal. A tenger rengeteg hullámot küldött, hullámok hátán ajándékot, úgyhogy jöttek még szokszor szálanként vagy csapatostul, de leginkább seregbe verődve.

Megszoktam, nem szólítottam megállásra a barakkok népét, egyszer kértem jelszót egyiküktől, viszont az erősen foghíjas, Bunuel filmjeiből ismert torz ember leröhögött. Úgy látszik, a tenger sós levegője nem használ, szólt a tüdeje, minden reggel hallottam sípolni, azt mondta, asztma, pedig dehogy, véreset köpött. Elégedettnek tűnt, rég nem nevetett ilyen jót, mondta. Láttam, csak mímelem a csőre töltést, tisztában volt azzal, a törzstől töltény nélkül voltam elengedve. Kiáltottam erélyesen, állj vagy lövök, erre a sokat próbált szerencsétlen, mint egy idióta, vagy mint akinek nincs mit veszítenie, tett még néhány lépést felém. Röhögött, mint egy eszeveszett.

Ekkor érkezett meg Bajrám apó a birkáival, szólt, ne fárasszam magam, hosszú a szolgálati időm, nem sokra megyek ezekkel az emberekkel. *Parola*, na halljunk oda, mondta kesernyésen a török pásztor, ne vesződjek velük, elmennek maguktól, szépen. Csakugyan, békésen jöttek, békésen mentek, állították, hogy ez a partszakasz tisztára egy éden.

Jött Sofronica pópa, a szárazföld felől érkezett, hosszú fekete reverendájával majdnemhogyan seperte a földet, harmatot vert a hosszú szálás füvekről. Elöl a hiúz termetű Divino kandúrral és az őket követő háremmel érkezett, benne idei és tavalyi kölykökkel, mind vak macskákkal. Nagy verseny volt közöttük, melyik dörgölőzzön a pópa lábaihoz. Kulcsosomó zörgésére abbahagyták a nyájaskodást, tudták, macskának tilos belépni a kápolnába, erre szigorúan megszoktatta a kalugyer, lassan teljesen szófogadó macskák lettek.

No de Bajrám apó szerint ösztönükben volt a látni akarás vágya, tudták, Divino vezérkandúr is vakon kezdte a szolgasorsot, később kapta vissza a szeme világát. A kalugyer vette el, a kalugyer adta vissza, miután megtért a tengerről, a tengernek arról a titokzatos pontjáról, ahol testes fényrög lebegett az ég és föld találkozási pontjánál, onnan hozta a fényt tört darabokban. Bajrám apó nem zárta ki, hogy gyémántot hozott. Szólt, nézzem meg jól Divino vezérkandúr szeméit, mert miből vannak azok, ha nem tört gyémántból. A török ilyenformán elképzelhetőnek tartotta, hogy a templomok hagymakupoláit Sofronica pópa látja el nemesfémekkel. A szerzetes, akárki meglátja, szentet csinál magából. Divino szeméből valóban erősen szűrős,

lézerszerű fény áradt, a török szerint a macska sugárzó szeme karcolta összevissza a kápolna ablaküvegeit, amikor ott feküdt az árnyékában, vagy éppenséggel a kápolna grádicsán, farkát hol ide, hol oda dobálta elégedetten.

Ó, nem hiszem, csattantam fel Bajrám apó meséjén, ő viszont látván a hosszú fűben mozdulatlanul álló, láthatóan ránk figyelő Sofronica pópát, megintett, azonnal hagyjam abba, esetleg forduljak a tenger felé, tartsam kedélyemet hűvösen, különben dühbe gurul a kalugyer, látván a rajta való gúnyolódásomat. Megnézhetem magam, ha a pópa a keresztények istenétől vad szeleket kér rám, háborgó tengert, sarat, jégesőt, krétahegyekből sugárzó hőséget, szememet kivájó sirályokat, rám küldi a delta lidérceit. És akkor én ott álltam órhelyemen szál kalasnyikovval a vállamon, természetesen tőlény nélkül, és megfogadtam a török pásztor tanácsát. Tőle tudtam azt is, hogy Sofronica pópa tudott vízen járni, néha elment a tengert égbolttól elválasztó vonalig, valahova oda, ahol a fényrög lebegett, amin a kalugyer a szintén vízen járó grúz partok felől közelítő Ilia atyával tisztességesen osztott.

Euthimiosz atya Batumi környékén, a Sighnaghi közvetlen közelében álló Bodbe kolostor lakója volt, fegyelmező spirituálisként meghívta Sofronica pópát, fürödjön meg a szóban forgó kolostorhoz közeli Szent Nino-forrás vizében. A grúz pópa felhívta Sofronica pópa figyelmét, ha nem merül el teljesen a szent forrás medencéjében felgyülemelő vízben, haszontalan a fürdő, tovább kell lépni, mert ezrek és ezrek várákoznak az alkalomra. A grúzok spirituális életében nagyon fontos szerepet tölt be a Szent Nino-forrás, ugyanis, ha a benne megmerítkező ember minden porcikája víz alá kerül, és háromszor elmantrázza kívánságát, nem kérdés, hogy realizálódik a legfontosabb vágya. Nos, egy ilyen fürdés után kezdett vízen járni Sofronica pópa.

A kalugyer nemcsak vízen tudott járni, hanem a birka nyúzásához is kiválóan értett. Egyszer elnéztem, amint a birka ott lógott valami primitív nyúzófán, csak a felfüggesztést nem láttam. Vért prüszkölt a húsvéti áldozat a szerzetes nemezből varrt csizmájára, miközben guvadt a bőre lefelé, erősen izzadt a szerzetes, mindegyre kézfejjel törölte egyet a homlokán, a maroknyi gyilkot sűrűn égetett agyagtálba töltött vízbe mártogatta, mert tincsekben ragadt pengéhez a gypjúsál, a bőr erezetei néhol elpattantak, kis vérhólyagok ültek ki. Bajrám apóval néztük a műveletet, ahogy sem értettem, mi történik körülöttünk, néha meglebbent a szél, a véresen meztelenre vetkőzött bárány faggyúját pillanatok alatt kicserezte a tenger felől jött sós levegő.

Nahát, néztem az idős törökre, hátha megfejti neki a titkot az ő Mohamed prófétája, mert a környéken nemhogy nyúzófát megtartani képes fa nem volt, fűszál is alig nőtt a krétás talajban perzselő nyári hetek után. Jött is a bizonyossággal Bajrám apó: Sofronica szerzetes marokba fogja az eső szálait, megfonja istrágnak, azzal akasztja megint csak láthatatlan rúdra. Hümmögtem, mert mit mondhattam volna azután, amit szintén a töröktől tudtam: a szerzetes ugyancsak az eső szálait ostorba fonja, s ha úgy tartja kedve, nagyokat csattogtatva űzi el a birkás ember szédelő számait a Szent Illés kápolna környékéről, pedig az oktalán állat ott kárt nem tett, mert mi tenyészett ott, csak száraz hosszúfű. S ahogy a száraz hosszúfű alázatosan hajlongott a tenger felől fúvó szélben, csengeni kezdett mindjárt a jobb fülem, ami azt jelentette, temettek otthon valakit, mert akkor szokott csengeni, ha temetnek. Ez a hallás nem adott magyarázatot, férfit vagy nőt kísértek ki a domboldalra, mert a fülemben se kis csengés vagy nagy csengés nem volt, hanem egyenletesen közepes. Ha férfi az eltávozó, akkor nyilván nagyharanggal húzzák, ha pedig fehérnépről van szó, akkor a kis haranggal, ami egészen természetes Tarziciusz atya szerint. Évszázadok óta így van, hát akkor nekem ki kellett volna találnom, ki szenderült jobblétre, melyik nagybácsi, nagynéni ment el, de találgatott a fene, pedig az időmbe belefért volna, hiszen akkor kezdődött az aznapi misszióm, este hat órakor álltam őrségbe. Így mondták a tiszték, hogy misszió, pedig micsoda röhej, mert ki a francban volt ott csöppnyi küldetésérzet, legfeljebb az ördögben ha nem.

Délutáni hat órakor már majdnem este volt, legalábbis átmenet, a tenger felől előbb a szürkület jött, majd éden előtti sötétség. Tél volt, mondjam úgy, a nehezen túl, tavasz felé már, talán a kanalas gémelek kiköpték csőrükből a tavasz magjait Istria kövein, amit a Krími-félszigetről, ha nem, akkor a Kígyók szigetéről, s ha mégsem onnan, akkor a homokpadon megfeküdt szellemhajók traverzeiről hoztak magukkal. Dobrudzsában a tél általában nem fehérben prezentált, egészen szürkén, maga helyett küldte el az orosz-ukrán sztyeppékről a krivec, ami tudvalevőleg kegyetlenül vad orosz szél, szálig derékba töri a Duna-delta beláthatatlan nádasát. Valahonnan északról jön, forrásvidéke elképzelhetően Nyugat-Szibériában van, tudták ezt a felmenők, akiket kivezényeltek hősi halált halni a nagy orosz sztyeppékre, de nem mind haltak hősi halált; volt, aki baszott rá hősi halált halni Jány Gusztáv von Paulus úri kedvéért, hazajött a krivec keletkezésének vidékéről, és elmondta, olyan beláthatatlanul, sőt elképzelhetetlenül széles az orosz

föld, hogy azt semmilyen képzelet nem képes befogni, nincs az agynak akkora térfogata, ami befogadná. Sztálin talán erre a befoghatatlanra bázírozott.

Erről, ilyesmiről beszélgettünk éppen Sofronica pópával, az ikonosztáz mögött babrált valamivel, festéket kevert tán, akkorjában templombelsőt festett, ott égett belém végképp az Utolsó Vacsora a Szent Illés kápolnában, ahol, mondom, vadonatúj ikonosztázával volt elfoglalva a sötét arcú, haját varkocsba fonó, erősen barna arcú szerzetes. Átmeneti arca volt, gondolom, szerzetesi arcnak átmenetinek kell lennie, vízen járva a tengeren, arca biztosan átszellemül, világosodik valamelyest, amint befele halad a tenger sötét vizén, valami elképesztő mélységekbe. Tudom, erről hiába is kérdeztem volna, nem mondta volna el, merre tart vándorútján. Hallgatag, aszkéta teremtés volt, soha nem hallott Girolamo Savonaroláról. Nem baj, hogy nem hallott a dominikánusról, mondtam a szerzetesnek.

Később tőle tudtam meg, Fetești-ről jött Sofronica szerzetes. Ha beszélgettünk, fekete lábnyomom ott maradt a fehér krétán. Nem baj, mondta a pápa, minden nap szolgálta felsíkálta a keletkező lábnyomokat. Meg aztán tanította nekem: jó, ha tőle tudom, körülöttünk folyamatos keletkezés van, Istentől naponta újratemtett világ.

Krétatömbből vágott téglát és padlózatot, amikor kápolnaépítésbe kezdett, bukovinai kék ajtóval és négy ablakkal, a torony kezeletlen bádogfedővel fedett, a rozstda vörösen izzott a lenyugvó nap fényében.

Itt folyamatos keletkezés van, magyarázta, miközben a hullámok újra és újra partra hordták a tenger kagylóit, algáit, moszatjait, rákjait, cetjeit, bálnáit. Nem tudom, képzelődtem-e, vagy a valóságot láttam, amikor delfinek párosban tűntek fel a távolban, elmerültek, majd ismét felfénylett a hátuk, szinuszgörcbét írt a haladásuk. Így ment ez, nem tudtam, mi van, azt láttam, ami volt körülöttem, előttem a Fekete-tenger, egyenes vonal a láthatáron, a delfinek a felezővonal felé tartottak, kérdés, elérték-e valaha. A láthatáron néha fekete pont keletkezett, másnap is pont volt, csak az előbbinél kövérebb. Hajó. Aznap a fekete pont alig nőtt valamit, miközben tudom, egyre közeledett. Nyersolajjal terhelt iráni tankhajó vette célba az állomáshelyünktől jóval délebbre tehető kikötőt. Volt, amikor nem láttam, csak hallottam magam előtt valamit. Halott erdőt, mintha yachtok sűrű kötélzetű árbóc-erdejét hallottam volna az öbölben csattogni, szálfára kiégett rengeteget, pedig nem, hanem eső volt, mert itt kötélnyi vastagon szakadt le az ég. A nagy esők elmosták Bajrám apó birkáinak a nyomát. Mind itt legeltetett a tenger közeli partszakaszon, mert beljebb a szárazföld felé erősen krétás, nőtt rajta ugyan némi bogács, de alapvetően halott föld. A gépek egymás

után húztak el fölöttünk, a kondenzcsíkok az égboltot mágikus cikkekre szabdalják. Általában a szárazföld felől jöttek, délkelet felé tartottak, talán Dubaiba mentek, de lehet, nem is, inkább Afganisztán volt a cél. Tán mentek a nyugatiak, vittek sok-sok ENSZ-segélyt, fegyverarzenált, kábítószer-alapanyagokat csempészték a visszatérő csapatszállítók, nagy gólyafészek a tálib fején, és Allahra esküdött a csőre töltött Kalasnyikov.

Bajrám apónak vízhatlan köpenye volt, terepszínű, a babadagi tengerészgyalogság cirózisban szenvedő altisztje szerezte neki potom fél birkáért, kapucnis cucc, de hiába húzta a fejére, mert a szél állandóan lesodorta. Láttam többször a kapucnival vesződni, valamit mondott magában, nem nekem mondhatta, hiszen tudta, vak hangot sem értek törökül. Az biztos, nem Allahot káromolta. Rájöttem, minek neki a kapucni: ha látott juhobarányt elhullatni valahol a parti sziklákon, ölébe vette, száraz zörgő füvekből tépett tincssel szárazra törölgette, majd haladt a nyájjal, Allah kegyelmével, a bárányt pedig a terepruhás kapucnijába fektette szépen, mint valami hátizsákba. Ezt megfestem, szólt egyszer a szerzetes, a török nem vette komolyan a kalugyert, bár ha elhitte volna neki, nagy zűr lett volna, dzsihád, mert muszlim ember nem engedi magát sem élve, sem holtan, sehogyan sem keresztény templomba bevitetni. Ott volt márpedig a bárány a pásztorral, tisztára Bajrám apó. Miért ne lehetne ott, gondoltam, kis Jeruzsálem a Szent Illés kápolna, legalábbis így fogtam fel, miközben néztem a krétából épült kápolnát, Kalasnyikovom, csővel lefelé, húzta a vállamat.

A tengert gukkereztem, mert parancsban volt, gukkerezni kell, szólni, mi a jelszó, testvér, ha nem megy, sorozatot bele. Nem is, előbb a levegőbe lőni, de honnan jöhetett volna testvér vagy ellenség, mert a tenger felől nem, csakis a pápa, mert egyedül ő tudott vízen járni. Még aki tudott: Manuila atya, csakhogy miután a maga részéről megtette a bizonyítást, hogy a Duna nem a Fekete-tengerbe, hanem a magasságos egekbe ömlik, elment meghalni Heraclea várába. Halála után sok-sok javaslatra mindjárt összeüt a szent színódus, Manuila atyát szentté kellene avatni, ám a testület legfelsőbb és megkérdőjelezhetetlen tanácsa elvetette a javaslatot. Nem sokkal később a patriarchátus közleménye szerint nem voltak eléggé meggyőzők azok a tanúvallomások, melyek Manuila atya vízen járását mint csodatettet kívánták volna megerősíteni. Nem kérdés, Sofronica pápa, tiszteletre méltó szerzetes tisztában volt a szentté avatás fölöttébb bonyolult és szigorú kritériumaival. Elképzelhető, a jövőre nézvést azért járt gyakran ki a tengert egektől elválasztó vonalon csábító fényhez, hogy annyi hozott nemesrög láttán percig se kételkedjen a magas színódus.

Elmúlt egy hét, kettő, nem láttam Bajrám apót a 6013-as szélesség környékén legeltetni, noha igaz, említette, valamennyi ideig távol lesz, mert ha nem, felfordulnak a birkái. Elment legeltetni Mangália felé, annál is lejjebb valamivel, a bolgár határ közelébe. Dús legelők hírére keltették a juh- és kecskebőröket felvásárló kereskedők, akik jól ismerték és tisztelték régi kuncsaftjukat, a birkás törököt, ám kiderült, sivataggá sült a legelő a kitartó forróságtól, fordult is vissza a török a sereggel, birkáit a gyűrődéses hegyek hajlataiban rejtőzködő apró legelőkkel biztatta, de mire hazaért, eltelt jó fél hónap, a hegyek észkos hajlataiban is lesült minden sarjadék. Izgatott, hogy nem tudok semmiről beszámolni neki, ami a pápa ténykedését illeti, azon az oknál fogva nem, hogy a pápa váratlanul ellett valahova. Arra gondoltam, a grúz szerzetessel eszmecserél a tenger és az egek találkozási pontjánál, dézmálják a fényrögöt. Az is lehet, misszionáriusként Hegyi Karabahban jár, vagy senkitől sem ismert rejtett zugban tartózkodik a macskáival. De nem, mert a cicák egyszer csak megjelentek a part szegélyén, valamennyi kihegyezett füffel, úgy tettek, mintha a tengert nézték volna, a fekete vizek hátán közelítő fehér tarajokat, de nem láthattak semmit. Esetleg szimatot fogtak, hogy talán gazdájuk közeledik.

A vizet gukkereztem. Mit látsz?, kérdezte Bajrám apó. Nem látok semmit, mondtam. Ekkor, mintegy vezényszóra, zsupsz, vízbe ugrottak a macskák, természetesen Divino repült elől. A birkák szájalmasan nézték, mit művelnek a kalugyer jámbor és nyálas állatai. Látták, hogy a vak macskák a tenger belseje felé húzó hullámok sodrására bízták magukat, hadd vigye valami befelé, a pusztulásba talán, vagy hova, mert erre a kérdésre csak a pápa tudott volna válaszolni, úgyhogy szájalmasan bégettek a török birkái, mintha megállás nélkül.

Nem foglalkoztatott a kérdés, mi lett a pápa cicáival, hiszen a törzsnél erősen ideges állapotok uralkodtak, csak szikrát kellett volna kapjon, hogy robbanjon a levegő. Valamilyen grád volt, fogalmam sincs, hogy a vezérkartól elrendelt fokozat mire alapozta a készültségi állapotot. Azt gondolom, mondtam a birkás töröknek, a veszély a tenger felől fenyeget. Igen, helyeselt egy gyémántszemű macska. Azt is mondta, akkor érkezett meg a tenger és az égbolt találkozási pontján fellelhető fényrögtől, a szerzetes, akárcsak a vezérkandúrt, őt is megtanította vízen járni. Bizonyos, hogy Sofronica pópát és Euthimiosz atyát találta érte, halálukat felségvizek megzavarásának címére írják. A tenger mélyén vannak, az orosz haditengerészet jó darabig motorcsónakokkal szelte keresztül-kasul a nyugodt, szélcsendes tengert, ám a fényrögöt sehol sem találták. A nehézbúvároknak sem volt szerencsájük,

mondta a gyémántszerű cica cseppet sem jelentéktelenül, nagyon is fontoskodva, hol az én, hol Bajrám apó lábaihoz dörgölőzve. Elhúlve vettük tudomásul a váratlan fejleményt. Melyik vagy te?, kérdezte a macskától az öreg török.

Amorica vagyok, felelte a cica. Aha, akkor te nőstény vagy, Divino újabb szeretője, állapította meg a török. A macska nem szólt semmit, elkullogott a Szent Illés kápolna felé, elfeküdt a torony megnyúlt árnyékában. Enyhe, mondhatnám, kellemes fuvallat jött a tenger felől, szétszórta a beérett hosszú fű magjait, vagy kel belőlük új fű, vagy nem kel, de inkább mégis, mondta Bajrám apó.

A pópa nincs, nem lesz, aki istrángba vagy ostorba fogja az eső szálait, öntözni fog mindenhol. Lehet, egyszer elhordják innen a krétahegyet, tömbökbe vágják, a színódus újabb kápolnát épít, Szent Sofronica kápolnát szentelnek a csodatevő kalugyer emlékére. De lehet, hogy nem építenek. Inkább igen, mint nem, vélte a török pásztor.

Bajrám apó jelezte, még másnap reggel indul juhaival délnyugatra, komppal seregestől átviszik a Dunán, elmegy egészen Calafatig. Szomorú voltam. Valami lesz, mondtam másnap a hosszú útra készülő töröknek, mert aznap tele tár éles tölténnyel voltam elengedve. A török pásztor szerint erősen kétélű ez a szovjet–afgán háború. Szólt a birkáinak, menjünk, juhaim, mert a nap mindjárt a Dunába esik Csernavoda alatt.

Vettem a tárat, számoltam a töltényt, összesen tizenkét golyó. Amikor azt gondoltam, hogy Bajrám apó már távol jár a felhagyott legelőtől, talán Ostrov felé vette az irányt, az egész tárat a kréta porában fürdőző Amoricába eresztettem.

———— Kovács Újszászy Péter

RETROSPEKTÍV

A Fellegvár nyári köntösébe furcsa indákat hímzett a hétfő.
Aludni készültek a tornyok.
Ezüstfenyőkbé táplálad mosolyod.
Amikor megfogtad a kezem, magunkat láttam a túlevelekben.

A Fellegvár most elhagyott katedrális.
Másként vetül a fény a fenyőfákra.
Hiába nézem a túleveleket,
növényi szervek forгатagát látom.
Azt mondják, miután visszautasítottál,
két hétig nem aludtak a tornyok.

SZIROMLEVÉL

Valahol a papírsárkányok segítség nélkül is repülni tudnak.
Valahol egy időben vagy jelen minden udvaron.
Rózsafákat metszesz, kezed fehérebb a megszülető szirmoknál.
Ahogy a hervadt virágok földet érnek,
közelebb lopózik egy teknőctarka macska.
Hanyatt fekvé játszik a rózsaaágyon.
Valahol karmos gerinces vagyok.
Délutánonként melletted alszom el.

KERT, AHOL NEM LESZÜNK

Nézd, vörös lett a cseresznyék bőre,
árnyak pihennek a fák alatt!
Téged várnak ők is,
hogy a nyári nap elől elrejtessenek,

s oltalmukban múljon el torkodból a fájdalom.
Ha a gyümölcsösben lennénk,
úgy simogatnálak, hogy visszanyerd a hangod!
Igyekeznek megóvni téged,
ahogy liliomokra vigyáz a nedvesség.

MEZEI TÜCSKÖK

Állj odébb, lüke tücsköm, hangszereddel,
nyírettyűdre vonj lengő lobogót
a széllel, szeljen most a halk dereglye
jobb vizet, öleljen más kikötőt,

hol ujjongva köszöntsön majd e nyár
ünnepét ülő ifjú had a mólón,
mélyhegedűs, jámbor tücsökleány
ott bőröd pihe-pázsitjára dőljön.

Így menekülj kaszám kettészelő
iramától, hisz minden apró neszre
nem figyelhetek, nekem is már súgják:

„légy körültekintő, a kémlelő
magasság ad és vesz, jó, nem jó, nesztek!” –
kottámra gyors szelek más dalát fújják.

A VÁGY, SZEGÉNY

Összeáll kép nélkül a rózsaszál,
mit elfogadtál, erre járt a vágy,
szegény, végül lesznek feltörekvő
illatok, egy fáradt név és eljövendő
hercege. Az égfeleken láttam, ami

számított, a tó felől világra szól a nagy
fogás, szünetre hív a kisasszony a név
szerint, a jó vándor is meg-megáll, míg
átoson. Kongassál egy szörnyűséges
percen, zúgassál egy zúgnivaló formát,

egy szó, mint C, a szám mögött a lendület,
tisztelességgel elkísér egy léten át,
a lét fölött, míg eltenyész a lóhát, ami
ugratott, a látomás még színterein ténfereg.
Ocsúdna mind, ki ugyan szép karámmal

körbezár, a felhők rostja rám csavarta
nagy baját, nincs a béka, nincs a herceg
egyfelől, felőlem hátraarc, a csók zamatján
elpattan hét ízes buborék. Összeáll kép

nélkül a rózsaszál, mit elfogadtál, menni
kész a vágy, szegény, mind erre jön,
ki fájnivaló kint keres, a föld szintjén
a nevetéssel térdig vagy derékig, jó ideje

hiányzik az ünnep. Útitársam itt
leszáll, és elfelejt, az önvaló
tükörbe hív és visszavár, összeér
a vég, az útnak kezdete.

Abból raktam a lépcsőt,
ne lássam, markod nyílik-e, zárul,
ne lássam magam az utak alatt.

Tóth Ágnes

TITOKZATOS DOLGOK

Már sárgul a táj. A dombok és a folyó felől hűvös, fanyar illatot hoz a szél, és versenyt úsznak a levegőben az ökörnyalak. A lustán nyújtózó város csendjébe bele-bele kárognak a varjak, ami azt jelenti, valóban ősz van. Rakoncátlan kis szélrohamok tépázzák a hatalmas park fáit, és összeborzolják hosszú hajamat. Színes leveleket táncoltatnak zörgetve az ösvény felett, aztán hirtelen minden elcsendesedik, mozdulatlaná válik. A földön megpillantok egy ragyogó fekete anyagból készült flitteres estélyi ruhát. Meghökkenően hat ezen a hétköznapi reggelen.

Óvatosan lehajolok, és felemelem a ruhakölteményt. Ismerős parfümillet csap meg. Épp olyan, mint a Sparkling White Diamonds, amit a férjemtől kaptam karácsonyra. Én pedig csak dugdostam, szagolgattam, és csak nagyon ritka alkalmakkor tettem pár cseppet a fülem mögé vagy a nyakamra. Utoljára egy szilveszter éjszakán használtam. Kicsit zavarosan emlékszem vissza, de azt tudom, hogy épp ez után az éjszaka után tűnt el a férjem. Zaklatottan bolyongok a régi utcákon, a régi házak között, kezemben az estélyi ruhával. Kérdezősködöm ismerőstől, ismeretlentől, és a férjem fényképét mutogatom nekik, míg egy fekete kalapos úr azt mondja, hogy pár éve látta bemenni abba az ódon, magas bérházba, amely a város központi parkja mellett áll.

Végre egy követhető nyom! Egészen eufóriás állapotba kerülök. Tudom, miről beszél az ember. Nagyon is tudom.

Hamarosan már a márványlépcsőket mászom lihegve az öreg bérpalotában, ahol egykor 15 évig laktunk, és ahol szomorúan tapasztalom, hogy mostanra minden megkopott. A lift nem működik. A tetejét szemét borítja. A házmesteri lakás ajtaja be van deszkákkal szegezve. Vajon mi lett a régi házmesternével? Jól emlékszem rá. Az ötven körüli nő az épület takarítása mellett a rigolyás beteg anyját is ápolta. Aztán, amikor az öregasszonyt elvitte a halottas kocsí, a házmesterné felvette a piros selyemruháját, kifestette magát, és elment táncolni a Lord's mulatóba.

A lépcsőház olomberakásos ablaküvegei kitörték. Hirtelen fázni kezdek. Most veszem észre, hogy abban a vékony estélyi ruhában vagyok, amit a parkban találtam. Még rajta van a finom illat. A lépcsőház mennyezetéről fátyolként csüngnek alá a pókhálók, és remegnek a huzattól.

A függőfolyosókról a kilátás a barátságatlan, belső udvarra nyílik, ami aknaszerű, sötét, és félelmetesen mély. Az évtizedek során sokan követtek el itt öngyilkosságot, a mélybe vetve magukat.

Nézem a két épületszárnyat összekötő teraszt, ahonnan rá lehet látni a város déli részére. Régen itt napoztunk, kártyáztunk, és esténként innen bámultuk a távoli, hunyorgó fényeket. A negyedik emeleti folyosón megtorpanok. A plafonon hatalmas lyuk tátong, ahonnan gerenda és nád kandikál ki, azzal fenyegetve, hogy menten a fejemre szakad.

Istenem – gondolom –, milyen szép volt régen ez a hely, pedig már akkor is öreg volt az épület. Sok barátunk járt hozzánk szombat esténként. Versekert olvastak fel, zenéltek, énekeltek, és a festményeiket mutatták be. Most meg csak a múlt és az enyészet jár ide kísértetni.

Nicsak! Egykori lakásunk régi bejárata helyén most új, divatos ajtó terpeszkedik, és cifra rézkilincs díszileg rajta. Hirtelen erős szívdobogást kapok, gyengeség fog el. Leülök a küszöbre pár percre.

Nahát, a kilincs enged, és én belépek a lakásba. Csodálkozva látom, hogy a két szobánkat valakik összevonták, és nagy teremmé alakították át. Halk zene szól. A régi csillárokból gyertyák világítanak sejtelmesen, különös félhomályba burkolva az estélyi ruhás férfiakat és nőket. Mind elegáns, fekete ruhában vannak, kristály poharakkal a kezükben. Néhányan felém fordulnak, de álarc van rajtuk. Mintha egy velencei karneválba csöppentem volna!

Hatalmas tükör csillog a jobb oldali falon. Látom benne a termet, a keringőző párokat, aztán megpillantom magamat is, tetőtől talpig. Karcsú vagyok, magas, és nagyon fiatal. A talált fekete estélyi ruha simul rajtam, ezüst és arany flitterek csillogásával. Szőke hajam kontyba tűzve ragyog. Épp elámulok a saját szépségemen, amikor hozzám lép egy lakáj, megfogja a könyökömet, és szól, hogy most átvezet egy másik terembe, mert valaki találkozni akar velem.

– Milyen jól néz ki Ági – jegyzik meg többen a hátam mögött. Aztán fél füllel azt is hallom suttogni, hogy a férjem akar találkozni velem. Ennek nagyon megörülök. Végre megtaláltam! Arra gondolok, ha meglátja, megint milyen szép és fiatal vagyok, akkor nem fog többé magamra hagyni. Az egykori hálószobánk ajtaját nyitják ki előttem, és én félénken lépek be a félsötét helyiségbe. A lakáj diszkréten bezárja az ajtót, és magamra hagy. A szívem hevesen ver. Alig kapok levegőt. Megrogyan a térdem. Le akarok ülni, de nincs sehol egy szék. Sőt, semmilyen bútort nem látok. Teljesen üres a szoba, amit megtölt a Sparkling White Diamonds parfüm illata, pedig csak pár cseppet tettem belőle a nyakamra. Ha megérzi a férjem, biz-

tos azonnal előjön, hiszen tőle kaptam ajándékba... Telnek a percek, de nem jön elő senki, mégis mintha árnyak mozognának mindenütt. Meg-megreccsen a padló, és sóhajokat hallok. Hideg fut végig a hátamon, félek.

A súlyos, sárga selyemfüggönyt meglebbenti a szél. Ijedten kapaszkodom bele, és nagyon rossz érzésem támad.

Mit keresek én itt? Mi ez a színházi előadáshoz hasonlító jelenet? Ki írta ezt a furcsa forgatókönyvet? Micsoda szellemtanya ez?

El innen, de rögtön! Várnak rám a gyerekeim. Elhúzzom a függönyt, lenézek az alattam elterülő parkra, aztán kilépek a nyitott ablakon.

A lábammal kitapogatom az ismerős tűzlépcsőt, és gyors iramban mászni kezdek lefelé. Hűvös szél fúj. A Hold éppen eltűnik a palota kupolája mögött. A harmadik és a második emeleten néhány ablakból világosság szűrődik ki. Tehát még lagnak páran az épületben. Lejjebb már sötétebb van, alig látom, hova teszem a talpamat, mert hézagosaak a lépcsőfokok, és érzem, hogy el is fogynak. A két karom fáj, egyre erőtlenebbé válik. Egy idő után már nem bírom tartani magam, csúszni kezdek. Ágaknak ütközöm, melyek eltörnek alattam, és én zuhanok a mélybe.

Épp jön fel a nap. A város ébredszik. Beindul a reggeli forgalom.

A SZÉK HARMADIK LÁBA

Tompa szürke volt az ég, és tejfehér a föld, a fák dermedt fekete árnyak, sehol egy apró színes folt, a sötét palástos pap pedig az istenért sem bírta abbahagyni véget nem érő beszédét, amit láthatóan egyedül csak ő élvezett. Villogott a szeme, hadonásztak hosszú karjai, érces hangja törként döfködte a szívemet. A gyerekek úgy szorították a karomat, hogy teljesen elzsibbadt. A lábam beledermedt a jeges hóba, és úgy tűnt, hogy az a sok ember is a fekete karmú fák alatt kezd lassan egymáshoz fagyni, mint a függőlegesen lógó félbevágott marhák a vágóhíd hatalmas jégkamrájában.

– Ha nem hallgat el, rögtön elájulok – sóhajtottam, és akkor lassan egy nagy, fekete varjú szállt a ravatal felett nyújtózkodó faágra, kicsit hintázott, aztán hirtelen potty, letojta a szónokló vállát. A sötét bársonytaláron úgy ragyogott a nedves varjútrotty, mint egy magas fokozatú érdemrend. A tiszt-

teletes hökkenten elhallgatott, és a megváltó csenden felszabadult sóhajok vitorláztak át.

– Köszönöm – suttogtam, és zsibbadtan indultam a koporsó után a megváltottakkal együtt.

Fújni kezdett a szél, és letört ágak csapódtak az arcomba. A kalapom hirtelen magasra emelkedett, és előreszáguldott, megelőzve a menetet. Utanaszaladtam, de mielőtt elértem volna, megbotlottam egy kiálló, jeges gyökérben, és jól bevartam a fejemet egy alattomosan lapuló kis padba.

A fájdalomtól felriadtam, és lihegve néztem a telehold felfuvalkodott, sáfrányszínű képébe, amely pimaszul bámult be az ablakon. Felmutattam neki a középső ujjamat, aztán a helyére állítottam az éjjeli lámpát, amit álmomban levertem. Lehúzgáltam a derekamra csavarodott hálóinget, és szívdobogva araszoltam ki a fürdőszobába. Ittam egy kevés klóros csapvizet, és a kagyló szélére támaszkodva belenéztem a tükörbe. Nem örültem a látványnak. Vállamra és homlokomba hulló hosszú, szőke hajam alól egy álmos szemű, negyven körüli Csipkerózsika tekintett vissza. Ráöltöttem a nyelvem, aztán benyitottam a középső szobába, ahol békésen aludt a fiam és a lányom. Betakargattam őket, majd megnéztem a fenyegető faliórát, ami évek óta kegyetlenül uralta felettünk az időt.

Még csak hajnali fél négy volt. Felhorkant a hűtőszekrény, mint egy dühös vadkan, és összekoccantak a tetején a poharak. Árgus szemekkel kutattam a hűtődobozban szunnyadó zöldségeket, míg fel nem fedeztem egy kígyóuborkát. Néhány karikát levágtam belőle. Visszaslattyogtam a hálóba, hanyatt vágtam magam az ágyon, majd a homlokomra és lehuny szemhéjamra tapasztottam a még nedves, zöld karikákat. Nem mertem visszaaludni, mert féltem, hogy megismétlődik az álmom, ezért elkezdtem fejben kiszámolni, hogy ha a keresetemből kifizetem a közköltségeket és a tartozásomat, akkor megint nem tudok cipőt venni a nagyobbik gyerekeknek. Ettől aztán végképp kiment a szememből az álom. Az uborkaszleteket lefejtettem az arcomról, és elrágcsáltam. Nyújtózkodtam, kiléptem az erkélyre, és lenéztem a városra. A látvány cseppet sem élénkített fel. Az egyetlen derűs színt egyedül én képeztem a tájban, a rózsaszínű köntösömben.

Az utcában hajnaltól késő estig autók, motorok, villamosok zöreje és az építkezésen zajló munkálatok gyilkolták a csendet.

Becsuktam az erkélyajtót meg az ablakot, hogy kizárjam a bűdös város fortyogó, zaját. Uzsonnát készítettem a gyerekeknek, és levelet írtam mellé utasításokkal, amit az asztalon hagytam. Hirtelen gyengeség fogott el, megfájdult a fejem, és a szívem is rendetlenkedni kezdett. Kiütött rajtam a hi-

deg veríték. Leültem és mélyeket lélegeztem, míg jobban nem lettem. Ittam egy pohár vizet, és mielőtt dolgozni indultam, belenéztem a tükörbe. Sápadt voltam nagyon, ezért kirúszoltam az ajkamat, kicsit kikészítettem az arcomat, és amikor már tetszettem magamnak, elindultam a szerkesztőségbe.

A Béke-domb enyhén meredek oldalán alig bírtam felkapaszkodni, úgy éreztem, rögtön elájulok. Összevissza vert a szívem, nem kaptam levegőt, elmozdultak előttem a házak. Megálltam, megkapaszkodtam egy fában, aztán elvesztettem az eszméletemet.

Középkorú, kék szemű doki hajolt fölém. Alaposan megvizsgált, kikérdezett, majd beutalt az osztályára, mert különböző analízisekre volt szükség.

– A baj forrása idegi- és pszichikai eredetű – állapította meg –, de ezen ne is csodálkozzon, kedves hölgyem, hiszen ön nemrég veszítette el a férjét meg az édesanyját, ráadásul az újságnál a megye összes szociális esete is a maga nyakába szakadt, és az írásaiból tudom, hogy valóságos szélmalomharcot vív, hogy javítson az emberek sorsán, miközben a sajátján képtelen segíteni. Ön két évig cipelte a lelki, fizikai és valószínűleg az anyagi terhet, és dicséretére legyen mondva, csak most roppant össze. Más ember már hamarabb összeomlott volna.

– Meglehet – bólogattam kábán –, és az is igaz, hogy nem volt könnyű az elmúlt időszak, ráadásul álomban újra meg újra megelevenednek életem legszörnyűbb emlékei, és nem bírok tőlük megszabadulni.

– Majd helyre rakjuk a dolgokat, és garantálom, hogy kegyed hamarosan felépül.

Az orvos a nyugtató és erősítő gyógyszerek mellett a kórház pszichológusához irányított, akinél naponta jelentkeznem kellett, és mindenféle tesztet végigcsinálnom. Különböző ábrákkal tele lapocskákból ki kellett választanom a nekem tetsző vagy nem tetsző figurát, színeket kellett egymás mellé illesztenem ízlésem szerint, és logikai feladatokat megoldanom.

Ezek után összedugták a fejüket, és levonták a következtetéseket, mert hamarosan magához kéretett a főorvos.

– Ami azt illeti, maga igen különleges ember, de mint tudja, minden ember társas lény. Kegyed pedig szép, fiatal nő, ezért férfira van szüksége, és azt javasolom, hogy... – De nem fejezte be a mondatát, mert idegesen pattantam fel, és villámló pillantásokat lövelltem felé.

Mintha tűt szúrtak volna a hátsómba. Mélységes gyászom és betegségem közepette nem óhajtottam társaslény lenni!

– Akkor ezt a mondatomat most félbehagyom – mondta a doki –, viszont holnapra házi feladatot kap...

– Ön jelenleg olyan helyzetben van, mintha kétlábú széken ülne, ezért megkérem, hogy holnap reggelre írja fel egy cédulára nekem, miből készítené ennek a széknak harmadik lábát, hogy ne billegjen. Csak írja rá egy darabka papírra, hogy banánból, trombitából vagy bármiből, ami eszébe jut. A reggeli kilencórás viziten aztán adja ide. És most elmehet.

Na, gondoltam, más sem hiányzott a boldogságomhoz. Örültem, hogy végre kikerültem az újságírás mindennapos taposómalmából, ha csak egy hétre is, és addig sem kell egyetlen betűt sem leírnom, és most tessék! Írhatok megint! Annyira ideges lettem, hogy elhatároztam, nem írok semmit. Írjon a fene! Majd megmondom, hogy jó nekem az a kétlábú szék úgy, ahogy van, legfeljebb kivágom az ablakon, ha ráunok, és kész.

Szédülten indultam vissza a kórterembe. A folyosón elgyengült, fásult tekintetű emberek bolyongtak. Mindegyikük egy láthatatlan kétlábú székkel cipelt a hóna alatt.

Éjszaka zaklatottan forgolódtam. Az erős nyugtató sem bírt fejbe verni, talán azért, mert tudat alatt furdalt a lelkiismeret az el nem végzett feladat miatt.

Úgy éreztem, hogy a szék harmadik lába Damoklész kardjaként lóg a fejem fölött.

Verejtékezve másztam ki az ágyból éjjel három óra körül. Felvettem a köntösömet, és csendben kipartizánkodtam a folyosóra, amelyet intimen világított meg egy apró égő. Bekopogtam a szolgálatos nővér szobájába, és papírt kértem tőle, olyat, amire írhatok. A nővérke álmosan kelt fel a kanapéről, az íróasztalhoz lépett, és letekert kétarasznyi faxpapírt.

– Elég lesz? – kérdezte ironikusan.

– Nyugodjon meg – mondtam –, ki fogom mindet használni.

Visszamentem a folyosóra, az ablakhoz léptem, melynek széles párkánya alkalmasnak találtam az íráshoz, és kibámultam arra a göcsörtös fára, amelyet a légáramlat olyan kíméletlenül rángatott, akárcsak engem az élet szele. Részvétem, öregem – intettem neki, aztán a fantáziámra bíztam, hogy mi a jó francból legyen annak a rokkant széknak a harmadik lába, és mert hirtelen elkapott az ihlet, és tudtam, hogy egy alkotás fabatkát sem ér, ha nincs benne kovász, a következőket írtam:

„Fabatka hagyatékból széket faragtam,

s mert fabatkát ért, eltört alattam.

Most ülök sajtó üleppel, fejem kába,

és várom, hogy kinőjön az ülőke lába.

Festhetnék neki egy szép, harmadik lábát,

becsapva Patyomkin-díszlettel magam s a tájat,
de mert ez csak illúziótoldás,
számomra nem lehet igazi megoldás.
Depressziómból, mit, ha lefaragnék,
harmadik széklábat tákolhatnék.
Valószínűleg silány lenne az árva,
S székinfarktust kapna, míg rám várna.
Inkább elmegyek egy asztaloshoz, mondjuk Szatmárra,
hogy tanítson meg jól a szakmára,
aztán magam készítem el a hiányzó lábat,
amit mindenki a saját szemével láthat,
sőt, ki is próbálhatja, velem az élen,
milyen jó biztonságosan ülni e széken!”

Reggel, amikor átnyújtottam a félméteres papírtekercset, a főorvos teljesen meghökkent. Látszott rajta, hogy hosszú praxisa során még soha egyetlen beteget sem fejtette ki ilyen bőven a véleményét a szék harmadik lábáról.

– Majd elolvassa, ha lesz ideje – vigasztaltam a dokit, aztán befordultam a fal felé a kórházi ágyon, és a fejemre húztam a takarót.

A halottas menetben haladók talpa alatt csikorgott a hó, a lovak patái élesen klakkogtak a fagyott földön. Kilehelt párájuk foszladozó felhőként maradt le mögöttük.

Zsibbadt aggyal, automatikusan lépegettem a koporsó után a komoran őrködő sírkövek sorfala között, amikor a szél hirtelen felkapta a kalapomat, és berepítette özv. Holubák Jánosné sírkertjébe. Nem, nem fogok utána-szaladni, mert megint hasra fogok esni, mint a múltkor, és beverem a fejem abba a vén padba, amelynek a támlájába azt véste egy, három elemi végzett szerelmes illető, hogy „Öröké a tized”. Ezt a pompás szöveget azért újra elolvasnám, gondoltam kuncogva. Óvatosan kerülgettem a kiálló gyökereket, és amikor a két sír közé értem, melyekben örök álmát aludta Sajdik Irénke és Rácz Alajos, döbbenet láttam, hogy a pad eltűnt, a helyén pedig egy kétlábú szék meredezik az oldalára dőlve. Ijedten kaptam a szám elé a kezem, amikor valaki kivált a gyászmenetből, hozzám sietett, és rosszalóan megrázott.

– Hagyjon békén! – morogtam, és csodálkozva láttam, hogy a nővérke az.

– Menjen be azonnal a doktor úrhoz, mert beszélni akar magával – mondta a fehér köpenyes hölgy, és átnyújtott egy pohár vizet.

Nem voltam cseppet sem szalonképes állapotban, amikor beléptem az orvosi szobába, ezt a falon lévő tükör épp olyan híven igazolta, mint a fris-

sen vasalt asszisztensnő tekintete. A pongyolám félre volt gombolva, a hajam, amit a fejem búbján sebtében lófárokba kötöttem, szanaszét meredezett, és az egyik szemem alatt sötétén virított a lepislogott szempillafesték.

Kérdőn néztem a dokira, aki rám mutatott, és a következőket mondta a nővérkének.

– Bemutatom önnek az újságírónt. Úgy nézzen rá, hogy ő olyan ember, aki a falnak is másképp megy neki, mint más ember...

Fogalmam sem volt, hogy ezt a doktor úr bóknak szánta-e, avagy kritikának.

Ezután az orvos a paraván mögé vont, és a következőket kérdezte:

– Mondja, van valakije Szatmáron?

– Nincs nekem senkim az égadta világon – feleltem.

– Akkor miért írta a széklábas versében azt, hogy elmegy egy asztaloshoz Szatmárra?

– Van ennek valami jelentősége?

– Igen, nagyon is van.

– Tudja, doktor úr – mondtam szemlesütve –, én csak azért írtam, hogy elmegyek „Szatmárra”, mert ezt a rímet találtam megfelelőnek a „szakmára”.

A doktor úr erre nem számított, ez meglátszott rajta. Valami titkos lelki vagy tudatalatti összefüggést gyanított köztem és a Szamos-parti város között. Kicsit csalódottan hümmögött, összehúzott szemöldökkel morfondírozott, aztán mély lélegzetet vett, és így szólt:

– A verse, amit a szék harmadik lábáról írt, nagyon jó, és nyugodtan közölheti az újság Humor rovatában, viszont nekem holnap reggelre egyetlen mondatban vagy szóban írja rá egy darabka papírra, miből legyen annak a fránya széknek a harmadik lába. Banánból, trombitából vagy bármiből! Meg van értve?

Hát ez már kész röhej! Világosan kiderül a kis lírai alkotásomból, hogy fából készítettem el annak az átkozott suszterszéknek a hiányzó végtagját, mégpedig kitanulva az asztalosságot, hogy minél tökéletesebb legyen, de ha a doktor úrnak ez nem tetszik, akkor kénytelen leszek valami olyat írni, amit ő látni szeretne azzal a két kék szemével.

Reggel aztán a vizit előtt gyorsan egy apró papírdarabra vettem az új választ, igen röviden, és a nyakamat tettem rá, hogy ezután nem kapok több házi feladatot.

Másnap hazaengedtek a kórházból.

A cédulán a következő szöveg állt:

„Jelentem, hogy annak a bizonyos széknek a harmadik lábát a doktor úrnak egy félbehagyott mondatából, illetve egy jó nagy banánból fogom megszerkeszteni!”

Nos, azóta a saját, leltárszám nélküli ágyamban álmodom újra meg újra, hogyan veri le a kalapomat a fagyos szél, miként esem hasra a megboldogult Sajdik Irénke és Rácz Alajos sírja között, beverve a fejem a szüette pad helyett immár egy kétlábú székre, amit a pokolba kívánok, már csak azért is, mert nagyon hiányzik nekem a padról az a vidám kis felirat, hogy „Öröké a tized”.

MAKRANCINÉ

A ligeti utca, ahova költöztünk, olyan szűk volt, hogy amikor egy este felkiáltottam, hogy „Fogtam egy bűdös nagy bolhát”, nagy ijedten nézett a szemközti házra, és így szólt: Máskor halkabban beszélj, nem kell tudják Weiszék, hogy nekünk bolhánk van!

De nem a bolha és a szűk utca, még csak nem is Weiszék izgattak engem, hanem Makranciné, a jobb oldali szomszédunk, akit valami borzongató titokzatosság övezett.

Már három hónapja voltunk a szűk utca lakói, de még soha nem láttam. Annál többet fenyegettek, hogy neki adnak, ha rossz leszek, és bevallom, ennek legalább annyira örültem, mint tavaly annak az átkozott kutyaharapásnak.

Kerítésünk hasadékain kukucskáltam át, de csak a gyomos udvart láttam, meg a félig bedőlt utcai kerítést, ásító kapujával. És ettől még lehanggoltabb és még kíváncsibb lettem.

Esténként betört ablaka alatt kucorogtam, és lúdbőrözve hallgattam a kiszűrődő izgalmas párbeszédet, az artikulálatlan hangokat, de bármilyen szemfüles voltam, mégsem láttam se bemenni, se kijönni egy teremtet lelkem sem.

Kíváncsiságom és fantáziám elnyomták félelmemet, és most már csak azért is rossz voltam. Minden lehető és lehetetlen csínyt elkövettem, hátha előhívják miattam. Sajnos csak szegény anyám hajába sikerült néhány ezüst szálat ültetnem, és a tél is hamarosan beszorított a lakásba.

Szerettem a telet, csak azt utáltam, hogy mindenféle göncöt magamra kellett szednem, meg bakancsot húznom, és a napnak csak bizonyos óráiban mehettem ki.

Egy délelőtt, amikor a kenyereztől jövet bőszen szántottam a havat, és képzeltem pipámból akkora füstöt eregettem, amekkorát öreg papó sem tudott, észrevettem, hogy a pöfékelő kémények irigykedve utánoznak, csak a Makranciné kéménye ül méla közömbösséggel az alacsony háztetőn.

– Na, mi lesz, öreg – szóltam rá –, beléd szorult a füst, vagy nem mersz versenyre kelni velem?

És miután hatalmasat szippantottam láthatatlan pipámból, feléje pöfékeltem egy nagyot.

– Juhé, pajtikám drága, de jó, hogy itt vagy – vijjogott rám hirtelen egy hang, de olyan közléről, hogy éreztem az arcomon langyos páráját. Egy villanás alatt rájöttem, hogy közben a Makranciné ablaka elé értem, amelyről mindig egy elsüllyedt hajó kajütblaka jutott eszembe, amin a halak éppúgy benézhetnek, mint én az ő ablakán, ha beláttam volna...

Eljött hát a régóta várt izgalmas pillanat, de én most mégsem repdestem az örömtől. Sőt, semmitől sem repdestem, csak álltam moccsanatlan béna-sággal, félig emelt lábbal, csücsörítve, mint egy elszakadt film hibbant kis hőse, és pár másodperc kellett, míg reflexeim újra működésbe léptek, és újra láttam a fekete macskát, amint óvatosan közeledik a nagy fehér hóban az utca vége felől, hallottam a varjak káromlását, és éreztem újra, hogy a kenyeret szorongató ujjaim majd lefagynak.

– Az áldóját! – mondtam magamnak, ahogy öreg papó is mondta volna. – Kössük fel a gatyát, és nézzünk oda!

Ablaka vasrácsába kapaszkodott fagytól sebes ujjáival. Arca ezer ráncba futott az örökös rángatózástól. Szeme lázfényesen, ravaszul hunyorgott rám, haja külön élmény volt számomra. Szürke csíkos, vastag szálú, tele borsó nagyságú fekete szemcsékkal. Vállát vonogatta, feje jobbra-balra billegett vékony nyakán, és amikor széthúzta a száját, amin egy szemölcs volt, hosszú ősz szálakkal, akkor kivillantak aranyfogai.

– Makranciné néni? – mekegtem nekibátorodva a köztünk feszülő rács erősségétől.

– Igen – szólt, és sűrűn bólogatott.

– Én vagyok az új szomszédja – mondtam, előkotorva hangomat az ijedtség valamelyik rekeszéből.

– Nahát! – mondta, és le nem vette kiguvadt szemét a kenyeremről.

Letörtem a kenyér sarkát, mohón utánakapott, és sírva fakadt. Arca pillanatról-pillanatra változott. Az egész asszony mozgásban volt, mint egy dróton rángatott bábu.

– Mi van magával? – érdeklődtem. – Miért csinálja ezt?

– Légnyomást kaptam a háborúban – közölte, és felfalta a kenyérdarabot. Lassú billegéssel megfordult, szólt valakihez, megkérdezte, mikor lesz kész az ebéd, de az illető azt felelte, hogy ma nem lesz ebéd, érje be azzal a darabka kenyérral, amit az imént kapott.

A hang nagyon ismerősnek tűnt, de mielőtt benézhettem volna, becsapta az ablakot, melyen a tátongó rést egy ócska falvédő takarta, és mocskos foltjai közül a következő szöveg kandikált ki, piros cérnával kivarrva: „...vágyat az ebédhez”.

Azon az éjszakán nem aludtam. Száz kérdés motoszkált a kobakomban, és miközben válaszokat próbáltam keresni rájuk, belebámultam a sárga fénykörbe, ami a Weiszék mennyezetén ült, s melyen az asszony öltögető mozdulatai olyan hosszúra nyúltak, mint ez a rohadt tél..

Hajnalra már kész tervem volt, és tudtam, nem tántorít el tőle senki és semmi.

Levágтам egy darabot a szalonnából, egy karéjt a kenyérből, két hagyományt és téli almát csomagoltam mellé, majd kisurrantam a fáskamrába, s míg nagyiek mélyen aludtak, kihordtam és átdobáltam a kerítésen jó pár fahasábot és gyújtóst, majd én is utánamásztam.

Az udvarán hatalmas körtefa gubbasztott. Göcsörtös karjai feketén rajzolódtak ki a szomszédos tűzfal fehérre meszelt oldalán.

A fát behordtam az alacsony verandára. Apró lábnyomaim árulkodva követtek a hóban. A felrakott fahasábok tetejére tettem az újságba csomagolt élelmet, és lélegzetviassafojtva álltam, valami életjelre várva. Mély ugatás formájában jelentkezett, és csak két torokköszörülés között jöttem rá, hogy köhögés. Első pillanatban el akartam futni, de a kíváncsiság ottragasztott.

Rekedt hang szólalt meg:

– Egész éjjel nem tudtam a köhögéstől aludni.

– Mit akarsz? – vijjogta a másik. – Törött ablak, fűtetlen kályha, éhezés. Meg fogok döglenni!

– És a pénz? A rengeteg ékszer? Arany, gyémántfülbevaló, briliánsgyűrű hol van? Hát a szép ezüstkészlet hol? Elittad, nyomorult, mind elittad! Oh, édes istenem, hogy így kell elpusztulnom.

Sírás, köhögés, majd újra csend, nagy, hideg csend.

Visszamásztam, szívem veszettül zakatolt, és égő arcomon szétdőrsöltem egy marék havat.

Másnap sokáig leskelődtem, de senki nem jött ki, és nem ment be, az utcai ablakon pedig szomorúan csüngött az egykori falvédő rongyos darabja. Nem bírtam semmire figyelni, nem mentem szánkózni, korcsolyázni.

Ott őgyelegtem az udvaron, papó körül, míg rám nem ordított, és a kutya-úrstenembe nem küldött.

– Papó, jó öreg papó – sündörögtem oda hozzá –, mesélj nekem valamit Makrancinéről...

De papó a pipa szárával nagyot húzott a búbomra, és azt ajánlotta, kerüljem el jó messzire az asszonyt!

Február lehetett, gyönyörű holdvilágos éjszaka volt. Mindezt csudára tudtam volna élvezni, ha a zsíros bab el nem csapja a hasamat, és nem jártam volna egész éjjel a klotyót.

Nyáron más volt a helyzet. Akkor varázsa volt ennek a kis fabódénak. Először is meleg volt. A réseken szivárványszínű portölcsért vetített be a napocska, és gyönyörű aranyzöld és ezüstkék legyek zsongtak mámorítón.

Gyulu, a nagy kövér pók pedig csak szötte-fonta nekik a hálóját. Színes képeslapok és divatlapokból kivágott, csábító kalapú hölgyek bámultak rám, és én gyönyörűséges bajuszt és szakállt pingáltam nekik, hogy addig se unatkozzam.

De most február volt, hideg, és csak a hold világította kékesfehérré a havat. Én meg ott vacogtam a bódében, és nyitva hagytam az ajtaját, mert féltem.

A manökenek szemükre húzták kalapjukat, Gyulu valamelyik zugban szunyókált, és akkor egyszerre csak énekhang ütötte meg a fülem.

Nem volt szép, de különös, bűgő-víjjogó, és a dallama csodálatosan megkapó. A szomszédból jött, és miután magamra rángattam a nadrágomat, felmásztam a kerítés tetejére.

Gyertya égett Makrancinénál, és valami multság lehetett, mert rengeteg árny suhant el táncot lejtve az udvarára néző ablak előtt. És bűgött a hang, sírva, nevetve. Hol felrepült, mint a madárka, hol lehullt, mint egy súlyos könnycsepp, és forgott, távolodott, közeledett. Átmásztam, odalopóztam.

A terítetlen asztalon bádogtányérban gyertyacsonk égett. Nagyokat szökött a lángja. Száz gonosz manó szeme fénye vibrált benne. Kibontott újságon maradék szalonna, kenyérhéj, almacsutka, vaskályhában lobogó tűz, és egy elvarázsolt tündér táncolt vedlett ruhában, árnya felnőtt a kopott falra, aranyfogárol a fény a szemembe villant, vetetlen ágyra hullt, vonaglott, elhallgatott, manók szeme utolsót lobbant, eltakarodtak, már csak a tűz parázslott, homályos, titokzatos árnyak a falakon, és rekedt csend. Csak a gyomrom korog, csak a lábam ujjai fagynak le rögtön, tehát nem álmodom, ezért iszkiri vissza az ágyamba.

Meghültem és szomorú voltam, mert nem engedtek ki. Rajzlapot kerestem, vízfestéket, és megfestettem az éjszakai látomást.

Nagy hatással volt papóra. Aggódva nézett, és gyorsan megmérte a lázamat. Csalódott képet vágott, barackot nyomott a fejemre, és így szólt:

– Mindig mondtam, hogy marha nagy fantáziád van. Ezzel még viszed valamire, az áldóját!

Másnap nagyival beteglátogatóba mentek, és így eljött számomra a cselekvés lehetősége.

Felöltöztem, ételmaradékot gyűjtöttem össze, fát lopkodtam, és megismételtem az első akciót, csakhogy nappal.

Makranciné tornácára hordtam mindent, leguggolva rendeztem, amikor kivágódott az ajtó, és rám vijjogott:

– Már vártalak, kedvesem, gyere be – és belibegett, én meg követtem.

Szegényszag csapott meg, áporodott, avas, füstös, a hagyma és a mosdatlanság szaga, hideg és félhomály. A vedlett falról filmszínésznő mosolygott rám, nem tudtam, ki lehet.

– Az én vagyok – csuklotta Makranciné –, ugye, milyen szép?

Egy vaksi tükör elé állt, és magára mosolygott. Igen, ő az. Órá hasonlít a kép. De mi lehetett az a tragédia, ami ennyire megváltoztatta?

– A lakótársa hol van? – kérdeztem, mire igencsak meghökkent, és fúrcsán nézett rám. Hirtelen vihogni kezdett, és szikkadt mellét csapkodva kiabálta:

– Három éve nem volt rajtam kívül senki ebben az istenverte odúban – és artikulálatlanul kacagni kezdett.

Egy háromlábú suszterszékre ereszkedtem, és csak azért nem futottam el, mert az én lábaim is olyanokká váltak, mint a széké, amin ültem. Rémulően hunyorogtam, és a hideg ellenére apró patakocskákban kezdett csordogálni a verejték rajtam. Kezem fejével nagyot töröltem a homlokomon, majd torkom szakadtából ráordítottam:

– Hazudik! Hazudik! Hiszen a saját fülemmel hallottam a beszélgetést! Igen, tisztán hallottam. Engem nem lehet becsapni, nem vagyok hülye! És nem is szabad, mert én jót akarok magának!

Még mindig kacagott, és lassan, nagyon lassan közeledett felém, mint egy törött szárnyú, vén madár. Ott keringett fölöttem, hatalmas karmú kezével dús hajamba túrt, úgy búgta vijjogta:

– Nem, kedvesem, téged nem csaplak be. Nem csaphatlak be, hiszen évek óta te vagy az egyetlen lény, aki jót tett velem, aki bemerészkedett hozzám, megmentve a fagy- és éhhaláltól. Te még kicsi vagy, de ha nagy leszel, meg fogod érteni, hogy az emberek, ha nagyon magányosak, akkor magukban beszélnek...

Hangja ott zsongott, bűgött a fejem körül, és annyi árnyalata volt, mint a szélnek. Ráismertem köztük a titokzatos beszélgetők hangjaira, és megnyugodtam.

Leült mellém egy hokedlire, és úgy zötyögött, mintha a 21-es buszon ülne. Vonogatta a vállát, nagyokat bólogatott, és rongyos kabátja alját morzsolgatta.

Megfogtam a kezét.

– Le kell vágni a körmödet – mondtam –, meg kell mosdjal, és én megfésüllek, hogy megint szép legyél, mint a képen.

Sírt, nevetett, és beleegyezett. Elrohantam ollóért, fésűért. Egy nedves törölközővel megmostam az arcát, nyakát. Hogy mi koszt és festéket töröltem ki a ráncaiból! Kifésültem hajából az apró fekete szemcséket, és csak ámultam, mikor egy féldoboznyi fekete cipőkrém gyűlt össze belőlük. Ezzel kente őszülő haját. A körmeit nem bírtam levágni, talán három napig egyfolytában ázniuk kellett volna.

Megkértem, ne mozogjon, mert levágom szemölcséről a hosszú ősz szőr-szálakat, de mintha a zuhogó vízesésnek szóltam volna, hogy álljon meg egy percre. Így aztán le kellett mondanom a műveletről, nehogy belevágjak a szájába.

Tűzet raktam. A füsttől alig láttuk egymást, de meleg lett. Elébe tettem az ételt, és néztem hogyan falja, és mekkorákat csuklik közben.

Láthatóan jobban érezte magát. Eltáncolt egy törött kredenciig, ahonnan hatalmas albumot kotort elő. Az asztalra tette, és odahívott.

A fedőlap átlátszó kötése alól hatalmas, palotának beillő épület ablakai ragyogtak elő. Csodásan ápolt kert vette körül, előtérben állt a filmszínésznő egy kopasz, bajuszos úr társaságában, előttük pedig két kisfiú mosolygott.

Kinyitottam az albumot... Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény, de gyönyörű lány, akibe beleszeretett egy idős, de dúsgazdag földbirtokos. Feleségül vette – akár az operettekben –, tejből-vajból fürösz-tötte, elhalmozta ékszerekkel, drága ruhákkal. Bejárta vele Párizst, Rómát, Velencét, a svájci havasokat, de ő mégsem volt boldog. Még két szép fiacskájának sem örült. A lelke sivár volt, szerelemre éhes. Utálta dúsgazdag urát, és várta, hogy fehér lovon eljöjjön érte egy délceg fiatal herceg. És tízévi házasság után el is jött. Nem volt fehér lova, csak fehér mosolya, ki-sportolt termete, és szebb volt a legszebb hercegnél is. Tizenöt évvel volt fiatalabb az asszonynál, a zsebe üres volt, de szókincse tele szép szavakkal, és Makrancinak hívták. Az asszony megszőkött vele. Otthagytá fiacskáit, gazdag férjét, és tűrte Makrancsi szeszélyeit, kicsapongásait, kegyetlen veréseit.

Kitört a háború, és férje meg gyermekei külföldre menekültek. De ő nem ment velük. Ittmaradt a „herceggel”, aki elitta, elkártyázta ékszereit, értékes bundáit, ezüstkészleteit. Mikor bomba csapódott be a szomszédos telekre, és Makrancinét három nap múlva kotorták ki a romok alól, akkor a szépfíú cserbenhagyta, s megszökött egy hasonszőrű nővel.

Aztán rohamosan romlott minden. Az emberek féltek az asszonytól, elkerülték, a kölykök csúfolták, kövekkel dobálták, ő pedig embergyűlölő lett. Összetört benne minden, ami szép volt.

Néha kenyérdarabokat, murkot, hagymát dobáltak be az ablakán, és ő ezen tengődött. Később éjszakánként kisurrant, meglöpködt a kiserdő galylyait, a kertek terméseit. Kutyák rohantak vonyítva utána, szél cibálta, eső verte, fagy marta, és halálos félelem gyötörte. Ellensége az emberiség, barátja pedig a vaksi tükörből ráhunyorgó, borzos, vén madárijesztő volt.

Az album becsukódott, és én úgy álltam fel, mint aki olyan filmet látott, mely után elfelejtették kiírni, hogy „Vége”.

Belekapaszkodtam az asszonyba, és a fülébe súgtam:

– Én nem hagylak el soha. Minden nap eljövök hozzád, és hozok valamit.

– Áldjon meg érte a Szűzanya! – csuklotta, és az albumból előhalászott egy szentképet, melyről a szépséges Szűz Mária nézett rám olyan jóságos tekintettel, hogy teljesen átmelegedtem tőle. – Ő majd megvéd téged minden rossztól – mondta, és a kezembe nyomta a képet.

– Csak lenne már nyár! – sóhajtott –, azt könnyebben elviselem...

A napok olyan hamar és olyan izgalmasan teltek, hogy észre sem vettem, már kitavaszkodott.

Makranciné udvarán virágzott a körtefa, fű ütötte fel bársonyos fejét a kövek között, és a fecskék az asszony eresze alá költöztek.

Ugyanilyen gyorsan jött el a nyár is, és a levegő megtelt balzsamos illattal. Papóék nem nagyon törődtek ilyenkor velem, és én szinte csak enni és aludni jártam haza.

Már nem mászkáltam át a kerítésen. Körbementem, és a kapun léptem be, mint a vendég, vagy az utcai ablaknál folytattam hosszú eszmeceserét vele, a szomszédok legnagyobb megrökönyödésére és öreg barátnőm örömére, aki szemlátomást megváltozott, magabiztosabb lett, és nagy régi-módi ruháiban billegett elébem a kapuba, aranyfogait villogtatva...

Így vesztettem el lassan a barátaimat. A kölykök állandóan csúfoltak, cibálták a hajamat, kiközösítettek, és házuk falára felírták: „BOLOND-BARÁT!”

Én meg piros krétával Makranciné ablaka fölé írtam: „MAKRANCINÉ NEM BOLOND!”

Papó többször fenéken billentett, sűrűn használta a pipaszárat, de minden eredmény nélkül. Végül beletörődött, és hosszú esti szónoklataim után mindig félretett egy kevés ételt a „barátnőmnek”.

Aztán a dolgok kezdtek rosszra fordulni. Valami átok feküdt rajtam, és nem bírtam lerázni magamról, bárhogy próbáltam.

Nap mint nap véresen, téptetten érkeztem haza. Kölykök falkájával vívtam csatát. Védőbeszédet tartottam Makranciné érdekében az eperfáról, de leráztak róla, és meg kellett védenem magam. Hogy teljes legyen a bánatom, egy augusztusi délelőtt zárva találtam öreg barátnóm kapuját. Átmásztam, mint régen, de hiába, mert nem nyitott ajtót. Az utca felől kezdtem veszetül verni az ablakát, azt hittem, valami baja van, de ő mosolyogva táncolt az ablakhoz, kezében egy barna tollú kis tyúkkal, és közölte, hogy az az övé, csak az övé, és tojást tojt neki.

Őszintén tiszteltem érte a szárnyast. Este betévedt hozzá az udvarra, és ő rögtön becsukta a kaput. Csakhogy ezentúl én ki lettem zárva. Makranciné csak a tyúkját szerette, engem kezdett elfelejteni. A tyúknak mesélt érdekes történeteket erdő mélyén lévő kolostorokról, titokzatos fekete lovagokról, szerelmes apácákról, és ha meg akartam hallgatni egy-egy részletét, újra az ablaka alatt kellett kuporognom.

Napjaim üresek lettek, és céltalanok. Testi sebeim eltörpültek lelki sebeim mellett, a nyarat már nem láttam aranyszínűnek, és magányomban jobban fáztam, mint a leghidegebb téli napokon.

Egy darabig Gyulut etettem szép kövér legyekkel. Aztán tíz-tizenkét festményt készítettem, egy egész sorozatot a Makrancinéval való barátságom izgalmasabb epizódjairól. Az udvarán őgyelgő barna kis tyúknak minden nap kukoricaszemeket, átázott kenyérhéjat szórtam át a kerítésen, hadd tojjon minél több tojást, és etesse vele az asszonyt.

De hát csordultig telt a keserű pohár, nagyot csaptam a fabódéra, és olyan elhatározásra jutottam, amitől én is megrémültem.

Mivel nap mint nap élesebben éreztem, hogy féltékeny vagyok a tyúkra, elhatároztam, hogy éhen veszejtem a pimaszt, hogy újra barátkozhassam Makrancinéval. Elhatározásomat tett követte. Az első héten pizszokul éreztem magam, amikor a megszokott etetési időben mindig a résnél várt, aztán, hogy nem kapott semmit, lecsípett néhány kókadt fűszálat, és bánatosan pittyegett, mintha azt mondaná: Nincs itt semmi, nincs-nincs-nincs...

Hogy ne halljam, egész nap elkódorogtam. Idegen gyerekeket szedtem össze a külváros legeldugottabb zugaiból, csodás történetekkel traktáltam őket, melyeket Makrancinétól hallottam, vagy magam költöttem... Egyre borzongatóbbakat, és vigasztalást találtam tátott szájú hallgatóságomban. Minden nap késő este kerültem elő, mocskosan, kék foltokkal, szakadt blúzzal. Talpam felsebezték a hegyes kövek, tövissek.

Nagyi rettenetesen sírt, papó káromkodott, és azt mondta, hogy tízéves létemre annyi eszem sincs, mint egy tökkelütött dedósnak. Meg is vert rendszeresen szíjjal, sarokba állított, de én tojtam az egészre.

Már augusztus vége felé jártunk, amikor egy fülledt éjszakán szörnyű álmom volt.

Makranciné ágyában hatalmas tyúk ült, kopasz fején bajuszt viselt. Az asszony a földön vonaglott véresen, és a nevemet kiabálta. A seprűvel kivertem a szörnyeteget az udvarra, amely felrepült a körtefára, és gúnyosan nevetett-nevetett. Erre a szörnyű nevetésre felébredtem.

Papó köhögött a konyhában. Félre nyelte a pipafüstöt, és kacskaringós káromkodásba kezdett a pipadohányt készítő cégek rovására.

Két perc alatt a kerítésnél voltam. Áttornásztam magam, és verni kezdtem az ajtót, az udvari ablakot.

Teltek a másodpercek, mint az évek, és a torkom úgy kiszáradt, mint a kültelki kút kánikulában.

Végre kivágódott az ajtó, és én rémült iszonyattal hőköltem hátra. Makranciné állt előttem, ijesztőbben, mint valaha. Szája szélén csorgott a nyála, szeme vérben forgott, kezében élettelenül, félrebicsaklott fejjel csüngött a tyúk, és ő egész testében rángatózva, zihálva, a pofámba rikoltotta:

– Kitekertem a rühes nyakát, mert nem akart nekem tojást tojni! – Azzal hozzám vágta a dögöt.

Irtózva ugrottam el, és másztam a kerítésre, miközben Makranciné kövekkel hajigált. Egy el is talált, és ez jobban fájt, mint bármelyik sebem, amit miatta kaptam.

Sírva, ordítva vetettem magam udvarunk macskakövére, és a saját ordításomtól már nem hallottam Makranciné üvöltését.

Négy napig sírtam és szenvedtem kétségbeesve, és amikor helyre jöttem, csak akkor tudtam meg, hogy Makrancinét még azon a napon elvitték. Akkor elővettem a naplóm, és a következőket írtam bele:

Elvitték fehér fantomok, keresztes álszentek
Földi göncölszekéren. Holdsárga házba mentek,
Nem maradt utána csak meggyújtott rongyhalom
Meg a piros írás a rogyant házfalon.

ANYÁM PORTRÉJA DOLGOK KÖZEPETTE

Ahogy élvezettel ült órákig krumplit hámozva
a mindennapokban, mielőtt burgundi vörösre festette körmeit.
A felejtés nélkülözhetetlen, mondta, miközben ujjait
forró vízbe mártotta, hogy körmei tökéletes simára fényesítve,
maszat nélkül bukkanjanak fel. Utána fokhagymát hámozott,
áttetsző bőrük felhalmozódtak pulzáló érintésétől.
Mindent megjelölne – Mosás, mosogatás, ölelések száma,
éjszakai műszak, cigarettázás, reggeli simogatás, és mindent
kettesével. Gyerekek, fájdalomcsillapítók, horzsolások,
bevásárlószatyrok, nincs amit ne látna, amiről ne tudna,
álombőrt hullat a hideg csempére, horgolótűk, vérrel
jelölt sütemények, állandóan duplázódó tegnapok és
holnapok. Sebhely, szerette fájdalmait.

VÁRATLAN AKADÁLY

A fény rángat ki az ágyból, görög nap
töri át a ványadt redőnyöket. Egy papucs,

puha, mint egy teremtmény, fekszik
az ágy fa lábánál. Illatod ígéretként

időzik leheletemen. Szivárgó
homokként. Szellemmadár-kiáltás

öli meg a levegőt. Végtagok nyújtózkodnak
egészen a kínai falig. Félbevágott datolyaszilva

a gyűrött asztalon. Villaszerű magja
enyhe telet mosolyog, állítja a gyümölcsárus.

Megér egy harapást. Az ablakon kívül,
lassítva pereg képeslapra való otthoni nap.

A pávakékre mázolt falon régi és új
árnyékok hordozzák némán súlyukat.

HAJNAL

Válassz ki belőlem egy darabot – egy térdkalácsot,
egy érzékeny eret,
aztán egy napig kérdezem, hogyan lehet visszacsinálni
a kiömlött kávé,
melegítsd fel magad a késő éjjel kimondott dolgok ellen,
az állam alatti rész, hideg sör lábad között,
fehér hold, feszült és sürgető, nincs trükk, nincs kísérlet...
csak karmold körmeid sarkát a bőrömmön.
Ott kezdődik a haldoklás, a libabőr...
semmi nem suttog bordáim felett a belső viharról.
Tegyél fel valamit Yoio Cuestától, töltsd meg a szobát
a rosszra forduló tetteinkkel, és jókkal is. Fektesd le
éles peremű csókokkal széttáncolt kövér ajkadat,
ének, szaxofon...
A vasárnap megtisztítja a levegőt testeink között.
Csuklóm belseje készen áll. Folyjon a tinta.

GYUKICS GÁBOR fordításai

AZ EGYETLEN HITELES VERS A SZERELEMÉRŐL

Megtanultam megtartani az egyensúlyom
6 évesen elloptam apám biciklijét
egy zöldre festett Ukrajnát bőr-
zsebbel melyben hatszögű kulcsok
zörögtek és alig értem fel a
kormányt úgyhogy a járdáról
valahogy felkapaszkodtam oldalról
a rúd alatt csupasz talpamat
a pedálhoz illesztettem és gondolkodás
nélkül hajtani kezdtem és már
el is illantam mint a napsugár
egy nagyon szerelmes nő arcán

És ugyancsak 6 évesen és ugyanaznap
láttam először a saját véretem
ahogy folyik belőlem egy
pillanat boldogság után mert
hajtottam és ordítottam a boldogságtól
és úgy éreztem lebegek és repülök és
ezt is tettem aztán
elkezdtem lemenni egy lejtőn
sebesen mint egy tisztátalan gondolat
de nagyon kicsi voltam én a tisztátalan
gondolatokhoz és a bicikli meg túl nagy
és nem értem el a kezemmel a féket
s a nagy hülye Ukrajna megingott
mint egy részeg
aki meglepődik a hajnali fénytől

Fejjel egy nagy kőre zuhantam
és a bal halántékom
odaragadt hozzá

és az egyik szememmel mely
meglepő módon nyitva maradt
egy piros tócsát láttam hangyák
és porszemek fulladtak belé
és én is arra a sorsra jutottam volna
mert egy adott pillanatban elaludtam
ahogy a halak
szoktak elaludni
a nagytata konyhaasztalán

Valamikor este tértem
magamhoz a fejem csontjai
összetörték rivanollal
ragasztották össze őket
egy vastag flastrom alatt
motorinaszaga volt
az egyik szomszéd
vitt a kórházba a
Mobrája oldalkocsiján
a homlokomat egy
rafiaszatyorral fogta össze
melyben általában
egy kaniszter benzint
tartott mert a Mobra
sokat fogyasztott

Másnap visszakaptam
a biciklimet és
amikor visszatértem
arra az utcára először is
a vértócsához mentem
ugyanott volt hatalmas
mint egy mosdótál alja
a szomszéd gyerekek
köveket dobáltak belé
és arról meséltek történeteket
hogy mennyi agy folyt ki belőlem
és nem tudtam ellentmondani nekik

mert én
sem tudtam

Most sem tudom
de valami biztos
kifolyt belőlem
akkor
talán
azért
szeretlek

MIT VETTÉL FEL

kérdeztem egy nap
egy ingecskét és egy
bugyit válaszoltál

És szerettem volna ha
abban a pillanatban
kitalálok egy imádságot
és egy istent
térdre hulljak ahogy
az áhítatosak teszik
mint hallom
tegyem össze a kezem és azt mondom neki
Barátom
nem tudom hogy létezel-e
feltételezem hogy igen ha
én is létezem
Nézd
hiszek benned de nem tudtam és nem akartam
kérni tőled soha semmit

hülyeségnek tűnt
hogy bocsánatot kérjek

ahogy az egész emberiség teszi
Inkább azt mondom hogy bennem
nagyon jól lehet lakni és még a
Lét székesegyházává is átváltoztathatsz
ahol nincs harc a sötét oldallal
És ráadásul mindent
megteszek csak találd
fel a teleportálást
Most

Most amikor mellette szeretnék lenni

Most amikor kigombolnám
két gombocskáját és arcomat
a hasikójára tenném
halljam a gyomra korgását és
az ereiben a vér sebességét
vagyat leheljek a szeméremcsontja fölött
és vessem el magamtól
minden fekete nap nyugtalanságát
és aludjam el így
a tenyerével a homlokomon
mint egy pogány
akit egy apostol üdvözített

mint egy férfi

Különös módon valami
felrobbant az utcán
megremegtem és felriadtam
mintha mind a 12 apostol
felpofozott volna
fényt láttam arra gondoltam
talán egy háború kezdődik vagy mi
a zombik inváziója
valami furcsa akár egy Tarantino-filmben
Én felfegyverkezem és szaladok hogy kiszabadítsalak
Fejeket török be veszedelmekkel szállok szembe

ellopok egy autót
egyenesen a sarki üzlet kirakatába
rontok vele
eltöröm a gázcsöveket
minden lángban áll
pufuléc-zacskók és joghurtos
vödörök robbannak szerteszét
káosz van pokol de valahogy
megmenekülök és
rohanok meglátlak és
a karomba veszlek
de éppen amikor megcsókolnálak
megjelenik egy zombi és megharapja
a bokámat Örökre megjelöl

mi az értelme istennek ha nem

teszi lehetővé a teleportálást

És olyan hülyeségekkel tömi a fejünk

Mint a szerelem

DEMÉNY PÉTER fordításai

GÓLYALÁBON

A mi utcánk S alakban nyúlt el négy irányban, jó messzire. Az S egyik, előttem kitarulkozó oldalán néhány fiú járkált gólyalábon. Egy hét eső után először sütött ki a nap, és a fiúk elővették a gólyalábaikat, amelyeken már egy ideje dolgoztak, hogy versenyre keljenek egymással. Barátaim voltak ezek a fiúk, nekem pedig a szívem szakadt meg, amiért nem voltak gólyalábaim, és pedig azért nem, mert nem volt bátyám, aki segíthetett volna, nem volt asztalos nagyapám sem, de még egy jóindulatú unokatestvérem sem akadt, aki segítene nekem gólyalábakat készíteni. Tudtam én, hogy a többiek, a szerencsések már régóta csinálják a sajátjaikat, és rettegtem attól a naptól, amikor majd jövök a mezőről vagy akárhonnán, befordulok az utcánkba, és ott látom őket boldogan téblábolni a gólyalábaikon.

Később, éppen a nősülésemet követő évben láttam a *Brian élete* című filmet. Nevettem rajta, de a vége elszomorított. Mégpedig azért, mert ott van az a rész a keresztre feszítettekkel, amikor mindenki, akit Krisztus-pózban felszegeztek, énekel. És nem akármit. Ezt zengik: „Some things in life are bad, / They can really make you mad / Other things just make you swear and curse. / When you are chewing on life's gristle / Don't grumble, give a whistle / And this will help things turn out for the best.” És aztán az egész jelenet legörültebb része a refrén: „And always look on the bright side of life / Always look on the light side of life.” És arra kényszerítenek, hogy együtt füttyülj velük, és azt állítsd, az élet szép, ha tudod, honnan kell nézni. Füttyörészttem én is, amikor a filmet láttam, házasságom első évében, együtt füttyörészttem a Monty Python színészeivel, meg a többiekkel, akik a maguk látványos módján újrateremtették a Golgotát. Egy csomó feszület, rajta egy csomó keresztre feszítettel, akik énekelnek és füttyörésznek. Füttyörészttem hát én is, és jól éreztem magam, elfilozofáltam kicsit a jelenet kapcsán, a paródia ellenére keresztényinek éreztem. Azután elszomorodtam, mert nem tudom, miért, a fene se tudja, az a jelenet eszembe idézte a napot, amikor hazafelé mentem, kötélén rángattam a tehenet, és előttem kitarult a kép, a gólyalábon járkáló fiúkkal. A boldogokkal. Emlékezetem, nyilván tévesen, elem vetítette tíz-tizenöt, talán húsz fiú képét, a barátaimét, ahogy gólyalábakon lépdelnek, és azt énekelik: „Always look on the bright side of life. / Always look on the light side of life.”

Nem, nem énekeltek. Nevettek. Lökdösődtek. Leestek. Felálltak. Újra visszakapaszkodtak a gólyalábaikra. És ez szép volt. Én pedig ott mentem át köztük, kötélén rángatva magam után a tehenet. Igyekeztem rájuk se nézni, de nem sikerült. Aztán egyikük fából készült gólyalábain odabotorkált élem, viccesen táncolni kezdett, a tehen pedig, a leghaszontalanabb tehen, amivel valaha dolgom akadt, visszahőkölt, majd örült ugrándozásba kezdett. Én erősen megrántottam a kötelet, a tehen kitépte magát, leestem, és a fiúk a gólyalábakon, a barátaim, nevetésben törtek ki. Körém gyűltek, én pedig így, fektemből láttam őket, felemeltem a fejem, és lentről felfelé néztem végig rajtuk. Lentről felfelé nézve először a gólyalábak tűntek elő, azután a lábak, majd a szélben enyhén lobogó ingek, pólók, kezük szorosán markolta a póznák tetejét, legvégül pedig a boldog arcukra kiült hahotázásuk látszott. Én pedig szomorú voltam így, hason fekve. Majd valahol elöl megláttam a tehenet, futott, mint a bolond, csapkodott a farkával, így aztán felkeltem, és anélkül, hogy leporoltam volna magam, utána szaladtam.

Hazáig meg se álltam. Estig bent maradtam a házban, és *Nemtudomka csodálatos kalandjait* olvastam. Mert nem volt gólyalábam.

A mi házunk az unokabátyámék háza mellett állt. Az én nagymamám az ő nagyapjának volt a húga. Másodunokatestvérem volt tehát. És ki nem állhattam. Nemcsak azért, mert a nagyapja asztalos volt, és gólyalábakat készített neki, talán a legszebbeket az egész utcából. Vagyis hát ezért is utáltam, de azért is, mert vagy két évvel idősebb volt nálam, és ezt minden adandó alkalommal az orrom alá dörgölte. Főnökösködött velem, ha úgy tartotta kedve, megtaslizott, röhögött azon, hogy milyen nadrágom van, néha beintett nekem, mégpedig úgy, hogy nagyujját mutatta fel az ökölbe szorított többi ujj közül, és nem úgy, ahogy a többi fiú szokta, a mutató és a nagyujj közé dugott hüvelykujjal. Amúgy ezért is kiröhögött, vagyis, hogy ahogy én tudom, az nem is bemutatás, az csak fityisz. Ő azért tudta, hogy kell ezt rendesen csinálni, mert volt egy nővére a fővárosban, akit többször meglátogatott. Ott tanulta. És nemcsak ezt, sok minden mást is, amitől azt hitte, hogy nagyon okos. Én pedig csaknem gyűlöltem, amiért nekem nem volt nővérem a fővárosban, amiért nem volt módom visszaadni a tarkómrá mért taslikat, amiért nem hordhattam olyan nadrágot, amelyet akartam, mert nagymama nem engedte, amiért lehetetlenség volt helyesen bemutatnom neki, mert ehhez csak neki volt joga, tekintve, hogy ő tanított meg rá bennünket. Aznap este tehát, miután letettem *Nemtudomka csodálatos kalandjait*, a szokottnál is keserűbben gyűlöltem az unokabátyámat, mert ő

állt oda a tehén elé, és mert neki volt gólyalába. A két rúd nitrolakkal volt lekenve, ezt rögtön észrevettem, mert fénylettek, és a vászonkengyel helyén, ami a többiek gólyalábain volt, az övére meghajlított fadarabot tettek, olyan volt, mint a csésze füle, úgy volt kifaragva. Ezek voltak a legszebb gólyalábak.

Később kimentem a kertbe, mert elviselhetetlenné vált az unokabátyám iránt érzett gyűlölet, és nem tudtam volna sírás nélkül megállni. Bent a házban nagymama észrevette volna, hogy sírok, és az nem lett volna jó. Nagymama mindig azt mondta, a férfiak sose sírnak, sőt, hogy erről meggyőzőn, még valami George Coşbuc-versből is felolvasott nekem pár sort egy nagy, fedőlap nélküli könyvből, amelynek pár oldalát megrágták az egerek, mert igen sokat ült a padláson. A verssorok pedig valahogy így hangzottak: „Nincs semmi nevetésesebb, / mint a könny a harcos szemében.” Így aztán nem kockáztathattam, hogy nagymama meglásson, mert egy ideje már én is férfinak számítottam. Időnként egyenesen harcosnak éreztem magam. Kimentem tehát a kertbe, ott sírás közben kiteptem pár gyomot, és miután néhányszor dühösen megbámultam a csillagos eget, megláttam az unokabátyám gólyalábait a fás színnek támasztva. Tényleg ott voltak, ott hevert magában a két, nitrolakkal lekent gólyaláb, ami arra készített, hogy megtöröljem a szemem, és egy pillanatra elgondolkodjam a kérdésen. Vajon mi lenne, ha átugranám a kerítést, elvenném a gólyalábakat, és sétálnék egyet a kertünkben? Futkároznék a kertben. Miután elgondolkodtam, úgy éreztem, felesleges gondolkodással tölteni az időt. Így aztán át is ugrottam a kerítésen, fogtam a gólyalábakat, átdobtam a kertünkbe, majd visszaszöktem. Felemeltem a gólyalábakat, felkucorodtam a kerteket elválasztó kerítés egyik betonoszlopára, bedugtam a lábam oda, ahova a lábat dugni kell, és elindultam. Két lépés. Pontosan kettő. Ekkor az egyik gólyaláb befűrödött az elmúlt hét esőzései után még puha földbe, én pedig elvágódtam a nagymama hagymaágyásai között. Elnyúltam a földön. Aztán újakezdttem. Vagy félórán keresztül mindegyre újakezdttem, leesve, káromkodva, visszakapaszkodva az oszlopra, és elesve megint. Aztán ha jobban odafigyeltem, több lépést tettem meg. És újra elestem, újra felálltam, újakezdttem. Amíg sikerült a kertnek úgy negyedén átlépdelni gólyalábakon, noha azok belemélyedtek a nedves földbe, én pedig alig győztem kapaszkodni, megtartani az egyensúlyomat. A kert negyedénél ismét elestem. És már nem volt kedvem újakezdeni. Nem mintha nem élveztem volna. Épp ellenkezőleg. Mert túlságosan is élveztem. És mert amíg a kert negyedéig eljutottam, minden figyelmemet arra összpontosítva, hogy az egyensúlyom megőriz-

zem, sikerült kifőzöm egy tervet. Nem volt valami nagy ügy, de pillanatnyilag jó ötletnek tűnt, és csak ez számított. A terv pedig ez volt: a gólyalábakat beviszem a csűrbe, elrejttem a tavaly ősze maradt széna alá, visszatérek a házba, alvást színlelek az ágyamban, és amikor majd hallom, hogy a nagyszülők horkolnak, kikelek az ágyból, felöltözöm, lábujjhegyen kisonok a csűrbe, kiszedem a széna alól, betekerem őket régi rongyokba, ki megyek a kapun, el valahova messze, a víztornyon túl. Nem a cigányfertály felé, hanem a másik irányba, az erdészház felé, az elhagyatott ház felé, ahol nem lát, nem hall meg senki. És főleg azért, mert az erdészház környékét valamikor, valakik lekövezték, és a kőlapok megakadályozzák, hogy a gólyalábak besüllyedjenek a nedves földbe.

Valahogy így terveztem el, és valahogy így is történtek a dolgok.

Amikor odaértem az erdészház közelében levő kőlapokhoz, lecsavartam a gólyalábakról nagyapa régi ingét, amit a lapát nyelére szokott tekerni, amikor az istállót ganyézza ki, lekanyarítottam a rongyos nadrágot is, amivel általában a csűrben, a szecs-kázó gép kerekét szoktuk betakarni. Kiemeltem a holdfényre az egész falu legszebb gólyalábait, elismerően füttyentettem, aztán körbenéztem, hogy valami olyan helyet találjak, ahova felkapaszkodhatom, hogy a lábam becsúsztathassam a kengyelbe. És megláttam egy nagy odvas fatöknét, melyben olyan volt az odú, mint egy nagy fotel. Odamentem tehát, a gólyalábakat nekidöntöttem a fatöknének, és az ágakba kapaszkodva sikerült beleülnöm az odúba. Közelebb húztam a gólyalábakat, becsúsztattam a lábam a kengyelbe, megragadtam a botok felső végét, és miután kicsit a fenekemmel elrugaskodtam az odútól, boldog voltam. Körözni kezdtem az erdészház körül, köröztem az *én gólyalábamon*, és az ütemes zaj, amit a kőlapokhoz csapódó gólyalábak okoztak, a mai napig meghat. Boldog voltam. És ahogy egyre magabiztosabban egyensúlyoztam, kedvem támadt szökdécselni, ahogy az unokabátyám ugrabugrált a tehén előtt. És szökdécseltem. Aztán kiáltani támadt kedvem, és felkiáltottam: ju-húúú! Majd újra ugrándoztam. Soha nem éreztem azt, hogy magasabbról látom a világot, mint akkor, holott sötét volt, és az egész világ, amit láthattam, az a holdfényes tisztaság volt az erdészház körül. Szép volt néhány percig, talán még a szépnél is szebb. Igazából végig szép volt, kivéve azt a pillanatot, amikor megijedtem. És nem azért, mintha fennállt volna a veszélye annak, hogy elhasalok, vagy valami hasonló. Immár uraltam a gólyalábakat, mondhatni egygyé váltak velem. Akkor ijedtem meg, amikor az erdészház felé szökdécselve hirtelen úgy tűnt, egy arcot látok felderengeni az erdészház padláslyukán keresztül. De nem moccan semmi. Úgy tűnt, mintha valaki nézte

volna bolondos táncomat. Gyorsan a fotel-odúhoz mentem tehát, leültem, és figyelni kezdtem a padláslyukat. De nem moccant semmi. Seholy arc. Így ültem ott, néhány percig szuszogni is alig mertem. Aztán lassan-lassan visszatért a bátorságom. Mivel a padláslyuk sötét maradt, én pedig rájöttem, hogy gólyalábakon felérek odáig, és körül tudok nézni, arra gondoltam, miért ne? Aztán már nem akartam gondolkodással tölteni az időt, a fenekemmel feltoltam magam az odúból, és odalépkedtem a gólyalábaimon.

Jól ismertem azt az alakot, aki a sötétből engem bámult. A falusi iskola igazgatójának a fia volt. Mindig a rendes nagyfiúk közé tartozott. Egyszer egy másik nagyfiú belökött a vízbe, amikor három másik gyerekkel egy traktorbelsőn lovagoltam a folyóban, és az igazgató fia utánam ugrott. Én azonban tudtam úszni, így inkább csak vergődtem a karjaiban, igyekeztem kiszabadulni a szorításából. Mégis tetszett, hogy értem beugrott a vízbe, és megkedveltem őt akkor. Ő is kedvelt engem, ezt onnan tudtam, hogy amikor találkoztunk a faluban, megborzosolta a hajamat, úgy, ahogy a felnőttek szokták. Ami, hogy őszinte legyek, nem nagyon tetszett nekem, mert teljesen természetellenesnek tűnt, hogy egy huszoneves fiú úgy viselkedjen, mint a felnőttek, de akárhogy is, ez legalább egy olyan gesztus volt, amivel jelezte, hogy szimpatikusnak talál. És annak ellenére, hogy nem volt valami nagy verekedő, és nem tudott volna megvédeni, ha egy másik nagyfiú megszid, vagy más módon belém köt, valahogy mégis úgy éreztem, van egy szövetségem a világukban, a diszkóba járók, a fél éjszaka a falu kocsmájában kártyázók világában. Ő ugyan nem túl gyakran járt el oda, de egyszer megláttam a kocsmá ablakán keresztül, és csaknem büszkeséget éreztem, amiért meg-simogatja a hajam, amikor találkozunk.

Ez a kapcsolat kettőnk között csak úgy egy éven át tartott, mert azután nagyon megharagudtam rá. Egyik nap megláttam az utcán, és szokás szerint mosolyogva elindultam felé. Már megszoktam, hogyan bánik velem. Habár még egymás nevét sem tudtuk, mindig azzal jött, „hogya vagy, öcsi?“, de nem sértőn mondta, hanem barátságosan. Én meg azt feleltem, hogy megyek pufit venni, vagy kekszet vagy a fene tudja, miket vásároltam még. Mire ő azt mondta: „Jól van, no!” Vagy azt, hogy „Helyes, egyél csak, hogy nagyra nőj, csak nem hagyod, hogy mások kielőzzenek”, aztán egy könnyed mozdulattal összeborzosolta a hajam. Igen, valahogy így álltak a dolgok. Kivéve azon a napon, amikor megharagudtam rá. Mosolyogva indultam felé, még a lányra is mosolyogtam, akinek a kezét fogta, és miután átkeltem az úton, odaléptem hozzájuk. Valamiről beszélgettek, és az igazgató fia, ami-

kor meglátott, elhallgatott. És nem mosolygott. Azt mondtam, megyek kenyeret venni. De nem válaszolt. Csak olyan furcsán nézett. Én vállat vontam, és odaszóltam, ma nem veszek se pufit, se kekszet, aztán mondtam valamit arról, hogy kemény telünk lesz, nagymamától hallottam. Néha ilyesmit is összehordtam, és akkor, ha nem is nagyon volt helyénvaló, zavaromban kicsúszott a számon az a dolog a kemény téllel. Ő pedig elkomolyodott, és azt mondta, nincs erre ideje. Aztán kinyújtotta felém a kezét, én pedig azt hittem, a szigorú hang ellenére a hajamat akarja összeborzolni. És egy kicsit, csak így, könnyedén lehajtottam a fejem. Az igazgató fia azonban félretolt az útból, és továbbment azzal lánnyal kézen fogva. Én pedig ott maradtam. Rettentő dühösen. És felemeltem a kezem, megdörzsöltem a hajam, magam sem tudtam, miért. Aztán elfordultam tőle, és meggyűlöltem.

Jó ideje gyűlöltem, még azt is elhatároztam, hogy ha még egyszer megakarna simogatni, határozottan elutasítom. Ha kell, még nyelvet is öltök rá. Csakhogy, noha néhányszor még összefutottunk a faluban, többé nem látszott érdeklődni a hajam iránt. Irántam sem. Eltelt némi idő, amíg mindezt összekötöttem a lánnyal, akinek mindig, mikor nem törődött velem, a kezét fogta. És mikor ezt megértettem, akkor a lányt is meggyűlöltem. Csakhogy képtelen voltam hosszan gyűlölni őket. Talán két-három hétig. Azután nem törődtem többé velük.

Most viszont az igazgató fia elég furcsa testhelyzetben ott ült a padláslyukban. Görnyedten, felhúzott lábakkal, fél karjával a térdére támaszkodva.

– Szervusz – mondta.

Azután pedig, mivel én némán bámultam a padláslyukhoz támasztva az államot, beszélni kezdett hozzám.

– Mit csinálsz itt ilyenkor?

Csakhogy erre tényleg nem tudtam mit mondani. Vállat vontam, és elvesztettem az egyensúlyomat, oldalra csúsztam. Időben megálltam, de ő már felemelkedett. És miközben a külső falnak támaszkodva álltam, és megpróbáltam visszanyerni az eredeti pozíciómat, megfogta a kezem. Aztán éreztem, hogy húz befele, tehát segítettem neki, rugdosva megszabadultam a gólyalábaktól.

Elhelyezkedtünk mindketten egy gerendán ott, ahol ő ült korábban.

– Normális vagy? – kérdezte. – Mi a fenét csinálsz itt éjnek idején?

Megint csak vállat vontam.

– Láttam, hogy szökdécselsz itt gólyalábon. Bolond vagy, de tényleg. Azt hittem, leesel, és betöröd a fejed. Jól megijedtem.

– Nem – szólaltam meg végre én is. – Mert jó vagyok. Ki-vá-ló-an járok gólyalábakon.

Büszke voltam, naná.

– A tiéd?

Vajon miért kérdezte ezt?

– Aha – suttogtam félve, de ugyanakkor örülve annak, hogy elég sötét van ahhoz, hogy ne lássa, elpirultam.

– Ki csinálta?

– Nagybátyám. Asztalos, nem tudtad?

Már könnyen csúszott ki a hazugság, védett a sötétség.

– A legvagányabb gólyalábak az egész faluban...

Az igazgató fia elnevette magát.

– Tényleg? És mi a fenét csinálsz vele? Mi hasznod belőle?

– Járkálok velük.

– Miért, a lábadon nem tudsz?

– De igen.

– S akkor?

Rábámultam. Fogalmam nem volt, mi van ebben érthetetlen. Csak néztem így, kicsit megrovóan, amit észre kellett vennie, mert elég erősen sütött a hold ahhoz, hogy látszódjon, ahogy elkomorulok. A pirulás szín, és a félhomály megöli a színeket, de a haragos arc látszik. Csakhogy, miközben arra vártam, hogy észrevegye haragomat, valami furcsa kifejezés tűnt fel az arcán. Egy olyan... nem is tudom megmondani, milyen. Olyan, hogy megfeledkeztem tőle a haragomról, és arra kényszerített, hogy ismét lesüssem a szemem.

– Vagány – mondtam.

– Ha te mondod. Én nem értem, mi benne a vagány.

– Hát, mindent felülről látsz. És ez vagány.

– Várj egy kicsit, amíg megnősz, akkor gólyaláb nélkül is mindent magasabbról látsz.

– Mi bajod a gólyalábakkal?

– Az ember kitörheti a nyakát.

– Cccc – ráztam a fejem. – Értek hozzá. Kiválóan járok gólyalábon.

Ezúttal nem szótagoltam a kiváló szót. Úgy éreztem, nem helyénvaló, nem is tudom, miért.

– Bravó! – mondta. – Te tudod.

Hallgatott. És furá volt ez a hallgatás, hiszen ott ültünk mindketten az erdészház padlásán, és mintha nem illett volna hirtelen így elhallgatni ezen a helyen. Így aztán egyszer csak azon kaptam magam, hogy beszélek.

– Hát te mit csinálsz itt?

Nem válaszolt, ezért szükségét éreztem annak, hogy újra feltegyem a kérdést.

– Na tessék! – felelte kissé idegesen, amiért erőszakoskodtam. – Mi kö-zöd hozzá? Nem látod? Idejössz az erdészházba éjszaka közepén, amikor rég ágyban lenne a helyed, rohángálsz, mint a bolond gólyalábon, aztán meg kérdőre vonsz, hogy mit csinálok itt! Én kérdezek, nem te! Te csak egy kö-lyök vagy, a francba bele!

Ezúttal, szavamra, cseppet sem tetszett, ahogy beszélt velem.

– Nem vagyok kölyök! Régebben az voltam! Amikor még összeborzol-tad a hajamat.

Kinyújtotta felém a kezét. Azt hittem, fel akarja borzolni a hajam, ezért elkaptam a fejemet. Ő pedig legyintett forma, mintha nem érteném, mit akar tőlem.

– Hagyj békén! – mondtam mégis. – Idegesítő vagy.

– Én idegesítő? – kérdezte, és lesütötte a szemét. Aztán felemelte rám tekintetét, és azt kérdezte:

– Talán már elfelejtetted, hogy megmentettem az életedet?

– Hm – robbant ki belőlem. – Csakhogy tudd, én tudok úszni. Nem mentettél meg, csak zavartál.

– Tényleg? Ott az örvényben? Talán úszkáltál? Tudod, hogy sodort a víz? Így né!

A keze nagy sebességgel suhant el az arcom előtt, ahogy mutatta, ho-gyan sodort volna el az ár, ha ő nincs ott.

– Nem hiszem – feleltem. – Ki-vá-ló úszó vagyok.

– Látom, te mindenben ki-vá-ló vagy. Az előbb is, ki-vá-ló-an, majd-nem betörted a fejed ezeken a köveken, ha nem fogom meg a kezéd.

Nyugodtan beszélt, halk, csaknem szelíd hangon, mintha attól félne, ne-hogy meghallja valaki, de én csak még dühösebb lettem ettől.

– Hazudsz! Ha éppen tudni akarod, megkapaszkodtam a falba! A vízbe-fulladástól is így mentettél meg. Egyedül is megmenekültem volna. Hazudsz!

– Nem hazudok – rázta a fejét. – Lehet, hogy tévedek, de nem hazudok, az biztos.

– Jó – mondtam. – Akkor té-vedsz. Té-vedsz!

– Meglehet...

És megint elhallgatott, pont akkor, amikor jól felhúztam magam, és kedvem támadt pár szót szólni arról a lányról is. Aztán, mivel nem tetszett a hallgatás, de nem is jutott eszembe semmi, amiről beszélhetnék, arra gondoltam, nem lenne-e mégis okos dolog szóba hozni azt a lányt. És ha már eszembe jutott, arra gondoltam, csak az időt vesztegetem gondolkodással, tehát azt mondtam egyenesen:

– Ha tudni akarod, haragszom rád!

– Miért?

– Csak! – feleltem.

És ismét odaültem mellé, de rájöttem, hogy ezzel a válasszal nemigen fordítom jó irányba a beszélgetést, ezért hozzátettem.

– Mert egyszer, amikor odamentem hozzád az utcán, ellöktél. Pedig, ha tudni akarod, valami fontosat akartam mondani.

– Mikor? Nem löktelek el...

– De igen. Amikor azzal a lánnyal voltál. Beszélgettetek, én odamentem hozzád, te pedig meglöktél.

Ránéztem, ismét gondterheltnek tűnt.

– Nem löktelek el. Komolyan. Gondjaim voltak...

– Miféle gondjaid?

Legyintett, mintha azt próbálta volna jelezni, hogy ne is beszéljünk erről.

– Hagyd csak, tudom én, miféle gondjaid voltak. Csak az a lány érdekelt, más semmi.

– Tudod mit? – mondta. – Erről aztán tényleg nincs kedvem beszélni.

– Miért?

– Ej... honnan is érthetnéd...

– Persze – háborodtam fel ismét. – Te mindent értesz, én meg semmit! Ahogy azt is értetted, mi az ábra a gólyalábakkal. Na, hallj te oda, még hogy várjam meg, amíg megnövök!

– Hát, végül is, ez is megoldás. Azt hiszem, erre való a gólyaláb: mindent magasabbról akarsz látni. Például olyan magasról, mint ahonnan én látok. Azt hiszed, ettől erősebb leszel, vagy mi?

– Frászt! Ha tudni akarod, gólyalábon sookkal magasabb vagyok nálad!

– És?

Ezzel a kérdéssel összezavart.

– És ennyi! Magasabb vagyok.

– Jól van, na! – mondta

Megint csend lett. Csakhogy most már tudtam, hogy nincs mit mondanom neki. Szerettem volna, hogy ő szólaljon meg, hogy valahogy megint

rákérdezhessenek, mit keres ő ott, mert másként nemigen tudhattam meg. Nem lett volna bátorságom rákérdezni. Arra gondoltam, akkor ő is alaposabban érdeklődik arról, hogy én minek mentem az erdészházhoz, s mivel nagyobb volt nálam, tartottam attól is, hogy végül rájön, nem az enyém a gólyaláb. Így aztán hallgattam. Kicsit elhúztam ezt a hallgatást. Aztán ismét felálltam.

- Én megyek – mondtam.
- Azt hiszem, jól teszed – bólintott.
- Te még maradsz? – próbáltam kiszélesíteni belőle valamit.
- Igen.

Nem szóltam többet. Akkor se mondtam semmit, amikor segített le szállni, csak arra gondoltam, hogyan fogok most visszaosonni a szomszéd kertbe, hogy a gólyalábakat visszategyem a helyükre, az unokatestvéremék fásszínjének támasszam, aztán meg hogy kell majd lábujjhegyen ellépkednem a házunkig, hogyan fogom kinyitni a nyikorgó ajtót, és visszabújni az ágyba anélkül, hogy nagymama észrevenné. Rettentő félelem öntött el, már semmi sem érdekelt, csak ez a félelem. Amíg a gólyalábakat visszatekertem a rongyba, mind csak ez járt az eszemben. Aztán a hónom alá csaptam őket, és a padlás bejárata felé fordultam.

- Akkor szervusz – mondtam.
- Szervusz – felelte.

Megfordultam és elindultam.

- Hallod-e, várj egy kicsit...

Megálltam.

– Ne haragudj rám – mondta akkor. – Nem löktelek meg, tényleg nem. Legalábbis nem akartalak meglökni.

Legyintettem, úgy, ahogy őt is láttam legyinteni az imént, értésére adva, hogy okosabb túllépni ezen a kérdésen. Továbbmentem, és arra gondoltam, hogy akármilyen nehéz is gólyalábakkal a hónom alatt, mégiscsak okos dolog volna szaladni, mert ki tudja, ha nagymama felébred, akkor jaj lesz nekem. Aztán arra gondoltam, minek töltsem gondolkodással az időt, és futni kezdtem.

Nem sokkal nősülésem után láttam a *Brian élete* című filmet a Monty Pythontól. Tudom, hogy nem sokkal az esküvő után történt, mert a feleségem szívből nevetett a filmen, én meg egyre mondogattam neki, hogy igen erősen nevet, nyugodjon meg, mert nyolc hónapos terhes volt, tisztán emlékszem, hogy ezt mondtam neki. Meg hogy a szülésig nem hagyom víg-

játékot nézni, megvan az ideje a hahotázva nevetésnek, de nem most van az az idő, a rázkódások megárhathatnak a gyerekeknek, tisztán emlékszem, hogy ezt is mondtam. Mindkettőnkre nagy hatással volt az a már említett zárójelenet, ahogy a keresztre feszítettek mind azt énekelik: „Always look on the bright side of life / Always look on the light side of life”. Aztán ő, vagyis a feleségem kiment a konyhába, mert megkívánt valamit, már nem emlékszem, mit, én pedig az ágyban maradtam, és eltűnődtem. Arra a gólyaláb-erdőre gondoltam, hogy elestem, az unokabátyámra, akivel időközben remek kapcsolatunk lett, többször meglátogattuk egymást, én is a feleségemmel, meg ő is, végül az asszonyok is jól összebarátkoztak, arra a bolond tehenünkre, az igazgató fiával való találkozásra a vadászház padlásán, aztán, miközben a feleségem visszabújt mellém az ágyba, és átölelt, eszembe jutott a vadászházban töltött éjszakát követő nap. És akkor neki is elmeséltem. Átugrottam a gólyalábak ellopásának unalmas történetén, sőt, az igazgató fiával folytatott beszélgetésen is, amit ugyancsak unalmasnak éreztem. Csak annyit meséltem, vázlatosan, hogy voltak valami gólyalábaik, hogy éjszaka kimentem valahova, ahol mások nem láthatnak meg, hogy gyakoroljam a rajtuk való járást, hogy eljutottam a vadászházhoz, és ott vagy fél órán át beszélgettem egy nálam idősebb, furcsa fiúval. Aztán elmeséltem azt is, hogy másnap, mikor a tehénnel hazafelé jöttem a mezőről (de azt már nem mondtam, milyen bolond tehén volt), hogy hallottam meg, ahogy két szomszédasszonyunk beszélget egymással, és egyikük a kezét tördelte, és kétségbeesetten rázta a fejét. És rövidesen megértettem, hogy arról beszélnek, az igazgató fia aznap reggel felkötötte magát a vadászház padlásán. Az az asszony azt mondta, azért kötötte fel magát, mert elhagyta a kedvese.

– Nahát! – mondta a feleségem. – Komolyan beszélsz? Vagyis hogy te kicsivel azelőtt beszélgettél vele, hogy öngyilkos lett volna?

– Aham.

A feleségem felült, és valahogy hitetlenkedve rázta a fejét. Én pedig, hogy meggyőzzem, nem hazudok, bólintottam. Ő vállat vont, majd azt mondta:

– De mi a fenéért pont ott kötötte fel magát? Ha jól értem, ez valahol a falun kívül volt.

– Nem, nem éppen – magyaráztam. – Azért ez is még a faluban volt. Úgy értettem, korábban oda járt azzal a lánnyal. Hogy ez az ő helyük volt... ott szerették egymást. Meg hogy valami levelet is hagyott, amiben mindent tisztázott.

– Hm. Nekem azért csak furcsának tűnik. Tényleg beszélgettél vele?

Megint bólogattam, hogy igen, tényleg. Ő ismét elnyúlt az ágyban. Aztán pár pillanat múltán elkérte a távirányítót. Odaadtam neki, az ágynak a felőlem eső oldalán volt. Bekapcsolta a tévét, és szörfölgetni kezdett a csatornák közt.

– Végül is nem olyan nagy dolog – mondta, miután már egy ideje nézte, hogyan váltják egymást a képernyőn a különböző csatornák képei. – Mások is belehaltak már a szerelembe.

– Ühüm – bólogattam én is.

Letette a távirányítót, és felém fordult.

– Figyelj, én csak nem értem, mit is kerestél te ott azokon a gólyalábakon. Máshol nem tudtál volna elbújni, ha már attól féltél, nehogy kinevesenek? Mehetnél volna például a kertbe.

Korábban nem mondtam el, hogy voltam a kertben is, de ott túl puha volt a föld, és éppen ezért mentem a vadászházhoz. És már nem is tudom, miért, de nem éreztem szükségét annak, hogy tovább beszéljek erről. De a feleségem ragaszkodott hozzá.

– Ha a kertbe mentél volna, akkor se látott volna meg senki, ugye?

– Hát, igen, valahogy így, nem láttak volna meg – feleltem.

VALLASEK JÚLIA fordítása

IHLET

Egy elektronikus óra áll
az elektronikus írógép mellett,
az elektronikus költő
foga közt az elektronikus cigarettával
tökéletes füstkarikákat, olykor éppenséggel
tökéletes négyzeteket, rombuszokat,
rudacskákat pöfékel.
Csak a kávé gőzei. Meg a húsvörös
görögdinnye, a fekete magok. Fekete
István. Nocsak, az ihlet kidugja
apró szarvacskáit, és finoman
útnak indul, csiganyálszerű nyomokat
hagyva egy elképzelt poéma hegynyi mellizmain.
És tejfogaival, a bölcsességfogával
szenvédélyesen, módszeresen, vadul
marcangolja mindazt, ami ellenséges
az ő elektronikus sorsában.

ESERNYŐ

Azt álmodtam, hogy anyám
olyan volt, mint egy esernyő,
általában fekete,
összecsukva, befogva,
még esőben se nagyon láttam kinyitva,
de nem tudom, miért volt az,
hogy az ernyőnek még így összecsukva
is látszott minden egyes küllője:
Genie mama, Lie tata, Țucă néni,
Vasile bácsi, Costan, Tăvala, Urdu,

Nică néni, Leontină néni, Silvie néni, Todorică néni,
Pavel bácsi, még Tănase is, aki akkoriban éppen
politikai fogoly volt.

Most megtisztítottam őket egyenként,
letörültem róla a zsírt, megragasztottam, kisuvikszoltam,
mintha csak újak volnának.
Fogantyúja is van az ernyőnek,
sétabot szerű alkotmány,
ezt örököltem,
nélküle igazán nem tudom, hogyan
jutottam volna idáig.

DEMÉNY PÉTER fordításai

Káli István

SZÍNEJAVA

1. *Katanga*

Nem nagy ügy egy bizonyos napon egy szépnek ígérkező tavaszi reggel, mérnököcskénk mégis tiszta szívéből örömré hangolódott volna. Mert a harmincötödik ilyen. Csakhogy a következő órák miatt mégsem teheti felhőtlenül, emiatt ez a nap nem lehet az igazi. Mert a saját boldog életünnepe mellett a Boldizsár Emil keréketörésének napja is.

Akár elmélkedhetne is azon, hogy miért éppen így esett, de tudja, fölösleges ezen emésztene magát. Ha már mások így döntöttek, hogy megfosztják a teljességtől, szeretett volna legalább odafentről, kárpótlásul a hiányérzetére, a nap felemásságára, hajnaltól estig tartó ragyogást magának, ezért is csalódott kissé, amikor a hálószoza behúzott sötétítője és az ablakkeret közötti résen nem tolakszik be az ilyenkor szokásos, lelket derítő, eleven fénynyaláb.

A hasát vakargatva andalog át a nappalin, hogy odategye forni a teavizet. Kinyitja ölnyi széles konyhájának a parkra nyíló, parányi ablakát. Odakint csendes májusi eső gyöngyei paskolgatják gyöngéden a virágzásnak indult akác áttetsző, zöld levélkéit. Vállmagasságban az ablakpárkány, ráfekteti a karjait, összekulcsolja az ujjait, állát a kézfejére engedi, elmereng az alig karnyújtásnyira libbenő levelek természet-nyugalmat sugalló képén, hallgatja a lehulló cseppek finom neszezését, és ettől ismét felöltlik benne, mint már annyiszor, ha édesre sikeredik a csend odabent, hogy a szépséghez nincs szükség feltétlenül a külső ragyogásra. Mint ahogyan a jósághoz sem.

A vízforraló füttyülése riasztja, hogy következik az elmaradhatatlan penzum: teázás, tisztálkodás, öltözködés, egyik rutinmozdulat a másik után, aztán tovább is, ahogyan a kerékpár kormányát markolja, ahogyan a pedálokkal együtt le-fel jár előtte a két térd, mintha külön életet élnének a nem egészen negyedórás tekerésben a meggyesfalvi téglagyárig; a napi feladatok megbeszélésében, az eligazításban sincs semmi rendhagyó, mindegyik kolléga a helyén, valamennyien beavatottak, ki-ki tudja a teendőit, az egy Boldizsár Emilt kivéve. Őt valahol máshol éppen valami másra készítik fel, nem arra, amibe másoknál, a vele egyívásúaknál jóval hamarabb beleszokott, amitől különb lett, mint a többi hozzá hasonló, és amiért érdemes volt annyira

kedvelni, már-már szeretni, és most sajnálni is. Pedig talán megvetni kellene, örökre megharagudni rá, végleg kizárni az életéből, amiért képes volt részese lenni az erőszak elkövetésének, másra pazarolni a sajnálkozást, arra gondolva, hogy mit érezhet az áldozat, vagy annak apja, anyja, és pillanatról pillanatra, óráról órára, napról napra velük együtt végigszenvedni mindazt a kínszenvedést, amin átmentek és még átmennek, és mégis...

A tárgyalás tízkor kezdődik, arra az egy-két órára, amíg tart majd, az állandó tüzekelet felügyelőknél kívül a gyár minden alkalmazottja számára kötelező a részvétel. Az elrettentés szándéka nyilvánvaló, talán helyénvaló is. Amikor beül a gyár melletti nagy lakónegyed mozijába, a Munkásba, ahol az erőszaktevőknek a gyorsított eljárást követően a fejükre olvassák majd az ítéletet, biztos abban, hogy rajta kívül még sokan vannak olyanok, akik ugyanúgy, mint ő, tudják, hogy a működő rendszer általi példát statuálás nem nekik szól, de abban is, hogy egyikükben sincs ott az a sajtó, ami benne, ha az elkövetők közül arra az egyre gondol; nagy valószínűséggel ő az egyedüli valamennyiük között, akiben az alávaló tett miatti józan felháborodásával és a mindenkori bűnösök bűnhődésének elvárásával együtt más érzés is munkál: a mindegyre feltörő, vele kapcsolatos gondolatai, meg az elmúlt több mint két évben kialakult rokonszenvéből fakadó melegségkeresés, ugyanis, bármennyire ellenkezett is a józan tudata, rákényszerítette arra, hogy különválassa az Emil addigi mindennapjait a bűnbeesése pillanatától.

Alig egy hónapja múlt, hogy kétvényi irodai téblábolás után kinevezték a granulit-, a falazó tömb- és a betonelem-gyártó részleg vezetőjének, amikor azon a cudarul szeles februári napon Emil, egy héttel a kötelező katonai szolgálatának letöltése után, másik két újonnan alkalmazottal, akiknek volt már némi tapasztalatuk a világ menetében, szakképzetlen munkára jelentkezett nála. Ágota, a személyzetis, a szokásos átadási ceremónián, amire éppen egy cementtel teli vagon sürgős kiürítésének levezénylése közepette került sor, megjegyezte róla, hogy rendhagyó eset, mert katangai létére még nem ült. Akkor nem is figyelt fel rá, meg se nézte igazán magának, mert a meghibásodott szivattyú miatt késésben voltak, a fekbérfizetés Damoklész-kardja fenyegette, csak egy óra múlva tudott időt szakítani magának, hogy szóba elegyedjen vele, aki azalatt is ott ücsörgött, lábatlankodott mellette, miközben a másik kettő elhúzódott a szél elől a téglás csarnok kemencemelegébe. Amikor átvette tőle a munkavédelmi kiképzését nyilvántartó füzetcskét, alaposabban is szemügyre vette, mert nem lehetett közömbösen átsiklani afölött, amit elsőre látott: a szabályos, bármely értékrend szerint is szép vonások, frissen borotvált arc, eleven, kíváncsian villanó, sötétbarna

szemek, simán hátrafésült hullámos, éjfekete haj, a télhez képest túl könnyű, de tiszta öltözet, amely alól átdereng az arányos, izmos, könnyed mozgású test, valamitől tehát mindenben más, mint az addig megismert katangaiak.

Furcsa volt szembesülni a fogalommal akkoriban, amikor hetvenhét szeptemberében, egy nagyon fentről vezényelt átszervezést követően, cseberből vederbe, a Bernády építette koronkai gyárból, a Straetz Hermann-féle régebbi, de addigra már sokkal modernebbé került, amely már egy évszázada, a kezdetek óta részben a Boldizsárok, Kalányosok, Rézművesek, Vasasok világa volt, sok nemzedéken át ott is laktak a gyár mellett, a nekik épített telepen, amit aztán a maga természetességéből kinőni kényszerített város bekebelezett, a vityillónyi házacskák helyére is betonskatulyákat emeltek, amelyekben többnyire az ország más vidékeiről betelepítettek, a vegyi kombinátban dolgozók kaptak lakást, de a régieknek is jutott bennük egy-egy, így aztán az újonnan épült lakónegyedet, az abszolút kisebbségben levő őslakosok bőrszínére való utalással, s mert a világot éppen akkoriban rázta meg a Lumumba-sokk, Kongó egyik tartományáról, Katangáról nevezték el, s mint olyan, ki is lógott valamelyest a városra jellemző mindenkori rendből. Katangainak lenni ugyanis nem feltétlenül jelentette az elithez tartozást, aminek oka alig-alig volt köthető a régi telepésekhez, akik a környék üzeminek, gyárainak, építőtelepeinek többnyire rendes alkalmazottjaiként dolgoztak meg a napi betevőért, inkább az itteni másságot nehezebben feldolgozó újonnan betelepültekhez, hiszen az amúgy általában sokgyermekes őslakókra addig nem volt jellemző a gyakori „helytelenkedés”, csak a „népi demokrácia” megerősödésének éveiben kezdett eluralkodni egy igen rossz szokásuk: kizárólag azt tekintették maguk között minden szempontból nagykorú férfinak, aki már börtönviselt volt, ezért a tizennyolcadik évüket betöltött fiúk mindegyike elkövetett valami olyant, ami miatt rács mögé kerülhessen, ha mást nem, betörte a lakónegyed Rekord nevű bevásárlócsarnokának nagy vitrinjét, ezért, garázdaság ürügyén, legalább hat hónapi fogházat szabtak ki rá, így aztán elég gyakran kellett a vitrin üvegét pótolni. Nos, éppen e szokás alól volt kivétel Boldizsár Emil, ezért mondta Ágota, a személyzetis, hogy még nem ült. Hogy ideje nem volt rá, mert úgy esett, hogy amint betöltötte a tizennyolcat, be is rukkoltatták, vagy ő nem akarta beleélni magát a hagyományba, ezt mérnököcskénk csak később tudta meg, amikor egy alkalommal a beszélgetéseik során erről került szó, a lényeg, hogy a maga kilenc – nyolc általános plusz egy gimnáziumi – elvégzett osztályával, ezáltal immár kétszeresen is kilógott sorstársai sorából.

Már akkor, az első nap, arra a kérdésre, hogy mihez ért, őszintén megmondta, hogy, bár csinált ezt-azt a katonaság előtt is, igazából semmihez, de azt is hozzátette, hogy mivel ez a gyár az egész családot eltartja, az apja meg a két bátyja is itt dolgozik, ezért szívesen elvállal bármit, és akárhová teszik, megpróbálja jól csinálni, amit rábíznak. Amint menet közben bebizonyosodott, ez nemcsak fellengzős állítás volt részéről, nemcsak a főnök bőre alá bújással próbált meg nem érdemelt bizalmat előlegeztetni magának, csakugyan már az első perctől nagyon igyekezett, bárhova került, mindenre odafigyelt, egészen rendhagyónak tűnt, ahogy a korával ellentétben képes volt a legnagyobb alázattal meghallgatni azokat, akik többet tudtak nála, a csoda nem is maradt el, nyár közepére kiderült, hogy a részleg bármely helyén bármilyen betanított munka elvégzésére képes, ezért mérnököcskénk külön kegynek érezte a sors részéről, hogy az ő keze alá került, mert vele megoldottnak találta egy munkavezető mindenkori legnagyobb problémáját, az évi pihenőszabadságok kiadását anélkül, hogy a folyamatok ütemében zavart okozna vele. Emílt ugyanis nemcsak a falazótömböt gyártó gépre lehetett bármelyik pillanatban felültetni, amellyel, a szakikat lepipálva, olykor tíz-húsz százalékkal több blokkot „tojt” a placra, mint azok, még a granulitgyártó forgókemence felügyeletét is rá lehetett bízni, és ami a legfontosabb, az sem számított neki, hogy délelőtti, délutáni vagy éjszakai műszakba osztják be, akár arra is képes volt, hogy ha valaki bejelentetlenül hiányzott, így előreláthatatlanul szükséges lett a helyettesítése, bent maradt a következő műszakban, vagy hívásra azonnal munkára jelentkezett. Azt is mondta mérnököcskénk Ölyvessy mérnöknek, az igazgatónak, hogy ilyen kolléga nincs még egy, párját ritkítja, érdemes lenne kitalálni valamit a továbbképzésére.

Aztán másfél évvel azután, hogy Emil a munkatársa lett, a véletlen szabta körülmények is közrejátszottak, hogy még inkább a szívébe zárja. Augusztus eleje volt, kánikula, alig várta, hogy lejárjon a munkaidő, s a családdal kimehessenek a Maros-partra, éppen a frissen gyártott, egymás fölé rakott, vasazott granulitbeton keszonok gőzölésének beindítását ellenőrizte hazaindulás előtt, amikor kivágott az egyik rosszul rögzített slag, fél méterről az arcába nyomva a forró gőzt, amitől azonnal elvakult, égette a bőrét, tudta, hogy mielőbb hideg víz alá kellene dugnia a fejét, de a kétségbeesés miatti fejkapkodástól annyira eltájolódott, hogy nem tudta, merre van az arra. Néhány pillanatnyi magatehetetlenségét követően valaki karon ragadta, futás közben húzta maga után, aztán megengedte az udvari tűzoltócsapot, és benyomta a fejét a vízsugár alá. Csak fél perc múltán, amikor már any-

nyira enyhült az arcát kínzó égésérzet, hogy ki merté nyitni a szemét, látta, hogy Emil áll mellette; az ő balszerencsés pillanatában éppen a falazótömböket „tojta” tőle úgy húszméternyire, amikor hallotta a kitérő gőz sistergését, kipattant a gépből, és tette, amire ő a havi egyórás munkavédelmi felkészítőkön tanította. Ennek köszönhetően nem sült át teljesen a bőre, megúsza annyival, mintha meggondolatlanul napozott volna, arcának jobb fele két nap múltán rákvörösből kreol-barnába váltott, amire Emil azt mondta, hogy most már nyugodtan beköltözhetne Katangába, újabb két nap múltán pedig már ez is érvényét veszítette, mert lehámlott képéről a megabált felhám.

Ezért is nem értette, mi történhetett, hogy a húsvétot követő szerda reggel nem jelentkezett munkakezdésre a szokásos időben, és valósággal kialakt, amikor kilenc óra tájban kérette az igazgató, tudtára adva, hogy felhívták a milíciáról, és tájékoztatták Boldizsár Emil letartóztatásáról, és az a vád ellene, hogy másodnapján este ötödmagával, ittas állapotban megerősakoltak egy kiskorú lányt.

Napokig nem tudott magához térni a döbbenettől. Nem értette, hogyan aljasulhatott le az a fiú odáig, hogy mindenféle szedett-vedett alakok után képes legyen kamatyolni, amikor még a gyár példás életű munkatársnői között is az a szóbeszéd járta, hogy bizony nem mindennapi pasas. Szerette volna tőle személyesen megtudni, mi történt, de nem tudott akkora ismeretiséget megmozgatni, hogy bejuthasson hozzá a fogdába. Biztos volt benne, hogy Emilnek nincs lehetősége ügyvédet fogadni, ezért hivatalból rendelnek majd ki valakit. Otthon megbeszélte az asszonnyal, hogy nem nézheti tétlenül az Emil megsemmisítését, még ha egy keveset nélkülözniük is kell, külön ügyvédet fogad neki, de amikor megtudta, milyen anyagi áldozattal járna, rájött, hogy ennyit nem vonhat el a családtól, ezért megkérte Ölyvessy igazgatót: engedélyezze gyűjteni valamennyit a munkatársaktól is. A következő napokban kétszer is nagy meglepetés érte: először, amikor az irodákból szinte mindenki hozzájárult az ügyvédfogadással járó költséghez, másodszer, amikor az ügyvéd egy héttel a tárgyalás kijelölt napja előtt visszaadta a megbízatást a honoráriumával együtt, mindössze annyit kommentálva, hogy nem érdemes széllel szemben pisilni.

A Munkás moziba majdnem háromszázan zsúfolódtak be, alkalmazottak és negyedbeli „civilék” egyaránt, a hatodik sor szélén talált helyet magának, az első sorokat a „főszereplőknek” tartották fent. Pontban tíz órakor őrizet alatt bevezették a megbilincselte delikvenseket, egy aszott képű bírónő elnökölt, semmi jót nem nézett ki belőle, ment is minden, mint a karika-

csapás, az ügyész felolvasta a vádiratot, javaslatot tett a bűnösök példás megbüntetésére, az öt vádlott mellé hivatalból kirendelt egyetlen ügyvéd elmondta a rövid, tartalmatlan és értelmetlen beszédét, amire bármit rá lehetett volna fogni, csak azt nem, hogy a vádlottakat védte, az utolsó szó jogán a bírónő egyenként megkérdezte a delikvenseket, bűnösnek vallják-e magukat, amire egyedül Emil mondott nemet, utána pedig rögtön ki is hirdette az ítéletet: tekintettel a tettük társadalmilag igen káros jellegére, a három elsőrendű vádlottra hét-hét év, a két másodrendűre, közöttük Emilre is, öt-öt év fegyházbüntetést rótt ki. Az egész tárgyalás alig tartott többet egy óránál, annyi elég volt, hogy valakit, egy arra érdemtelen, belső vagy külső nyomásra, belepréseljenek a jövőtlenségbe.

Nézte a megtört arcú, lankadt tartású, megroggyant vállú fiút, amint megbilincselten beáll az egyenruhás kísérek rendelte sorba, de nem szegi le a tekintetét, mint bűntársai, hanem kutatva hordozza végig a termen, s amikor meglátja őt, a mentorát, könny gyűl a szemébe, arcizmai megkeményednek, vitustáncot járnak.

Mellette kellett elhaladniuk kifelé menet. Amikor odaértek, ahol ő ült, Emil egy pillanatra lecövekelt. „Nem tettem, mérnök úr. Higgyen nekem, nem tettem.” Abban a pillanatban érezte, hogy rendhagyóvá teljesedik ki életének ez a napja, mert egyértelmű lett számára, hogy nem kellett csalódnia, ugyanis nincs a világon olyan színész, aki képes lenne a pusztá tekintetével ennyire tökéletesen sugallni az ártatlanságot.

2. Félfehér

Már csak abból a szempontból is furcsán korlátolt teremtmény az ember, hogy semmi arányosság nincs aközött, ahogyan néz, amit lát, amennyit a látottak alapján érzékel, illetve ezekből felfogni, tudomásul venni hajlandó. És hogy az adottságainak eme tudatos megcsonkítására vonatkozó állítás ne maradjon egy bugyuta axióma szintjén, viszonyítsuk ezt az alávaló magatartást – értsd: hajlandóságot – ahhoz a fantasztikus, a teremtés ajándékaként kapott képességéhez, hogy az agyának, valamennyi között a jelenleg ismert legkomplexebb számítógépnek, másodpercenként harmincnolcezer billió parancs kiadása sem okozna gondot. Enyhítő körülményként bárki felhozhatja, igen, így igaz, de abban például, hogy a látás szempontjából nem ő a teremtés koronája, vajmi kevés a vétke, ugyanis nem egy szitakötő, amelyik háromszáz képet érzékel másodpercenként – ha olyan szeme lenne, a vetített moziképeket diavetítésként fogná fel –, nem is egy

sáskarák, hogy sokszorosan szélesebb hullámhosszon érzékelje az árnyalatokat – az emberi képességekhez mérten láthatatlanokat is –, különösen nem egy vándorsólyom, mert akkor harminc méterről is képes lenne elolvasni bármelyik ígét egy nyomtatott zsebbibliából. Na, de azért csak felfoghatna, tudomásul vehetne többet is, mint amennyit egyik-másik alkalommal akar. Mentségére legyen mondva, nem ettől függ a pusztá léte, mint a szitakötőnek, a sáskaráknak, a vándorsólyomnak.

Mérnököcskénk bizonyára azonnal cáfolni igyekezne e mentesítő szándék lényegét, ugyanis a Sárdi Árpád esetében sem azon akadt fenn, ahogyan néz, amit lát, és amennyit ebből érzékel, hanem éppen azon, amennyit esetenként érzékeln hajlandó. Ugyanis néhány hónappal azután, hogy oda került a meggyesfalvi téglagyárba, meggyőződött, hogy a derék részlegvezető, a mindennapjait leegyszerűsítendő, az emberi bőrszín tekintetében – holt a mi csökkent szemünk is kétszázezernél több árnyalatot különít el – csak a mindenekelőtti és -fölötti fehéret, a tudatában ugyan létező, de alig-alig ismert, mert jobbára sok ezer kilométer távolságban sötétlő feketét, valamint a kettő közötti szürkét különbözteti meg. Így aztán a közel százharminc alárendeltje közé elvegyült, a többiekkel a terv teljesítése érdekében, és természetesen a betevő falatért együtt nyűgölődő, huszonöt-harminc katangai őslakos gyűjtőnévét, a könnyebb csoportosítás, valamint a csoport megkülönböztethetősége érdekében, *szürkék*re egyszerűsítette. A tény tudomásul vételét követően azonban hamar tisztázta magában, hogy eme megkülönböztető megnevezés ürügyén nem feltétlenül kell mindjárt rosszra gondolni, ugyanis Sárdi Árpád nem az a típus volt, aki ebből a bőrszín kérdésből ügyet csinált volna, őt illetően semmi elmarasztaló nem köthető az általa kitalált gyűjtőnévhez, hiszen se nem fogta őket csak emiatt alantasabb munkára, se nem igyekezett kellemetlen helyzetbe hozni bármelyiküket is, a fizetések kiszámításánál és elszámolásánál sem kerültek hátrányba, csak hát valahogyan különbséget kellett tenni a másságuk ürügyén, és mivel a jobb érzésű ember nem használja azt a kifejezést, hogy cigány – az olyan alpári, mert az évtizedek, -századok során többnyire megbélyegzőként használt jelzővé értékelődött át –, hát ő erre inkább ezt a semleges színt jelölő kifejezést használta, és tényleg csak az egyszerűség kedvéért, még azt sem vette figyelembe, hogy az a huszonöt-harminc ember a szürkén belül is külön árnyalatokba sorolható.

Ezt a jelzős dolgot is ő maga magyarázta meg mérnököcskénknek, amikor a naponta többszöri munkakapcsolatuk közben, sokadik alkalommal hallván tőle, nem rosszallólag, csak értetlenségének hangot adva, szóvá tet-

te. Jószerével nem is várt tőle mást, hiszen addigra már meggyőződött arról, hogy Sárdi Árpai nem az a hajcsárfajta, aki se nem látva, se nem hallva, a maga szempontjain kívül semmire oda nem figyelve hajszoja az embe-reit a saját dicsőségéért. Amúgy persze ez hiábavaló is lett volna, nem olyan idők voltak azok, amikor a sikert dicsőség koronázta, sőt, ennek az ellenke-zője volt a kétségbevonhatatlan igazság, hogy dicstelenséget jelentett bárki számára, a maga kiszámíthatatlan következményeivel, ha alulmaradt a ki-választottak által meg- és kiszabottak elérése érdekében vívott mindenna-pi küzdelemben.

Amikor mérnököcskénk, mindent összevetve, a maga külön rendszeré-ben a „derék ember” kategóriába sorolta be a téglagyártó részleg vezetőjét, semmiképpen nem az alkatára gondolt, noha abban sem talált volna semmi kivetnivalót, hiszen magasabb, testesebb volt, mint ő, de nem terebélyes, bár kis pocakot tolt maga előtt, ennek ellenére fürge, jószerével kecses mozgá-sú, járás közben minden lépésénél lábujjhegyre emelkedő, akár egy enyhén hízásnak indult egykori balett-táncos; ritkuló és egyenletesen őszesbe vál-tott haja tartósan viselte magán a gyakori és alapos fésülködés nyomait, min-dig frissen borotvált arcának vonásai azt sugallták, hogy odabent folyama-tosan lappang egy feltörni vágyó, huncutka kis mosoly, s ezt a benyomást melegbarna gombszemének állandó csillogása is alátámasztotta, húsos, ér-zéki ajkai pedig, amelyek a végükön lágyan, markáns élek nélkül futottak egymásba, és onnan deltásan belé az arc tengerébe, még inkább kihangsú-lyozták az őt figyelő első benyomását, hogy nem lehet rossz ember.

Mint ahogyan nem is volt az. No persze, nem engedhette meg, hogy a „proletárok” a fejére nőjenek, mert rendnek kell lennie, s ezért bizony, ha valami nem úgy történt, ahogy kellett, vagy úgy, ahogy nem lett volna sza-bad, rendesen – és nem is ritkán – az atyaúristent hívogatta tanúként arra, hogy miket kell neki elviselnie, de tényleg csak határesetekben, és még az sem róható fel neki, hogy ha éppen a szürkék közül került valamelyik a ki-érdemelt ledorongolás helyzetébe, az atyaúristenezés nemcsak harsányabb, de cifrább is volt, és, hogy mindenki értse, miért, mindegyre el is mondta – és érdekes módon a szürkék ezt nem is vették tőle zokon –, hogy ők csak az ilyen harsányabb és cifrább atyaúristenezésből értenek. Azzal, hogy a ke-ménykedéshez csak határesetekben folyamodott, elérte célját, amit hét év-vel előbb, a kinevezésekor tűzött ki maga elé: emberi hangon fog rendet, fegyelmet tartani, mert abból semmi baj nem származhat, és, amint egyik csendesebb és nyitottabb pillanatában mesélte mérnököcskénknek – akinek szintén volt már egy kevéske tapasztalata az emberjellemelek átídomításához,

amihez ugyanúgy a szépszó-jutalom használatára esküdött –, jó másfél év kellett, hogy mindenkivel megértesse a különbséget. Ezt maga Ölyvessy igazgató is méltányolta, mert megnyugodhatott, hogy nemcsak a munka megy, de rend és tisztaság is van, műszakonként kétszer felseprik a csarnokot meg a téglatárolásra használt placcot, soha semmi olyan nagyobb, hosszabb kiesés nem jön közbe, ami komoly lemaradást okozna, s ami miatt neki magyarázkodnia kellene a rangban fölötte álló fontoskodóknak, mert ami az apróbbakból, jelentéktelenebbekből fakad, azokat egy-két héten, de legtöbb egy hónapon belül behozzák. Így aztán Sárdi Árpinak fentről le és lentről felfelé tekintve is biztos talapzaton állt a maga tisztas ázsiója.

Az egyedüli, akivel egy idő után nem tudott nyugodt emberi hangon értekezni, Somosdi Gergely, a vállalat karbantartó műhelyének mestere volt. Nem azért, mert nem becsülte a „Gergely bá” kiváló, szinte már rendkívüli érzékét és szaktudását, hanem mert egyszerűen nem bírta a személyeskedő, kizárólag az ő nyaggatására szánt, végeérhetetlen morfondírozását. Fokozatosan alakult ki benne az allergia arra, ahogy minden alkalommal, valahányszor igénybe vette a mestert és csapatát az apróbb meghibásodások kijavítására, mindig ugyanazzal a monoton hangú, daráló, leállíthatatlan letolással kezdte, és munka közben is azzal folytatta, hogy igen, neki bezzeg ismét haptákba kell állnia, mert a drága főnök úr újfent őt basztatja, a sok semmirekellő szarházinak, a sok szekatúrának* meg kinyalja a seggét, a szürkéknek pláne, ahelyett, hogy a körmük alá nézne, és őket baszthatná mind-egyre, hadd ne bízzák el magukat, mint ahogy el, mert annak mindig az az eredménye, hogy utána neki kell istentelenül nyűgölnie. Magára hagyta volna, hadd beszéljen, de akkor meg az volt a baj, hogy a drága főnök urat nem érdekli, megjavul-e a gép, hogy a sok senkiházi legyen mit ismét elbaszarintson. Ezért is ült ki mindannyiszor tiszta öröm az arcára, valahányszor sikerült megszabadulnia a Gergely bá szófosás-fogságából, s bemene-külnie mérnököcskénkhöz a szárnyépületi kis irodába, hogy, amint mondta, végre két jó szót válthasson egy normális és tisztességes emberrel, és a belülről feszítő boldogságának szabad utat engedve, megragadja az alkalmat, hogy ilyenkor mindig az ő „egyetlen szemem fénye” Zsuzskájáról beszéljen: aki már tizenegyedikes; aztán már utolsó éves a líceumban, nemsokára érettségizik, biológusnak készül; jaj, minden apai érzés csimborasszója – sikerült a felvételi Kolozsvárra a Babeş–Bolyaira; már elsőéves, és nagyon élvezi; sikeresen túl van az első vizsgaidőszakán; hát nem csodálatos,

* Száraz ág, itt: értéktelen senki (románul: secătura).

hogya a nyári szesszióban is valamennyi vizsgáját letette; már a második évet kezdi, ösztöndíjas a gyönyörűség; megint a legjobbak között van... Amikor beállt a szakadás, nem lehetett nem észre venni, hogy nincs folytatás, mert nincs megnyugvást kereső látogatás, az alkalmi találkozásokkor soha még nyoma se az előző idők arcra-tekintetbe kiülő boldogságjelnek, a gomb-szem-ragyogásnak, a ruganyos járásnak, annál több a kerülő utakon visszahallott panasz, hogy Sárdi Áрпи egyre gyakrabban atyaúristenezik, amit akár meg is lehetne szokni, el is lehetne neki nézni, mert alapjában véve senki-nek nem árt vele, de néha már olyankor is ezzel próbálkozik, amikor nem kellene, mert csakugyan semmi oka rá.

Mérvőköcskénk többször is nekiveselkedett, hogy ezúttal csak rászánja magát, s megkérdézi tőle, *hol van a boldogság mostanában?*, de valamiért röstellte, hogy beleotrombáskodjon holmi alkalmatlan kérdéssel annak a láthatóan szenvedő embernek a mindennapjaiba, bizonyára jó oka van rá, hogy éppen olyan, amilyen, mint ahogyan arról is meg volt győződve, hogy ha Áрпи úgy hinné, hasznára tudna lenni neki valaki a mosolygósra-visszaváltozásban, minden kétséget kizáróan volna hozzá elég bátorsága és lélekjele- lenléte, hogy megtalálja az alkalmat a segítségkérésre. Így aztán csak sajnál-kozára futotta az erejéből, valahányszor elrobogott mellette a kétségbeesés és az értelmetlen szenvedés két lábon járó megtestesítőjeként. Majdnem fél év telt el így az ok-okozat összefüggésének felderítetlenségében, amikor egy derűs nyári reggelen a mindig és mindenben jól tájékozott mérnök kolléga, Fancsali Zsiga, az ő közvetlen főnöke, a műszaki osztály vezetője benyitott hozzá, és miközben szűrő nélküli cigarettája egyik végét a szokásos meggy-faszipkájába gyömöszölte, a másik végét komótosan meggyújtotta, mind- végig olyan jelentőségteljesen nézett rá, hogy nyilvánvaló volt, valami álta- la igen fontosnak tartott közölnivalója van. Aztán, mert a várt kérdés nem hangzott el, ő kérdezett: „Tudod-e, hogy a Sárdi Áрпи Zsuzskája terhes?” Mérvőköcskénknek ezt természetesen nem volt honnan tudnia. Ennek el- lenére csak felhúzta a vállát, s úgy is tartotta, egy enyhe grimasszal is meg- toldotta, mintegy jelezvén, hogy „és akkor mi van?”, nem ő az első terhes nő, anyánk is az volt velünk, s bizonyára nem is az utolsó, ha csak a minden- ható erő nem akarja, hogy két-három nemzedék múlva kivesszen az ember a mindenségéből. A szenzáció-sokk elmaradása a fontos információ kiegé- szítésére, jelentőségének fokozására készítette Fancsali Zsigát. „Egy afrikai- tól. Egy nyeszlett kis abesszintől.” Ettől is csak a grimasz vált hangsúlyo- sabbá mérvőköcskénk arcán, egyáltalán nem érezte úgy, hogy kommentálnia kellene, hiszen mindenkinek joga van szabadon megélnie az érzelmeit, úgy

alakítania a saját világát, hogy a lehető legboldogabbnak érezze magát, legteljesebbnek az életét. És ha Sárdi Árpit az ő Zsuzskájának a boldogsága teszi boldogtalanná, magára vessen. Le is engedte a vállát, hagyta letörlődni arcáról a grimaszt, és szelíden mosolygott. A mosolya láthatóan kiakasztotta Fancsali Zsigát. Tudta, hogy nem gorombíthatja le miatta a kollégáját, ezért heveny felháborodásában a Sárdi Árpi helyzetét ócsárolta. „Jól bevette a bogot. Fekete veje és félvér unokája lesz. Oda s vissza volt az ő drága, szelíd, csendes, okos kis Zsuzskájával. Ráadásul a pasinak eltökélt szándéka, hogy visszamegy Etiópiába. Most végezte az orvosit. Vinni akarja magával a családot is.”

Végül nem tette meg. Megvárta, amíg Zsuzska megszüli a gyermeket – a vajúdása éppen Szent Mihály-napra esett –, s csak azután utazott el, hogy hazavitte őket, mármint az anyát az itteni szülőkhöz, a gyermeket a nagyszülőkhöz, egyedül tehát. Belátta, hogy az asszonykája egyelőre jobb kezében van a megszokott környezetében, így a kislány is. Mérnököcskénk ezt is Fancsali Zsigától tudta meg néhány nappal azután, hogy megtörtént. De maga is sejtette a változást, mert érzékelhető volt. Noha nem járt be hozzá újra felengedni a mindennapok feszültségéből, mint annak előtte, akárhányszor összefutottak a gyártócsarnokban vagy másutt, Sárdi Árpi egyre kevésbé tűnt két lábon járó szerencsétlenségnek. Már mosolygott is olykor, s a szemébe is fokozatosan visszatért a rá jellemző ragyogás.

A teljes visszaváltozáshoz december végéig kellett várni, a vállalati téliifaünnepély teremtett rá alkalmat. A jobbára ilyen-olyan gyűlések megtartása céljából berendezett nagy klubterembe zsúfolódtak be az érintettek az ajándékozáshoz, amelyre minden alkalmazott tizennégy éven aluli gyermeke, unokája hivatalos volt, a jelenléthez pedig Ölyvessy makacsul ragaszkodott, mint mindig, a műszaki-adminisztratív személyzetnek hiányozni meg pláne csak alaposan megindokolt esetben lehetett. Ez alól Sárdi Árpi sem található kibúvót, a nem kívánt csodarájárást elkerülendő, annyit tett, hogy – az igazgatóra jellemző pontos kezdésben bízva – Zsuzskával és a kicsivel együtt negyedórával később érkezett. Arra nem számított, hogy Ölyvessy, a még hiányzókat érkezését remélve, kivárja a kezdéshez az akadémiai negyedórát. Így aztán éppen akkor léptek be a terembe, amikor a társaság elcsendesült, mert az igazgató jelezte, hogy megfelelőnek találja az időt a szokásos fél-karácsonyos-fél-télifás köszöntőjének elmondására, mielőtt a télapónak beöltözött szakszervezeti bizalmi, Moldovan Tudorel minden gyermeket név szerint szólítva, kiosztaná a korosztályonként mást-mást tartalmazó szeretetcsomagot.

Az ajtó nyílására valamennyi tekintet azonnal rájuk szegeződött. És azt követően is úgy maradt, sőt, az első sorokból többen is felugráltak, és körbeállták őket, hogy végre előben láthassák a szenzációt.

Zsuzska büszkén tartotta karján méhének gyümölcsét, Anka-Pankát, levette fejről a kötött sapkácskát, hogy szabadon kibuggyanjon az ébenfekete, göndör haja, és bárki meggyőződhesen: ha minden kisgyermek szép, ez különösen az.

– Egy újabb szürke – süvöltött át az előtte állók feje fölött az örök el-lenség, Somosdi Gergely megállapítása.

– Az már biztos nem – csattant fel ugrásra készen Sárdi Árpi.

– Hát akkor milyen, ha nem szürke? – fogta halkabbra Gergely bá, a nyakát is behúzza a szokatlan rámenősséget megtapasztalván.

– Félfehér – mondta csendes békével a tekintetében Sárdi Árpi, és ahogy ráemelte gombszemét a kicsire, annak ragyogása örökre áthatolhatatlan bu-rokpajzsot vont a karjaival örömtelin hadonászó kislány köré.

– Akármilyen színű is, csakugyan szép a kicsi bestia – nyugtázta őszin-tén Gergely bá, és igenlően bólogatott hozzá, miközben arcán egyre szem-betűnőbben átderengett a tiszta, belső derű. Aztán megfogta hétéves fiú-unokája kezét, visszaültek együtt az első sorba, mintegy jelezvén, hogy immár elkezdődhet az ünnepély.

IDEGEN

A verandaasztalnál ül, könyvet lapozgat:
középkorú férfi, világító fehér hajjal
és fehér szakállal, élénkkék szemekkel.
Nem ismerem, soha nem láttam,
mit keres itt a verandámon?
Hogy került ide? A kapu zárva.
Nem merem megszólítani,
nem merek közeledni hozzá,
nem ismerem a szándékát,
lopva figyelem, hogy mit csinál.
Még mindig a könyvet lapozgatja
lassan, ráérősen, közben sóhajt egyet-egyed.
Istenem, ki ez az ember, mit akar tőlem?
Talán hajléktalan, talán idetévedt,
talán a korosodó herceg, valamikori
eleganciája lényén még átdereng,
de fehér lova már kipusztult alóla.
Most megmozdul, máris talpon van
– bár lomhábbnak hittem –,
körülnéz, majd elindul, le a lépcsőkön a kijárat felé,
valamit dúdol, valami ismerős dallamot,
aztán háta mögött becsapódik a kapu...

Itt járt vagy nem járt itt, nem tudom,
hold zihál a kopott pamlagon...

MŰVIRÁG

A cserépben művirág a vázában művirág
mondom hogy ne öntözd mert fölösleges
de te másképpen gondolod és kitartóan locsolod
még tápszerrel is kedveskedsz nekik
naponta cseréled a vizet a vázában
gyönyörködsz bennük ugye milyen szépek?
kérdesz nem is tőlem hanem magadtól...
a kerti rózsák nem vehetik fel velük a versenyt
sem a muskátlik sem a kardvirágok...

Művirágok a függő virágcserepekben
vörös szélforgók pörgetik hiányod...

TÁVOLODÓ

Távolodom tőled magamtól
az otthontól otthontalanságtól
a megroggyant almafáktól
a ribizlibokroktól ringó rebarbaráktól
hétpettyes katicáktól ganajtúró bogártól
a lassan gomolygó fájdalomtól
a gyors lefolyású szenvedélytől
a szúnyogháló mögötti sejtelmes
világtól a sűrített hallgatástól
a taszító napfénytől csábító homálytól
a félelmektől félelmek hűlt helyétől
az együttérzéstől a közönytől
a remegő bizonyosságtól
a varázstól s a varázstalanságtól
a halhatatlan körforgástól...

gőzölgő húsleves egy kinti asztalon
kameramozgás ráközelítéssel

———— Halmosi Sándor

HÁNY VILÁG

Hányan haltak meg eddig egy olyan világért, amiben szabadon lehet beszélni. Hány világ kell még elpusztuljon, hogy végre megszólíthatók legyünk?

TEST VAN ALUL

Test van alul, középen és felül, test van mindenütt. Akarat és hús, mi leplezetlen. A testek között elbeszélési módok. A túlsúfolt térben szügyig közönyben a lélek.

NAGYTOTÁLBAN

Nagytotálban a hegy, benned a gyűrődés. Az a kis eltolódás a csigolyákban, az ívszakadás. A te attribútumaid. Fridaságod. M S mesternek és a szomorúbb Szervátiusznak a nagy motívum. Nekem a vizitációd mindenek felett. Barátaink neveinek felsorolása, akik elapadtak, kikoptak belőlünk, mint gerincedből a porc. De a nevetésük, de szobrainkon a por.

AZ ÖREGISTEN HARAGJA

Az Öregisten haragja sem hatol át a világ
rinocéroszbőrén. Meg sem érinti. Áll az
öreg pőrén, s mi is páran, az ő barmai.
A bőr vastagsága nem hit kérdése.
Gyalázatunk nem mérhető fogalom.

A SÖTÉTBEN MEGNŐ

Ma megint kivégzés van. Megint minden
ok nélkül. Hosszú az út a főtérig. És nehéz
a viselet. Erjed akkor is, ha nem nyúlunk
bele. Erjed és levedzik. Messze hord.
A sötétben megnő a bizalom.

ANGYALOK ÖSSZEESKÜVÉSE

Felülről áll össze a kép. Hogy a hang önálló,
a campanile mindig egy különálló épület.
Mint a Felvidéken. És amikor szólunk,
mint a gyermek a szülés előtti másodpercben,
jobban félünk, mint féljük az Istent, és félnek
tőlünk az istenek. Ide kevés a maradék szeretet.
Ide minden kell. Mint a halálban.
Még több. Fedezet.

Berta Ádám

GERGELYHAJLÍTÁS

REGÉNYRÉSZLET

Nagymamának halványzöldre festett faládikó volt a varrósdobozza.

Muterosznak fémdoboz, nem kerek, hanem sokszögletű, minden oldalán egy népviseletben levő figura állt: szerb, macedón, horvát, montenegrói, szlovén, dalmát, nem tudom, összesen hányféle. Jugoszlávia nemzetiségei. Egy nehéz, sötétsárga golyót is tart muterosz a tűk és cérnák alatt, gyermekora óta megvan neki.

Az én varrósdobozom egy kék műanyag doboz, csavaros a teteje, és nagyon fura alakja van. Vastag a fala. New Yorkban kaptam, egy ajándékozós buliban, ahova mindenki egy ajándékot vitt, és kalapból kellett kihúzni, hogy ki kitől kap. Magyar zászlócskát húztam ki, amivel nem voltam elégedett. Az egyik barátom nagybátyja is ott volt, és ő nagyon szeretett volna magyar zászlócskát. Ő eredetileg a dobozt kapta. Cseréltünk, így került hozzám, azóta is megvan.

Ubul, a cukrokkal teli ufófej a stühmer felső polcán, circa 1981, még mostanában is felbukkan néha a vaterán. Kicsit erre hasonlít a kék dobozom.

Úgy tűnik, hogy a varrósdoboz mint funkció a konkrét példánytól függetlenül is fontos. A személyt pontosan jellemzi. A tűk, cérnák, gyűszűk és gombok rendszere dobozon belüli dobozok sokaságát nyitja meg, igazi katalógus az agynak, egy alkönyvtárakkal teli számítógépes fájlrendszer őse. Leágazás a gombfocihoz, amihez a varrósdobozból toborozhatunk játékosokat. Ha egy gomb nem csúszik egyenletesen, megreszeljük. Kapus vagy nehéz bekk hozható létre kettő összeépítésével. Az alsó összetevő egy nagy kabátgomb, a négy gomblyukba dugott négy gyufaszál rögzítheti a felső gombot, amelyet össze is lehet ragasztani.

Lehetséges, hogy a varrósdoboz ikonikussá válása egy közelről, belülről megismert szerszámosládát hiányát jelzi?

Kaptam szerszámosládát, de üres volt. Nem szervesült az életvitelembe.

Ajándékok, amikkel megleptük magunkat, amíg faterasz az NSZK-ban volt. Kék szemetesvödör, pedálos, nem kell hozzányúlni a fedeléhez, ami nekem csodálatosnak tűnt. Levél faterasznak, ebben lerajzoltam a kukát. Belső vödör, külső műanyag test, fedéllel.

Rata örökli nagymama tárgyait, ettől fogva van egy sor női tárgya. Bizonyos ruháit is hordja, egészen meglepő választások. A gyász androgün aspektusai. Közélről nézni a gyászt, éveken át.

Lerajzolt dolgok: a titkos naplómiban: ajándékok, amikre vágyok, távoli fantázia, Simson motor; apámnak küldött levélben: amit megvettünk, háztartási tárgyak; rajz a gyermekpszichológusnál, a válás előtti vizsgálaton; rajz egy állásinterjún.

*

Ari maminál csak roller van. A lakásajtaja széles teraszra nyílik, egy szinttel alatta kazánház van, ennek búbjai szabályos sorban képeznek akadályokat a máskülönben sima, aszfaltozott teraszon. A rollerrel a kazánházbúbok körül lehet manőverezni. Leteszem a rollert a helyére, a gangra nyíló konyhaablak alá, és beszaladok a szobába. Szemben velem homokóra alakú műanyag szék, a legkarcsúbb pontján ketté lehet szedni, és az ülőlapját is le lehet emelni, mint egy kupakot, alatta tárolórekesz, például a varrókészlet számára ideális. Ez a szék csak annyiban egyedi, hogy a tetejére valaki gumikorongot vágatott, így kényelmesebb rajta ülni. A gumikorong puha és fekete, de nem szivacsos, jó tömör, a jégkorongban használatos korongra hasonlít, csak nagyobb. Milliméterpontosan volt levágva, és tapad is a szék tetejére, nem csúszik le.

Per pillanat hárman lakunk Ari maminál: Ari mami, muterosz és én, faterasz nincs velünk. Ki lett dobva, mert folyton balhézott, és ezt technikailag úgy lehetett megoldani, hogy muterosz meg én átköltöztünk ide. Jön faterasz, becsönget, megvárja, amíg kabátot, cipőt húzunk. Utálok, hogy bő a nadrágom szára, akkoriban a csőgatya volt a divat. Nézek lefelé, miközben rakosgatom a lábam, a barna kord harangszára játékosan repked, hullámozik. Alulról süvít be a hideg. Fázom. Eleve mindent utálok, ami barna. Elmegyünk hármásban sétálni, a kedvemért visszük a rollert. A Tisza-partra megyünk, tíz perc alatt oda lehet érni, a gát innenső oldalán van egy nagy park, ahol azóta szobrot állítottak Sissi királynénak. A folyót árvízvédelmi betonfal takarja előlünk. Muterosz és faterasz egy padon ülnek, én elvileg rollerrel nyargalászom a parkban – bokrok, fák, gyepszőnyeg –, gyakorlatilag előbb-utóbb visszakeveredek melléjük, és figyelem, ahogy beszélgetnek. Pontosabban lelkiznek. Faterasz előadja, hogy mennyire nagyon szenved az egyedülléti pozícióban. Panasolja elhagyatott állapotát, és ezáltal igyekszik rávenni muteroszt, hogy bocsásson meg. Már nem először próbálja, és muterosz eddig már nem először bocsájtott meg. Faterasz azt szeretné, ha min-

den vissza lenne csinálva. Megfeszített agyhullámokkal néma adást sugároznak, a szövege: SZÍNTISZTA MANIPULÁCIÓ, NE HALLGASS RÁ! Címzett: muterosz.

Nem akarom, hogy visszaköltözzünk, nem akarok újra faterasszal hármásban élni. Félek tőle. De valahol tudom, úgyis az lesz a vége. Figyelem, ahogy ülnek a padon. Bambulok, megfeledkezem róla, hogy nemcsak én nézek kifelé a fejből, hanem ők is akadálytalanul rám nézhetnek, ugyanis jól látszom. Megfelelőek a fényviszonyok.

Hallgatnak. Faterasz egy idő után megszólal. Ezt majd akkor mondom el, ha Gergelyke nem lesz itt. Ezt sértőnek érzem, de nincs választásom, újabb körre indulok a rollerrel a hidegben.

*

Az Ari mami házának földszintjén található sport-játék-kemping boltban vett kempingasztal a szobámban van, nem tudom, pontosan milyen célból vásároltuk, de sok mindenre lehet használni, ha pedig nem kell, összecsumok, és három-négy centi széles helyen elfér. Tökéletes. Később az lesz az állandó funkciója, hogy rajta fog állni az ékszerteknős akva-terrárium. A teknősnek olyan zöld lesz a bőre, mintha klorofill volna benne. De még meg se született, egyelőre fogalmam sincs róla, hogy lesz-e teknősöm. A kempingasztalon ma például vacsorázni fogunk, faterasszal és muterossal hármásban, ami furcsa, még sosem vacsoráztunk a szobámban. Mindig a konyhában szoktunk enni, kivétel, ha vendég jön, mert a konyhában max hárman lehet elférni. Négy főre a nappaliban a kerek asztalt lehet megteríteni. Most azért költöztettük be az étkezést a szobámba, mert muterosz rossz passzban van, rémeket lát, és úgy érzi, még ez a legbarátságosabb hely a lakásban, itt a legvalószínűbb, hogy nem ér baj bennünket, vagy legalábbis őt. A félelmei mindenre rátelepszene, újra és újra átrostálja a kaját, attól tart, mérge lehet valamiben, sőt mindenben. Már nagyon éhes vagyok, jó lenne hozzálátni, de muterosz újra és újra megváltoztatja a véleményét ezzel kapcsolatban, hogy mit lehet biztonságosan megenni. Fateraszról mindez leperreg, már eszik is, válogatás nélkül beleharap mindenbe, aztán megragja és lenyeli, ami a szájában van. Lehet, hogy valami meg fogja mérgezni? Nem valószínű. Sokkal valószínűbbnek tűnik, hogy muterosz félelme alaptalan. Persze, mindig van egy hajszálnyi esély rá, hogy a dolgok nem úgy alakulnak, ahogy az ember hiszi. Végül egyedül a főtt tojás megy át a szűrőn, abban nem lehet semmi. Feltöröm, hámozni kezdem, amikor muterosz ar-

ca elsötétül. Látom rajta, a tojás is mérgezett. Már rohadt éhes vagyok, de muterosz sírós arccal kérlel, tényleg azt hiszi, életveszélyben vagyok. Egyformán rossz döntés az is, ha eszem, és az is, ha nem. – Kimegyek a mosdóba – mondom, hátha azalatt megoldódik, bár fogalmam sincs, hogyan oldódhatna meg. Nem is kell pisilnem, zsörtölődök magamban. Amíg nem megyek vissza, addig nincs konfliktus, reppellem hangtalanul.

Zátonyra futott és / megcsákyázott enniivalók / végül a főtt tojásnál kötünk ki, / megtépázott alattvalók. // De alig egy hámozás / alatt változik a széljárás: / besíró pillantás, / hopp, ott repül / a halálos mérég, / mindenki elterül.

*

Hétvége van, muterosz délután lefekszik aludni, ezt hosszas alkudozás előzi meg, szerintem húsz perc rettentő sok idő, szerinte tíz perc túl kevés. Amíg alszik, ott nyüglődök az ágya mellett, és nézem az óra számlapját, hogy lássam, mikor telik le az idő. Minden egyes percet megszámlolok, a másodperceket is. Egytől hatvanig minden számnak saját egyénisége van, ez főleg a kvarcórának köszönhetően lesz nyilvánvaló. A páros számok általában sokkal szimpatikusabbak, de például a 46 kivétel, az ugyanolyan ellenszenves, mint a 47 vagy a 49. A 44 és a 48 nagyon rokonszenvesek, de a 12, a 18 vagy a 37 is tetszik. Mindez pusztán esztétikailag, a két számjegy által megjelenített alakzat alapján dől el.

Színes hegyeket kaptam Ari mamitól, 0,5 mm vastag rotring ceruzába tölthető hegyeket. Ezek közt is van barna, de a barnát mindenből utálok.

Miért felejtjük el a betűket, és a számokat miért nem? 13-387: ez volt annak idején Rataék telefonszáma, és még egy tucat másik telefonszámot fel tudnék sorolni, amiket tizenöt éves korom óta egyszer se tárcsáztam fel, mégis az eszembe vésve őrzöm mindet. Teljesen haszontalanok.

*

A város legtágasabb terén állunk, tízéves vagyok, fölfelé nézegetek muterosz mellől, hatalmas platánfák, a levelek mozognak, a gyalogosok szétszóródnak, a szél elviszi a távolabb beszélgetők hangját. A járda és a gyepszőnyeg közti határvonalat hosszú, lapos gránithasábokkal rakták ki. Olyan ez a szegély, mint valami sín, iskolából hazafelé ezen megyek, sajnos megmagszakad, ahol járda keresztezi a pázsitfoltokat, belefájdul a szívem, amikor muszáj átvágni a sűrű aszfalton a következő szegélyig.

Az ügyvéd késik, előbb a cipőm orrával piszkálok egy gyomot, aztán le-guggolok, és megpróbálom kihúzni a földből, de elszakadnak a levelei, és a gyökere bent marad a földben. Amikor megjön az ügyvéd, nem olyan, mint amilyennek képzeltem, borostás, fura szaga van, talán piált. Faterasz, muterosz és Ari mami is az egyetemen dolgozik, a barátaik zömmel tanárok, lektorok, orvosok, esetleg egy-egy tanszéki adminisztrátor, de ilyen embert, mint ez a hagyatéki ügyvéd, csak kifőzdében vagy kocsmában látok, ahová ritkán, egy pillanatra kell benézni valami miatt, aztán már teperek is kife-lé. Például a Csülök, ott finom a bableves, és van baracklekváros fánk is, de fura bemenni, a legtöbben felest isznak és fröccsöznek, durva a cigifüst és a zsúfoltság, az emberek arca és intonációja furcsa. A Jégkunyhó nevű hely pedig, hiába árulnak süteményt a hűtőpultból, állítólag késdobáló, ezt va-jon hogy kell érteni?

Mondja a nevét, muterosz is bemutatkozik, eddig még csak telefonon beszéltek, az ügyvéd a járdán túl felfestett parkolósáv felé mutogat, azt mondja, biztonságosabb, ha beülünk az autójába. Ahogy megindulunk a nagy-posta előtti megállóhoz, befut a villamos, ezzel szoktam iskolába menni. Odamegyünk egy barna Wartburghoz, egyik oldalon kikulcsozza az ajtót, aztán beszáll, és átnyúl a belső pöckökhöz, hogy mi is beülhessünk muterosszal. Baromi lepattant az autója, odabent megcsap az áporodott cigiszag. Ha valaki azt mondja, képzeld magad elé egy ügyvéd verdáját, sokkal jobbra számítanék. Az ügyvéd és muterosz a két első ülésen, én hátul, a hátsó ülés pokróccal van letakarva. A fickó átad valamit, leszedegeti a gumigyűrűket. Vastag köteg, lila és bordó papírpénzek, csupa ötszáz és száz, sokáig számolják. Az új, zöld ezerforintos, rajta Bartók Béla képével, azt hiszem, csak egy-két évvel később jelent meg. Százezer forint, ennyi muterosz öröksége, pénzt kap, miután az apja, az én nagyapám meghalt. Nem világos, honnan származik ez az összeg, és miért pont ennyi. Vajon mit adtak el? Muterosz talán tudja, de később, négy szemközt sem kérdezek rá. Csak pucér bankókat kap, amúgy semmiféle papírt, és nem is kell semmit aláírni, csak a pénz van ott magában. Nem emlékszem, hova tette el muterosz, valószínűleg a retiküljébe. Bordó műbőr, fölül cipzár, csomó minden belefér. Van benne szemceruza, zsebkendő, boríték, toll, nem tudom, még mi, és most ez a nagy adag pénz. A fizetését is borítékban kapja, a neve van ráírva, nem a sajátja, hanem egy férfinév, fateraszé, aztán a keresztnévhez hozzábiggyesztve, hogy -né, minden hónap ötödikén osztják ki, muterosz háromezer forintot talál benne. Faterasz a magáiban négyezret. Ezek szerint hétezerből élünk egész hónapban. Leülnek a nappaliban a kerek asztalhoz,

a kerek asztalon halványsárga terítő – nagymama hímezte, aki már nem él –, és beosztják a pénzt. Félreteszik egy borítékba a rezsit, a törlesztést és a kajapénzt. Kinézek az ablakon, kocsik parkolnak egy sorban, mögöttük bokrok, a mögött homokozó, játszótér.

*

Nagymama, amikor még élt, írt egy levelet a kórházból, lerajzolta, hogy állnak az ágyak a kórteremben, és melyik az övé. Kockás lap, szabályos nyomtatott betűk, ott van bennük a kedvesség, a jóindulat. Ugyanezekkel a betűivel fejtett meg egymillió keresztretjvényt, és be is küldte a megfetéseket. A hímzéshez előre megrajzolt selyempapírok kellene, cserélgette a mintákat a barátnőjével, és aztán nem szabad kifutni a vonalak közül. Kicsit olyan, mint a színezés, csak lassúbb. Amikor kettesben vagyunk, kint főz a konyhában, én a nappaliban ülök. Szívárognak befelé az illatok. Egyszer csak bekiabál, hogy mit csinállok. Most mit mondjak? Nézek magam elé, egyáltalán nem a tévé felé fordulva, amiben megy az ezeréves délelőtti krimi, bambulok a pisztolyra. Tényleg, mit csinállok? Hosszúra nyúlik a csend, nézem a pisztolyt, kiáltom a konyha felé. Egyik epizód után a másik, végtelesenítve, unom, szenvedek, mégse kapcsolom ki. A halálhírét faterasz öccse hozta. Megjött, sírt, faterasz is sírt. Faterasz és az öccse most nagyon szomorúak, mondta nekem muterosz, nem így mondta, hanem a nagybátyám keresztnevét használta, fateraszra pedig azt mondta, „Apuka”. Aztán elment nagybátyám, faterasz se sírt már, akkor kezdtem rettenetesen zokogni, hiába vigasztaltak.

Harkai Gege ma a fogorvosnál volt, nem ehét szendvicset, két pohár tejfölt hoz, magában eszi.

– Kurva éhes vagyok, bazd meg – mondja, hangjában önsajnálát.

Még sosem ettem meg egy egész doboz tejfölt, nemhogy kettőt. Maximum fél doboz, pedig nagyon szeretem. Csirkepaprikás galuskával, egy kiskanállal jár a tetejére. A tejföl laktató.

Nem tudom, hova mentünk, miután kiszálltunk az ügyvéd kocsjából.

Amikor a kisgyerek a tévé előtt szenved, az nem igazi szenvedés, mégis így mondjuk. Veszteg marad a tévé miatt, mozgásigénye lenne, aztán mégis belesüpped a tunyaságba. Nem tesz jót, de nem fogsz belehalni. Úgy értem, előtte nem kell hetekig vagy hónapokig morfiumot kapnod, és nem visznek le ölben a mentőautóba, mert már nem bírsz lábra állni. Fateraszt a szüléskor egy nagy csipesszel húzták ki, látszanak a nyomok a halántékánál, a szeme külső oldalán. Háznál született, két évvel később az öccse már a kórházban.

———— Boda Edit

NYOMOLVASÁS

Száz éve elment itt egy csiga.
Ezer éve épp itt dalolt valaki.
Tízezer éve eleredt itt az eső.
Emlékszik-e ránk, ami volt?

CÍM NÉLKÜL

A völgy zakatoló szíve körül
ott várt a szálkaira hullott erdő.
Mire beléptem volna, elfújta a sötét.

NEM LETTEM BÖLCSEBB

Útszéli göncök között kutattalak.
Elveszítettél, sírtam, mint a vakond.
Van itt egy domb, és ház is rajta,
emeletén vesztőhely.
Mielőtt társaimmal felvezetnek,
szánkba édességet, hóvirágot tömnek.
Mindent kiköpök. Nincs anyatej.

TAVASZI LÉGY

84

Láttál-e már fénytől könnyező legyet?
Hátat fordít a napnak, jobb válla megremeg.

Egész testében ott van még a fagy.
Így ül az esővízzel telt tulipánlevelek
kelyhének peremén. Mindjárt inni fog.

SZŐLŐ

Szőlőként újjászületni, végig egy helyben maradni.
Tavalyi gallyak tégelyébe csöpög a venyige tavaszi nedve.
Hogyan is lesz ez? Még csak töröm, nem anyanyelvem az anyag.

ÁLOM AKANTUSZVETÉS ELŐTT

Megérkezik a délután,
árnyéka oldalgó kutya.
Éjjel jön. E táj négy fala
közé szorult sötétségben
kiforduló aranyalma,
a kétség néha bele-beleharap.
Remegő veréb lapul
az eresz alatti gerendához.
Tojásából kiszabadult a nap.

MORAJLIK A TENGER

Fáradt boglárkaszirmok ingadoznak,
csillagtücskök zenéje hull a tomporukra.
A mi tengerünk kutakban morajlik.
Ne engedj, ha indulni akarnék.

MÁTÓL FOGVA

Megfogta kezem. A térképhez vezettem:
százéves akácfa koronája rajzolta égre a domborzatot.
Itt fogunk élni – felfele mutattam.
És szél fúj át az ágaim között.

A GYÖKÉRKEZELÉS LEHETETLEN

Gabonapozdorják bökdösik a szürkületet.
Egyre mélyebbre húz a mofettás idő,
s a szemről lehullott hályog a szívben feloszlik.

Cigaretta mellé kortyolgatni véretem,
saját ütőeredet szűrni át izgalmadban.
Most, bár magadat iszod, csakis engem látsz.

Elszakad a diófától a napsugár, átsuhan
a fodrozódó bodzavirágokon,
mögötte hullócsillagok sűrűje nő.
Glóriát rajzol egy denevér.
Feltépvé vár a vályogoltár,
a fehér és sárga fal bal felső sarkába egy négylyukú,
fekete műanyag virágedényt mélyesztett valaki.
Alkonyatkor megjelenik benne egy sarlós fecske.
Gyökérsámolyom a vályogoltár előtt,
madaram bögyével szemezek,
levegőpihéket fújok lúdbőrző teste köré.
Lecsukódott szemhéjunk egyszerre mozdul.
Álmainkat figyel egy favágó,
az úrközi éjben fejszeél hasít.

Szabó Róbert Csaba

„ÍRJ SZÉPEKET, GIZI,
ÉS BIZTASD DOMIT IS!”SZÉKELY JÁNOS LEVELEI HERVAY GIZELLÁHOZ ÉS
SZILÁGYI DOMOKOSHOZ 1961-BEN

Létezik-e a melki Adso könyve, amelyből *A rózsza neve* elbeszélője kijegyzeltelte a Papéterie Joseph Gilbert nagy alakú füzeteibe a novícius által elmesélt történetet? És a *Holtak enciklopédiája*, ahová minden egykor élt ember neve föl van jegyezve? Biztos, hogy csak azok a könyvek léteznek, amelyek az elképzeltokról beszélnek, vagy az elképzelt könyvek is *valóságosak*? Mert az elképzelt és kitalált között ugyan mi a különbség? Rendszben, hogy az előbbit nem találhatjuk föl a könyvtárban, de biztos, hogy jó könyvtárban keresgélünk-e?

Az elképzelt könyvek egy-egy darabjához, vagyis az univerzumához általában a véletlenek segítenek hozzá. Mintha az előre el nem tervezett események megnyitnának egy kaput, amelyről addig csak sejtéseink voltak. A véletlenek gyakran balesetek, katasztrófák, tragédiák képében köszöntenek be. Ezekben a megfogható, valós eseményekben dramatizálható a felfedezés aktusa; ha véletlen események következnek be elveszettnek hitt kéziratok és könyvek környékén, gyanakodhatunk, hogy a megfelelő könyvtár kapujában állunk.

Az *Igaz Szó* levelezését egy csőtörés alkalmával találtam meg a *Látó* pincéjének legeldugottabb zugában. Töméntelen mennyiségű, évenként több száz oldalnyi, főképp kimenő szerkesztői, ritkábban bejövő szerzői levél, adminisztrációs papírok, a cenzori hivatalnak küldött tartalmi összefoglalók, az Írószövetségnek küldött kérvények és igazolások. Olykor-olykor egy külön borítékban lezárt, bizalmas feliratú pecséttel ellátott titkos irat, például arról, hogy a cenzor által visszautasított szövegekkel mi a teendő.

A szédületes az, hogy egyenként a korpusz minden egyes dokumentumával azonos levél létezik valahol (vagy: létezett, míg egykori hagyatékok

gazdátlaná nem váltak és fel nem emésztődtek), de így egyben csakis a *Látó* archívumában. Ez teszi páratlaná és egyedivé a gyűjteményt. Noha másodpéldányok, és noha az archívum számára megőrzött kötelespéldányok (minden levelet és dokumentumot legalább két példányban kellett legépelni), most ezek a másodpéldányok előléptek, és fő korpuszt alkotnak. Ezeket a lapokat, hiába a pontos, lakcím szerinti címzés, nem olvasta a címzett, soha nem kerültek borítékba, postás nem vitte őket, levélvágó kés nem szakított beléjük, nem kallódtak el, nem bontották fel illetéktelen kezek. Szakasztott másai az eredetieknek, mímelik egy levél közönséges funkcióit, csak éppen soha nem küldték el őket. A csőtörésre és a megtalálóra várakoztak egy letűnt világ elfeledett tanúiként. Elfeledett, a nem létező dokumentumok világába taszított korpusz. Mi ez, ha nem a posztmodern utolsó rügása?

Levélregény, ahogy nevezni szoktam, mert tagadhatatlanul a prózaíró énem is ott tolakszik a dossziék körül. Időtte és penészfoltos, rozsdás kapcsolatokkal összefogott dossziék 1955-től 1989-ig, egy-két évfolyam kivételével, melyek még nem kerültek elő.

A másik énem, a szerkesztői viszont hosszas töprengés után arra jutott, szemlézni kellene ezt a sok tekintetben lenyűgöző anyagot.

Sorozat indul tehát.

Elsőre a választásom az 1961-es évre esett. Székely Jánosnak, az *Igaz Szó* versrovata szerkesztőjének Szilágyi Domokoshoz és Hervay Gizellához írott leveleit gyűjtöttem egybe a jelzett évből. Hogy miért éppen Sziszék, és miért éppen 1961? Több, egyáltalán nem kapcsolódó szempontot illesztettem egymás mellé. Először is most novemberben 45 éve, hogy Szilágyi Domokos meghalt. Másodszer 1961 a költőpár fiának, Kobaknak a születési éve. Aztán 1961-ben jelenik meg az *Igaz Szó* 100. lapszáma. Sokadszorra: a berlini falat ebben az évben kezdik el építeni, Gagarin ekkor jár először az űrben, az Eichmann-per ekkor kezdődik el Izraelben. Nagy Imre kivégzése után vagyunk három évvel. Az erdélyi 56-os perek elíteltjei súlyos börtönbüntetésüket töltik, köztük Székely János édesapja. Értelmiségellenes légkör, tisztogatások, óvatosság, súlyos cenzori hatalom.

Úgy kell levelet írni 1961-ben, hogy a fentiekről (kivéve Gagarin úrutazása, amelyről szintén verset rendel Székely János, szerencsére nem a Szilágyi-Hervay párostól) nem szabad beszélni. Egyáltalán a beszédnek vannak bejáratott, használni ildomos fordulatait, kulcsszavai: *konkrét, mozgósító erejű vers, illetékes szervek, szép tiszta versek, időszerű-időszerűbb, igényes vers, redakció, gondolatszegény, szerkesztőségi kollektíva, eszmegazdag, realista, beleváltás, mehetősebb vers*. Székely a levelek szerzője, ám észre kell venni, nem-

csak a saját szavait használja. A korszak, a hatalom a szerkesztő pozíciójának beszédhelyzetébe kölcsönad, rákényszerít szavakat, kifejezéseket.

Székely János 1961-ben 13 levelet küld Szilágyi Domokosnak és Hervay Gizellának. Sziszek akkoriban Bukarestben élnek, mégpedig egy régi üzlethelyiségben. Az utcáról a kirakatüvegen át belátni lakásukba. Az év vége felé, októberben megszületik közös gyermekük, Kobak. Érdeemes idézni Szász János húsz év távlatából írt sorait Sziszek lakáskörülményeiről: „[Dimény] Pistáéktól hazamenet kerültem egyet a Szentgyörgy térig, alig pár száz méter az egész. Egy üzlethelyiségben, kocsmák és borbélyműhelyek szomszédságában, a főváros legforgalmasabb buszmegállójától néhány lépésre lakott Szilágyi Domokos és Hervay Gizella. (...) Látom ott magunkat együtt (...). Szisz – kopaszra nyírt feje ragyog a kirakatüvegen áttörő alkonyi sugarakban – paródiákat improvizál, Pista a keskeny díványon ül és vicog. Gizi kávéfőző a függöny mögött konyhának kinevezett sarokban, én a mózeskosár mellett állok, és miközben Szisz bukfenceit élvezem, nézem, mint szopogatja Kobak a dudát.” (Szász János: *Szobor a hóban*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979, 140–141. o.)

1961-ben Szisz 23 éves, Hervay négy évvel idősebb, Székely János pedig 32.

Szilágyi Domokos egy évvel az első kötete, az *Álom a repülőtéren* megjelenése előtt áll. Hervay Gizella debütökötete, a *Virág a végtelenben* két évvel később fog megjelenni, fogadtatása felemás lesz. Deák Tamás például az *Előre*-ben a kezdeti dicsérő mondatok után ezt írja: „Érett tehetségéhez nem ajánlhatunk Hervay Gizellának egyebet, mint nagyobb megfontolást a költészet művelésében. Akkor is, amikor gondolkodik, s akkor is, amikor fogalmaz. Kötetében együtt van jelen fejlődésének tehetségében adott nagy lehetősége és bizonytalan ízlése által fenyegetett igazsága, szépsége. Méltán várjuk el tőle, hogy felnőtt, felelősségteljes művészhez méltón ápolja képességeit.” (*Előre*, 1964. augusztus 27., 2. o.) Székely János levelei három évvel korábban is hasonlóan felemás érvek mentén utasítják vissza legtöbbször Hervay verseinek közlését. Székely kizárólag a pártünnepre és a választásokra megrendelt versekkel elnéző. Hervayt a szerkesztő, Sziszt csak a cenzor, vagyis az illetékes szervek utasítják vissza. A *Török lány a cellulóza-gyárban* című Hervay-verset nemcsak Deák szedi ízekre a későbbi kritikájában, Székely Jánosnak sem tetszik, három levélben is kitér rá. Hervay két verset közöl 1961-ben az *Igaz Szóban* (3-as és 5-ös szám), Szilágyi Domokos kilencet (1, 2, 3, 10, 12-es szám), plusz a fordítások.

Székely verseket kér mindkettőjüktől a márciusi választásokra, és nem nehéz észrevenni a kérésben rejlő jótanácsot: „nem szabad visszautasítanotok”. A levelekből tisztán kiolvasható, hogy a szerkesztő érzékeli a feszültséget közte és a költőpáros között. Talán a Hervayval szembeni szigorúsága miatt, nem tudni. Szilágyi *nem mehetős, időszerűtlen* verset küld az *Igaz Szó* ünnepi számába, visszautasítják, érezhetően nehezen hajlandó megfelelni. (Végül mégis az elküldött *Szerelem* című verset jelentetik meg, valószínűleg meghúzva.) Az is látszik, Székely János tisztában van azzal, hogy nem egyszerű szót érteni a bukaresti kirakatban élő két költősenivel. Mint ahogy a segítő szándék is egyértelmű a részéről, és érezhetően tehetetlen az *illetékes szervekkel* szemben. Mentetgetőzése (*kiszálláson voltam, ne átkozz, nem tehetek róla, nem én végeztem a belejavítást, úgy hallom, valami nagyon tapintatos húzásokról van szó*) mögött Székely saját tragédiája is fölsejlik, édesapja 1958-as letartóztatása utáni kényszerhelyzete, a helyzetből fakadó meghunyászkodás és megalázottság finom rezdüléseit hallatja a költőpárosnak írott leveleiben. A leírt, kimondott szavak nélkül is tudhatták, értették, mit akarnak egymásnak mondani.

1961 nem jó év. A kontextusukból kirángatott levelek viszont jók arra, hogy valamiféle felnagyítás révén beelássunk a lapcsinálást, a lapszerkesztést, a személyes és szakmai kapcsolatokat átítató félelem kútjába. A fogait villogtató korszak fenyegetésébe. Mindezt a cúgos üzlethelyiségben élő két költő csak elképzélhető, kikövetkeztethető leveleire válaszoló, a kompromisszumokra kényszerülő szerkesztő mondatain (miért ne: monológján) keresztül.

Október 23-án a megszületett Gyermeket üdvözlő levél jókívánásaira semmiféle tragédia nem nehezül rá, hogyan is. 1961-ben vagyunk. Csak mi tudjuk, a megtalálók, hogy mi következik.

Marosvásárhely, 1961. január 4.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Gizi és Domi!

Meghökkenítő kéréssel fordulok hozzátok, amelyet azonban nem szabad visszautasítanotok. Arról van szó, hogy februári számunk választási szám lesz; tehát föltétlenül kell benne közölnünk olyan verseket is, amelyek a választásokról szólnak. Domi, neked vannak itt elfogadott verseid, kellene hozzájuk választási is, hogy még februárban közölhessük őket. Gizi, igazán ideje volna, hogy közöljünk Tőled konkrét mozgósító erejű verset.

Mindent összevéve, megkérlek titeket, legkésőbb január 12-ig küldjétek egy-egy szép verset a választásokról.

Ezenfelül, Domi lelkem, megkérlek egy fordításra is, gondolom, valamit az is jelentene neked. A verset két-három napon belül megkapod, a fenti terminusra kellene lefordítanod. Ezt tehát küldöm, de fontosabbak a ti eredeti verseitek. Föltétlenül számítok rájuk.

Üdvözl mindkettőtöket: Székely János

Marosvásárhely, 1961. január 12.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Gizi és Domi!

Pro primo: türelmetlenül, sürgősen várjuk a választási verseket és a két műfordítást. Kérlek, Domi-Gizi, azonnal postázzátok őket, mert azok miatt áll a februári számunk. Most, rögtön, azonnal adjátok postára, ha ugyan fel nem adtátok már.

Pro secundo: májusi számunk teljes egészében a párt 40. évfordulójának szentelt ünnepi szám lesz, úgy számítjuk, hogy antológiaszerű lapot szerkesztünk arra az alkalomra; mindenki jelen lesz benne, éspedig lehetőleg jelentős írásokkal. Megkérünk mindkettőtöket, legkésőbb március 10-ig küldjétek el *az évfordulóra írt* szép és egyértelmű verseket, föltétlenül számítunk rájuk.

Gizi! Három versedet megkaptuk, de a szerkesztőség még nem olvasta el, tehát válaszolni sem tudok rájuk. Mihelyt meglesz a döntés, azonnal írok.

Ölel mindkettőtöket: Székely János

Marosvásárhely, 1961. február 3.

Hervay Gizellának, Bukarest

Kedves Gizi!

Azért írok, hogy értesítselek: a mai napon nyomdába adtuk *Nádaratás* című versedet. A *Török lányt* is leadtuk volna, ha 5-6 sora nem lenne merő képzavar. Kérlek, segíts rajta, ha tudsz, és küldd el ismét a verset; reméljük, nemsokára az is megjelenik majd.

Kedves Domi!

A legutóbbi számban, amint bizonyára láttad, csak egy versed jelent meg. Kettőt adtunk le, de illetékes szervek azt a tanácsot adták, hogy egyiket hagyjuk ki. A választási verset, talán két strófa kihagyással szintén leadtuk. Köszönjük, hogy még idejére elküldted.

A többi verset ellenben, őszintén megírom, nem tudjuk leadni, mert ugyanaz a sors várna rájuk, mint a kimaradottra. Azt tanácsolom, próbáld leadni őket másutt.

Ölel mindkettőtöket: Székely János.

Marosvásárhely, 1961. február 9.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Drága Domi- és Giziék!

Együttműködésünk, ha döcögösen is, de halad-haladgat. Szeretném, ha még inkább megerősödnék. Emiatt megkérlek mindkettőtöket, legkésőbb március 10-ig küldjete nekünk néhány, a 40. éves évforduló alkalmára írott konkrét, tárgyhoz szóló verset. A terminus közeli, de nem tolható ki. Főltétlenül számítok rátok; írjatok egy lapot, külditek-e a verseket, és idejében külditek-e.

Ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. február 18.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Domi-Gizi!

1./ Domi: ami kéziratod még a fiókomban megtaláltam, azt küldöm. Két teljes gépelt oldal hiányzik, azokat nyomdába adtuk volt a két verssel, amelyeket elfogadtunk, s amelyek közül az egyiket ki kellett hagynunk. Ne átkozz, nem tehetek róla.

2./ Azonnal, öt napon belül küldj 3-4 szép verset, lehetnek tájversek vagy szerelmes versek is, természetesen olyanok, amelyek közlése előtt nem me-

rülhetnek fel akadályok. Egyszóval szép, tiszta verseket küldj, Domi, azonnal, öt napon belül.

3./ Gizi: a fennmaradó két verset – úgy látszik – nem tudjuk közölni. Azt tanácsolom: add le máshol.

4./ Mindketten: a májusi számra ígért versekről ne feledkezzetek meg, és küldjétek idejére.

Ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. március 8.

Hervay Gizellának, Bukarest

Kedves Gizi!

Tegnapelőtt – miután két napig otthon dolgoztam – két versedet találtam az íróasztalomon (*Iskolában és Béke*). Gondolom, kéz alatt küldted valakitől. Gizi drága, nem lehet közölni őket. Két impresszió, impresszionista módszerrel megírva, az egyikben még némi pesszimista hang is bennrezeg. Mért nem írsz valami időszerűt is?

Dominak mondd meg, hogy a Lumumba-verse jön – az évfordulás verseiteket pedig sürgősen (15-ig) küldjétek.

Gizi! Én azt hiszem, a *Török lány a cellulóza-gyárban* c. versedet boldogan közölné pl. az *Utunk* is, ha az 5-6 sorból kiirtod a túlsűrítés okozta képzavart. Írtd ki és küldd el.

Javuljatok meg!

Mindkettőtöket ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. március 27.

Hervay Gizellának, Bukarest

Kedves Gizi!

Az évfordulóra küldött versedet, némi kihagyásokkal – májusi számunkban közöljük. Köszönjük, hogy idejében elküldted. A módosítások mibenlétéről nem tudok beszámolni, mert távollétemben végezte őket a redakció, úgy hallom, valami nagyon tapintatos húzásokról van szó.

Kérded, hogy milyen képzavarok vannak a *Török lányban*. Megírtam már a sorokat, amelyekben vannak. Ha jól emlékszem, az egyik sorban az apja szúrja szíven a lányt félhold szívével, a másikban pedig az anyja füstöli bálnat-füstön. Azért nem idézem szó szerint, mert a vers közben irattárba került. Egyszóval ezek azok a képzavarok; ítéld meg magad: elképzelhetőek-e ezek a képek. Ha javítod őket, bízom benne, hogy az *Utunk* hozza a verset.

A *Konstancai sikátort*, úgy emlékszem, gondolatszegénynek tartotta a redakció, azért nem közöltük.

Írj szépeket, Gizi, és biztasd Domit is.

Ölel mindkettőtöket: Székely János

Marosvásárhely, 1961. augusztus 12.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Gizi és Domi!

Már ismét ki tudja, mióta nem kaptam tőletek kéziratot. Pedig ideje volna, hogy ismét megjelenjék versetek az *Igaz Szóban*. Ezért a szerkesztőség nevében megkérek benneteket, az októberi számra (de legkésőbb aug. 25-ig) küldjete nekünk egy-egy nagyobb versciklust, de legalább négy-öt szép, igényes verset. Nagy szükségünk lenne rá, föltétlenül számítunk segísége-tekre.

Mindkettőtöket barátsággal ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. augusztus 26.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Gizi és Domi!

Először is a jobbik hírt írom meg, *Dominak*. A küldött kéziratok közül a szerkesztőségi kollektíva négy verset fogadott el, mégpedig a *Mi felénk*, az *Együgyű dal esős időben*, a *Nyár* és a *Búcsú* címűeket. Ezeket valószínűleg októberben közöljük, és köszönjük, hogy idejében elküldötted őket. A többi a mi belátásunk szerint nem megy, ám te rendelkez velük szabadon.

Aztán a rosszabbik hírt írom meg *Gizinek*. Gizi drága, mostani küldeményedből semmit sem tudunk közölni. Éspedig nem azért, mert modernnek, hanem azért, mert sehogyan sem tudjuk megfejteni értelmüket. Úgy gondoljuk, kissé áttekinthetetlen, kissé lazán szerkesztett, nem elég összefogott és nem is elég időszerű versek ezek; jó sorokat tömegével találtunk ugyan bennük, de egészében egyik sem az, amit eszmegazdag, realista írásnak nevezhetnénk. Ne haragudj, hogy ezt írom, szívesebben írnám az el-lenkezőjét.

Ami pedig az önkényes belejavításokat illeti: nem én csináltam, és tudni is csak hallomásból tudtam róla, mert épp kiszálláson voltam. Ami nem jelenti azt, hogy nem sajnálom, és hogy talán a jövőben is elő fog fordulni.

Barátsággal ölel mindkettőtöket: Székely János

Marosvásárhely, 1961. szeptember 19.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Domi!

Bármilyen hihetetlenül hangzik, hogy ide öregedtünk, bármilyen szomorú és örömteljes egyúttal, be kell jelentenünk: a tegnapelőtt hozzáfogtunk az *Igaz Szó* századik számának szerkesztéséhez. Valamilyen módon ünnepélyessé szeretnők tenni ezt a lapszámot, anélkül, hogy szokványos összefoglaló cikkekkkel, unalmas hátratekintésekkel vagy kivált önreklámozással terhelnők meg. Elhatároztuk tehát, hogy amolyan kis antológiát formálunk belőle, amelyben minden jelentős írónk jelen lesz, aki valaha is az *Igaz Szó* munkatársa volt. Tagadhatatlan, hogy Te is ezek közé az írók közé tartozol, semmiképp sem szeretnők tehát, ha kimaradnál a lapból. Úgy gondoltuk, az lenne a legjobb, ha mindenkitől egyetlen eredeti művet közölnénk, fényképe és rövid életrajza kíséretében. Arra kérünk tehát, küldj nekünk egyetlen verset, természetesen olyat, amely méltóképp képvisel majd a felvonuláson, legkésőbb október tizedikéig.

Arra is megkérünk, hogy a szerkesztőség munkájának megkönnyítése végett fél flekknyi önéletrajzot, természetesen életednek csak azokról a vonatkozásairól, amelyek közérdeklődésre tarthatnak számot. (Inkább csak életrajzi és bibliográfiai adatokra gondolunk.) Úgy gondoljuk, ha sikerül megvalósítanunk elképzelésünket, a századik *Igaz Szó* változatos anyagú, szép lapszám lesz, olyan, amely a legszélesebb érdeklődésre is számot tarthat. Viszont, hogy megvalósíthassuk, ahhoz minden jelentős írónk, így személyesen a Te segítségedre is szükségünk van. Ismét kérünk tehát, küldd el a kéziratodat idejében. Föltétlenül számítunk rá.

Az önéletrajzban a következő adatokat kérjük: 1. Születési év, hónap. 2. Születési hely. 3. Megjelent művek (kötetek) címe és a megjelenés időpontja. 4. Legfontosabb közérdekű adatok.

Barátsággal ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. október 12.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Domi!

Hogyan felejtethed el, hogy jó néhány hete verset és életrajzot kértem Tőled a decemberi számra? Most már együtt van szinte az egész anyag, s a Te küldeményed még mindig késik. Kérlek a szerkesztőség nevében, legkésőbb huszadikáig föltétlenül juttasd el hozzánk a küldeményt, mert semmiképp sem szeretnők, ha kimaradnál a számból.

Ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. október 23.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Kedves Gizi és Domi!

Na, ne beszéljete! Tiszta szívből gratulálok a rajkóhoz, nőjön nagyra, s ne okozzon nektek annyi bosszúságot, mint nekem az enyéim. Vigyázzatok rá, és legyetek vidámak.

A verset és önéletrajzot megkaptuk. Gizitől azért nem kértünk, mert annyi azért eljutott hozzánk is, hogy komolyabb teremtmunkával van elfoglalva. Még egyszer gratulálok és köszönöm az anyagot. Kár, hogy nem időszerűbb.

Mindkettőtöket ölel: Székely János

Marosvásárhely, 1961. október 31.

Szilágyi Domokosnak, Bukarest

Drága Domi!

Amitől tartottam, bekövetkezett. A szerkesztőségi kollektíva elolvasta a versedet, és úgy találta, hogy semmiképpen sem illeszthetjük be az ünnepi számba, mivel a világ nagy ünnepét meglehetősen érzéki, erotikus képpel próbálja megközelíthetővé tenni. És az valóban groteszk hatást tesz. Domi drága, semmiképp sem szeretnénk viszont, hogy kimaradj a számból. Azonnal, még most postázz egy másik, időszerűbb, mehetősebb verset.

Ölel: Székely János

Tamás Dénes

SZÉTÍRT FELÜLETEK

SZÉKELY ÖRS: *OSTINATO*. FÍSZ, BUDAPEST, 2020.

Vágjunk bele a közepébe.

Míntha tehetnénk is ehelyett valami mást.

A „hol kezdjük, hol kezdődik” kérdés különben is mind az irodalomértés, mind az irodalomról való írás egyik legizgalmasabb kérdései közé tartozik. Hiába kezdjük olvasáskor az első oldalnál, és haladunk az utolsó felé, amikor megpróbáljuk egy szátra felfűzni azt a jelentésséget, ami az olvasás közben bennünk felgyülemlett, egyből az elkezdés lehetetlenül lehetséges feladatával kezdünk küszködni. Mise en abyme – ugrás az örvénybe. Egy könyv különben is nem egy doboz, aminek ha felnyitjuk a fedelét, már ki is tudjuk emelni a benne rejtőző tartalmakat. Különösen nem egy doboz Székely Örs, fiatal kolozsvári költő debütkötete.

De akkor mi az?

Hívjuk segítségül Gilles Deleuze-t és Felix Guattarit. „A könyvben, mint minden dologban, vannak artikulációs vagy szegmentációs vonalak, rétegek, összefüggő territóriumok; de vannak szökésvonalak, a territóriumokat szétvető, deterritorializáló és rétegtelenítő mozgások” – írják a közös *Anti-Ödipusz* című könyvük kapcsán.¹ Ezzel azonban nem csupán a saját munkájukról állítanak valami lényegeset, hanem egy sajátos szöveg- és irodalomfelfogást is körvonalaznak, amit mindenképpen figyelembe kell venni, ha közel akarunk kerülni Székely Örs kötetéhez. A könyvnek tárgya van, és ez a tárgy valakinek (valakiknek) tulajdonítható – ez az a koordinátarendszer, de talán pontosabb, ha gondolkodásmódnak, logikának nevezem, amelyben hagyományosan, megszokásszerűen el szoktuk helyezni a szövegeket. „A könyvnek nincs sem tárgya, sem szubjektuma, különféle módon megformált anyagokból, teljesen eltérő időkből és gyorsaságokból áll össze” – opponálja ezt a nézetet Deleuze és Guattari, amivel számomra

¹ Lásd: <http://www.c3.hu/~exsymposion/HTML/fu/deleuze/foszoveg.htm>

kijelölik azt a logikát, amelyen belül el lehet helyezni – és most megadom magam a nyelv, illetve a metafizikai hagyomány szellemének – a recenzió tárgyát.

Nem volt szándékolatlan a fenti elszólás. Egy nagyon alapvető gondolkodási és kulturális sémáról van itt szó, aminek kikezdésén, lebontásán hiába dolgozik már egy ideje a filozófia, a szépirodalom – és ebbe az izgalmas hagyományba kötném be Székely Örs kötetét is –, ez a séma állandóan visszatér, metafizikus szirénhangjával elcsábítja az ellene munkálkodókat, a rendezés, az uralás, a könnyen kezelhetőség sémáját biztosítva számunkra. Ez a törekenység értékel fel minden olyan kísérletet, amely megpróbál kibújni az eddig hevenyészve megidézett metafizikai hagyomány szorítása alól. Egy séma alól pedig nem lehet más sémával kibújni, csak az egyediség kockázatos útja kínálkozik mint megoldás. Ebbe belebocsátkozni nem jelent mást, mint felvenni a könyv sebességét, rátalálni azokra a mozgásenergiákra, amelyek megalkotják a szövegek eltérő és egymással mégis kapcsolatban lévő tereit. Ha tetszik, ha nem, már régóta egy einsteini univerzumban élünk. De mit is jelent költőin lakozni ebben az univerzumban?

Ami a felületen látszik.

Fotók, csempeminták (ún. azulejók), kihajtható lapok, eltérő betűméretek, különböző módon tördelt szövegek alkotják a könyvet. Nem véletlen ez a manapság divatos multimedialitás, ami itt azonban nem illusztrálást, egymást kiegészítő jelleget, párhuzamosságot takar. Az oldal mint felület és az ezekből a felületekből összeadóva előálló könyv képzete van játékba hozva. A könyv oldalai, ha egymás mellé tesszük őket, egy nagy teleírt felületet adnak ki. Megint egy hagyományos, továbbélő képzet: a szöveg lefedi a világot, a térkép a tájat. Székely Örs mozgásba hozza ezt a képzetet. A felület nem ad ki kontinuumot, diszruptív, akár hibás is, elmozdított, nem a helyükön található elemek tarkítják. Ezért már kézben tartani ezt a különben vékonyka könyvet, abba belepörgetni is különös élményt. A ujjak meg-megakadnak, ugranak a lapok, a különböző módon tördelt szövegek, színes képek összevissza villódnak. Mintha nyomdahibás példányt tartanánk a kezünkben, mondhatnám ironikusan, de helyesebb, ha metaforikusan értődik ez, mert itt a „hiba”, az eltérés konstitutív, pontosabban annak az egységes vállalásnak egy eleme, amit a könyv következetesen építeni próbál.

Hogy példázzam is az egészet. A *fraktálok* címmel jelzett rész három verset takar. A *fraktál* címet viselő oldal azonban kihajtható, alatta a *sivatag triptichon* című vers található, ami ezen a módon mintegy a *fraktálok* cím alá

is beiródik, fraktálszerűen tovább bontva a kötetet. Ha továbblapozunk, egy fa fotójára bukkanunk, amely, tudjuk meg a kötet végi leírásban, a tatrangi temetőben található. Azonban a *tatrangon fridával* című vers, amihez elméletileg kapcsolódhatna a fotó, a kötet egy későbbi pontján van, ez a vers ugyanakkor visszautal a *frida* című, két versből álló ciklusra.

Elmozdulások, takarások, felfedődések, előre- és hátrautalások, kapcsolódások adják ki a kötet szakadozott terét. Ezeknek a kapcsolódásoknak ugyanakkor mintha volna egy másik feladata is. A felületre kényszerítik az olvasást, úgy kapcsolják össze a kötet szövegeit, hogy az nem ad ki egységet, hanem felnyílik, szétburjánzik, „rózsásodik”, hogy a versek egyik többször visszatérő metaforáját használjam. Ez a szétburjánzás pedig összhangban van a kötet mozgásban lévő felületén található versekkel.

Ezek a versek ellenállnak a hagyományos olvasásmódoknak. Nem a kifejezés, a jelentés totalizálása, hanem a kötet architektónikájának megfelelően a szétbontás, az ismétlés, és hogy megidézzek egy filozófiai terminust, az „elkülönböződés” (Derrida) strukturálja őket.

Megint szükség lesz egy kis elméleti kitérőre. Most Paul de Man-t hívom segítségül, aki *A szimbolizmus kettős aspektusa* című tanulmányában a modern költő helyzetét a következő módon jellemzi². A modern költő annak az alapvető szakadásnak a határozott tudatából indul ki, amely saját léte és mindannak a léte között fennáll, ami nem ő: a természeti tárgyak, a társadalom vagy Isten. A művész tudatában van elidegenedettségének, szenvedí ezt, és a szimbólum segítségével megpróbálja visszaállítani az elveszett egységet. A szimbólum ugyanis Paul de Man szerint olyan nyelvhasználat, amelynek segítségével újra fel lehet fedezni minden létező egységét a képzelet és a szellem birodalmában.

Véleményem szerint, Székely Örs kötetével nemcsak a világ metaforájaként működő könyv képzetét mondja fel, hanem a fentebb felvázolt költészetfelfogással is szembemegy. Egy Székely Örs-vers nem kifejezni akar valamit, nem összekapcsolni a részt az egészszel, ahogy elrejtett és felfejtésre váró titkok sincsenek a versekben. Ennyiben hagyományos módon nem is lehet olvasni a verseket, főleg ha az olvasás a jelentés feltárulásáról szól, a jelentést keresi, azt a jelentést, amely szóról szóra, mondatról mondatra szerveződik, egységesül. Itt nincs ilyen jellegű egységesülés. Kiterítés van,

² Paul de Man: *A szimbolizmus kettős aspektusa*. In. Paul de Man: *Olvasás és történelem*, Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 98–118.

szétíródás, ismétlés, elkülönöződés. Olvasás helyett rá-olvasás. Felvilágosítás helyett felszabadítás.

Fel kell venni a versek sebességét, hagyni kell, hogy a kötet kvantumugrásai átjárjanak bennünket.

Miközben a helyek, a tárgyak, a különböző konkretizálható viszonylatok ott vannak a kötetben, ahogy egyfajta testpoétika is megképződik, sőt, azt lehet mondani, leuralja a verseket. Az előbbieket a kötetbe belekomponált és mindig pontosan jelölt fotók hordozzák: a csíksomlyói dombon legelő bika, Moreschi, az utolsó kasztrált operaénekes arca, córdobai pávafríz, a tatrangi temetőoldalban található akácfa, a marsi Gustev-kráterből fényképezett naplemente. A kötet költői műveleteinek igazi megvalósítása, hogy ez mégsem kelti az eklekticizmus hatását. Valószínűleg azért, mert ezek a dologiságok nem a kötet horgonypontjai, hanem elrugaszkodási pontok, amikből felfakadnak a kötet versei. A versek pedig szétírják ezeket a viszonylatokat, beleírják a testekbe, a testek közösségébe.

Mert mintha ez volna a tét:

„fussanak szét a sebek rajtam mint a rózsák

Szabadon engedem virágzásukat” (*sivatag triptichon*, 23. o.).

Az alkotás mint önmagadból, testi valódból való kifordulás (hányás) – ezt idézi meg a kötet nyitóverse, az *invitatorium* is (1. o.). A kint lüktető gyomor meg a belül létező „tört felszín” képzete azonban összezavarja a kint és bent pólusait, mintegy kiteríti a testet, szintén felületté változtatja. Az agonizáló, a „szorongó szervekkel” ellátott test felbomlik, összekeveredik minden mással, a növényivel, az állattal, különböző formák, viszonylatok közé kényszerül, át- és továbbmásolódik, szétíródik. Mintha a kifejeződések maximális szabadságfokát keresné a szerző. A felszabadításnak azon a módján munkálkodna, amelyen keresztül nem megérkezünk valahová, hanem éppen hogy felszabadulunk a helyek hatalmától.

Atópia? Disztópia?

Hozzátenném, az „atópia” kifejezés, ami görögül ’nem helyet’ jelent, egy specifikus allergia, bőrbetegség nevéként szerepel, amikor a bőr szárazzá, érzékennyé válik, mindenre fokozottan reagál. És mivel a kötet utolsó vers-egysége, a *salve regina* az úrbe vezeti ki az olvasót, talán a „disztópia” szó használata sem indokolatlan, tudván azt, hogy ez a szó görögül a „disz” és a toposz” szavakból tevődik össze, amit ’beteg, abnormális hely’-nek is fordíthatunk.

Ezen a módon burjánztathatók, kontaminálhatók tovább a kötet versei, így futnak, rózsáznak tovább a sebek azon a „beteg” helyen is, ami a kritikáírás tere.

Egy erős, szuverén működéssel, „költői technikával” szembesít Székely Örs debütötete. Erre utalhat a könyv címe is, az „ostinato” kifejezés, amely, tudjuk meg az első oldalon található szómagyarázatból, szakadatlanul ismétlődő dallam, ritmus, ami állandó jelenlétével kiemeli és megvilágítja a változó zenei elemeket.

Várjuk, hogy tovább burjánozzon.

Borsodi L. László

CSEND ÉS SZÓ PEREMVIDÉKÉN

PILINSZKYVEL A LABIRINTUS KÖZEPE FELÉ

Az angyal hozta el nekem.¹ Mert ki más is hozhatta volna a misztikus költőt hozzám, mint maga az angyal 2020 karácsonyán, közel harminc évvel azután, hogy az 1990-es években először (és azóta még ki tudja, hányszor) találkoztunk. Az életrajzi értelemben vett alkotó már akkor több mint tíz éve ott volt, ahová életében, azaz költészetében – merthogy a költészet volt számára az igazabb/igazibb élet lehetősége – mindig is készült, ami felé verseiben, prózáiban, publicisztikai írásaiban és beszélgetéseiben készítette az utat, készült általa az út. Ezt ő törekvésnek nevezi a *Nálam létszükséglet volt az alkotás* című interjúban (beszélgetőtárs: Farkas P. József): „A költőben van valami angyali törekvés, hogy valamit létrehozzon, ami olyan kerek egész, mint egy tárgy. Angyali művet szeretne, ami tökéletes: kerek és áttekinthető. A költő a halhatatlanságot akarja.”² Pilinszky János nemcsak a költői életmű továbbélése, hanem a tapasztalaton túlival való misztikus egyesülés értelmében is érthette a halhatatlanságot. Ő ugyanis „merész és abszolút eszményt tűzött ki maga elé – a művészet és a szentség végső azonosítását” – áll Valerio Ochetto *A keresztény művész elkötelezettségéről...* című írásában, amely a költővel készített interjú rekonstruálása harmadik személyben.

És most vissza a legutóbbi találkozásunkhoz. Az évtizedek alatt szerzett élet- és olvasói tapasztalataim, illetve az idő múlásával bennem végbement lelki-szellemi változások mellett/ellenére mostani találkozásunk és beszélgetésünk jószerével semmiben nem különbözik a korábbiaktól: személyes. És ez a személyesség számomra ugyanaz a saját könyvtáram kuriózumának számító *Szálkák* című kötet első kiadását,³ az *Összes verseit*,⁴ *A mélypont ünnepe* című kétkötetes prózáját,⁵ az *Összegyűjtött leveleit*⁶ vagy az angyal hozta *Beszélgetések* című interjúkötetét olvasva. Arról a fajta személyességről

van szó, amiről ő beszél Tolsztoj kapcsán: „Én hiszek abban, ha például Tolsztojjal beszélgetnék, és utána lefeküdnék az ágyba, és elolvasnám az *Iljics Iván halálát*, akkor beszélgetnék vele igazán. Személyessé válik a személytelenségben. (...) A könyvnek (...) az a hallatlan szépsége, hogy valaki, aki egyedül van, belekezd a legmélyebb párbeszédbe, és ezt egy érdekes szférában bármikor a kezembe vehetem. Nem azt mondom, hogy ez a legnagyobb dolog, de mégis a vigasztaló dolgok közé tartozik.” (*Eljuthatunk a derűig*, Szigeti István)

Erről a fajta, az olvasás személytelenségében személyessé váló, igazibb és vigasztaló találkozásról (ezért nem teszem idézőjelbe a találkozás szót) és párbeszédéről kísérek meg számot adni. Kísérlet csupán, mert ahogy egyik kérdezője, Bán Zsuzsa is az interjúja felvezetőjében úgy fogalmaz, hogy „Pilinszkyből nem lehet »készülni«. A biztos fogódzónak vélt lexikális ismeretek másodpercek alatt semmivé olvadnak” (*Az univerzum polgára*), ugyanúgy nem lehet a teljesség igényével számot adni mindarról, amit az olvasó megtapasztal, miután engedett a Pilinszky-szó rendkívüli erejének, a költő szuggesztív mondatainak, és hagyta magát bevonni abba a párbeszédbe, amelyet látszólag aktuális beszélgetőtársaival, valójában a mindenkori olvasóival folytat.

Meggyőződésem, hogy Pilinszky beszélgetéseihez ugyanúgy kell közelíteni, mint a verseihez, a prózájához, a publicisztikai írásaihoz, kiállításokon mondott beszédeihez vagy a leveleihez: értelmezői attitűddel, elmélkedésre való hajlandósággal, azaz lassú olvasásra való beállítódással, hiszen a költőnek ugyanazokat a nyelven inneni és túli, drámaiságában nehezen artikulálható dilemmáit szólaltatják meg, legyen szó költészetről, alkotásról, hitről, szeretetről, irodalomról, színházról, zenéről, hazáról. A vele készített beszélgetésekhez ugyanis (szám szerint negyvennégy, az eddig készült legteljesebb válogatás, bő jegyzetanyaggal és utószóval ellátva) semmiképpen nem lehet úgy közelíteni, mint olyan olvasmányokhoz, amelyek adalékul, filológiai kiegészítésként szolgálnának az életmű megértéséhez, mint amik – rossz értelemben véve – magyarázatokat fűznének a szépirodalmi opusokhoz. Ez a kvázi híderemtés befogadó és életmű között nem jön létre, mert a költőnek nem szándéka. Tehát nem elméleti alapvetését, netán didaktikus magyarázását adják a verseknek vagy prózai alkotásoknak. Ellenkezőleg: a levelekhez hasonlóan a beszélgetések is szépirodalommal válnak, a költemények és a prózai művek kiterjesztései, termékeny dialóguskezdeményező terenumok, amennyiben ezek a szövegek is arról győznek meg, hogy Pilinszky univerzumában csak annak van létjogosultsága, aminek metafizi-

kai kiterjedése van, és szelíden terelgetnek befele abba a labirintusba, amit alkotóként folyamatosan megszenvedve szövegei révén felajánl az olvasónak, hogy érintkezésbe kerüljön a széppel, azaz Istennel. Erről a misztikus-esztétikai tapasztalatról és feladatról beszél alkotói oldalról mesterére, Simone Weilre hivatkozva abban a televíziós portréfilmben, amelyet Maár Gyula készített a költővel 1978-ban, s verseit, prózáját, beszélgetéseit olvasva ez lehet a kitarató befogadó jutalma is: „Csak néhányan jutnak be a labirintus közepébe; ott Isten várja, fölhabálja és kiokádja őket. Akkor kijönnek a labirintusból, megállnak a labirintus ajtajában, és az arra jövőket szelíden befelé tesséklik...” (*Egyenes labirintus. Pilinszky-portré a televízióban*)

A beszélgetés műfajának Pilinszky-féle meghatározásában a nyelvnek, a megnyilatkozásnak ugyanazzal a funkciójával találkozunk, mint a versei esetében, azzal az öngyöttrő-kétségbeejtő reménnyel, hogy benne, általa úgy teremtdünk, hogy talán útban vagyunk valami vagy valaki felé, legyen a neve megértés, szépség, Isten, megváltódás: „a beszélgetés nem színpadi műfaj, tehát nem tűri az ünnepélyességet”; „a beszélgetés mindig egy csodálatos alkalom, véletlen szüleménye. Az ember mindig zavarosan beszélget, abban a reményben, hogy valami mégis kikristályosodik a beszélgetés során” – mondja Czigány Györgynek az *Angelika presszóban*. Kipke Tamásnak adott interjújában pedig úgy összegez, hogy meggyőződéstől, világnézettől függetlenül két ember párbeszédében nem az elvek, gondolatok azonossága, hanem a „mélyükben rejlő problematika közössége” a leglényegesebb (*Csönd és szemlélődés*). Ezzel magyarázható, hogy Pilinszky még interjúiban sem önmagáról, önös érdekeiről, hanem az érintkezéseiről értekezik. Általánosan fogalmazva, az emberhez, világhoz való viszonyulásáról, azaz érdekmentesen, a misztikus költő szépség, azaz Isten iránti elkötelezettségével beszél – ami nála egyszerre költészet, zene, festészet, színház, szépség, hit, Isten, háza, háború stb. –, és arról, mit jelent (mind)ez, mint a 20. századi alkotó passiója és reménye. Soha nem azt részletezi, ami vele magánemberként történt vagy történik, nem a személye, életrajzi értelemben vett lénye a fontos számára, nem a külső események, hanem azok hatása, mindazok a kultúr- és mentalitástörténeti vonatkozások, nyelvi, hitbéli történések, amelyek szellemét, lelkét foglalkoztatják. Ezt az énréjtő, ugyancsak Simone Weil nyomán „a figyelmünk iskolázottsága” által vezérelt magatartást (ld. *Egyenes labirintus*) beszélgetőtársai is tiszteletben tartják, sőt, szinte kivétel nélkül a költő attitűdjéhez felnövő partnerek abban, hogy előhívják belőle azokat a kristályosodási pontokat, amelyek a nyelv által kiküzdhetők. A költő hitvallása szerint ugyanis a nyelv az irodalom eszköze, „ugyanakkor nyelven túli

is, kép is, gondolat is.” (*Mit jelent önnek a színház?*, Apáti Miklós – Bulla Károly) Ezt támasztja alá az a gesztusa, hogy életrajzi eredetű utalásai is a nyelvhez, a költészethez való viszonyában lényegesek a számára, mint például a gyermekkorából többször emlegetett idegbeteg nagynénje, Baitz Borbála. Anyja nővérenek – akit ő Bébinek nevez – Pilinszky lecsupaszított, kopár versnyelve kialakulásában, mondhatni a szegénység költői nyelvé formálásában, a szavak ökonómiájának megteremtésében volt közvetett szerepe, meghatározva e költészet alapformáit, megtanítva a szó elemi erővel való kimondását, a szó utáni vágyakozást: „anyám nővére egy nagyon-nagyon redukált nyelvet beszélt, talán szegényesebb nyelvet, mint a gyerekek. (...) azt a néhány szót viszont, amit mondott, azt rettenetes intenzitással mondta.” (*Kettesben*, Szilágyi János) Többek között ez az artikuláció utáni vágy, a megfelelő szó kimondásának intenzív akarása és artikulálódása az, ami a versek, a prózai művek és a beszélgetések szövetét is áthatja, s ami magával ragadja az olvasót. S hogy ez a vers-, próza- és beszélgető nyelv mennyire organikusan épül egymásba, jól mutatja, hogy az 1978-as Szilágyi-interjúhoz képest korábban, a Lengyel Péternek 1969-ben adott interjújában is már arról beszél, hogy ez a nyelvnélküliség, nyelvi szegénység miként változhat meg, hiszen mint mondja: „A művészetben a süketek hallanak, a vakok látnak, a bénák járnak, minden fogyatékoság teremtő és magasrendű erővé válhat.” (*Látogatóban*) Így lesz Pilinszky-nél a vers, a költészet és általában a művészet a megváltozás lehetősége, mert ahogyan a könyv több pontján, többféleképpen megfogalmazza: „A művészet nem belerögzít a hibába, hanem megadja azt, hogy az ember megváltoadjon.” (*Első zenei élmények*, Czigány György) Ehhez a megváltozáshoz mindig a semmit nem tudás, a keletkezés nullpontjától a megszenvedettség passióján át visz az út, amit, véleményem szerint, ugyanúgy be kell járnia a befogadónak, mint az alkotás felől a költőnek, aki a bölcselővel szemben „szeretne mindenkor újra semmit sem tudni”. (*Mindenkor újra semmit sem tudni*, Rada Saratlic) De még ebben sem a saját, alkotói érdemét, hanem alázattal eszközzerepét hangsúlyozza, mondván, hogy a költő „médiüm a világ és a vers közt, attól függ, hogy győzi-e ezt a közvetítő szerepet, hogy a vers és a világ törvényei közt tud-e kapcsolatot teremteni...” (*Megmentett hangszalagok*, Tóbiás Áron)

Bármilyen műfajú szövegével is találkozunk, Pilinszky költői univerzumával megteremtette olvasói számára a lehetőséget, hogy maguk is bekerüljenek a köztesbe, az úton levés állapotába, és lépésről lépésre megérezzék, megtapasztalják annak a csend és szó peremvidékén nehezen kifejezhető vonzerőnek, létezésnek a realitását, ami a nyelven inneni által a nyelven tú-

liból meg-megvillan, netán időről időre feltárulkozik. Ehhez pedig egyetlen parancs betartására van szükség, a szeretet parancsáéra, ami létmód, beállítódás, a költő által oly sokszor kifejtett figyelemnek az iskolázottsága. Ez a szeretet válthatja meg, ha nem is a világot, de az egyes embert, aki – át-törve a tények falát, „amelyek befalazzák a valóságot” (*Eljuthatunk a derű-ig*) – eljuthat a tényeken túli valóságig, vagyis a költészetben, az esztétikai szépben rejlő istenivel találkozhat. S bár Isten valóság – „számomra Isten a tények mögötti valóság. Tökéletesen tartózkodó, tökéletesen csendes, tulajdonképpen semmi fegyvere nincsen, csak jó és van.” (*Kettesben*) –, a megváltódás nem végső bizonyosság, csak lehetőség, bizonyos csak az út, amely hozzá vezethet: „Egyet tudok: a meredek út vezet hozzá” – mondja Pilinszky (*Egyenes labirintus*). Ezen a meredek úton pedig a költő szeretetfilozófiája lehet az eligazító, amit a vele való találkozásban általa nemcsak karácsonykor és karácsonyra, hanem a hétköznapok kínjaira is elhoz az angyal: „A szeretet a másik gyengeségeinek felismerése. Amiért a magam energiáit mozgósítani tudom, még akkor is, ha önmagam sem érzem különösképpen erősnek. A szeretet önmagunk meghaladása a másik ember érdekében. Valóban úgy gondolom, hogy a művészet képes ezt a fajta szeretetet a saját eszközeivel megjeleníteni.” (*Tragikum és derű*, V. Bálint Éva) Ez az a pont, ahol az irodalom, a művészet túlmutat önmagán, többre válik képessé önmagánál: élet és halál közötti közvetítővé válik, az élet érdekében cselekszik, „amikor épp a halállal tárgyal” (*A kopárság szépsége*, Hornyik Miklós).

JEGYZETEK

¹ *Beszélgetések*. Magvető, Budapest, 2016. Szerkesztette, a szöveget gondozta, a jegyzeteket és a mutatókat készítette, az utószót írta: Hafner Zoltán.

² A hivatkozott, idézett interjúk a *Beszélgetések* darabjai.

³ Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972.

⁴ Osiris Kiadó, Budapest, 1998. Szerkesztette, a szöveget gondozta és az utószót írta: Hafner Zoltán. 2. javított, bővített kiadás.

⁵ 1–2. kötet. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1984. A válogatás, szerkesztés, sajtó alá rendezés, az előszó és utószó Jelenits István munkája.

⁶ Osiris Kiadó, Budapest, 1997. Szerkesztette, a szöveget gondozta, a jegyzeteket és a mutatókat készítette, az utószót írta: Hafner Zoltán.

Láng Orsolya

SÜTÖTT A NAP, ÉS IGENT MONDOTT

PILINSZKY JÁNOS SZEREPE A PSYCHÉ-BEN

Weöres Sándor fiktív életrajzi regénye 1972-ben jelent meg *Psyché* címen, alcíme: *Egy hajdani költőné írásai*. A 19. századi Magyarországon élt címszereplő cigány származása ellenére főúri körökben nevelkedett, és gyerekkora óta közeli kapcsolatot ápol a valóságban is létezett Ungvárnémeti Tóth László költővel. Weöres általa legitimálja női alteregóját, az ő életrajzába szövi és költői életművébe hímezi bele Lónyay Erzsébet izgalmas alakját. Bódy Gábor 1980-ra készül el a Weöres-műből inspirálódott filmmel, amelyet élete főművének tekint. Négy évet dolgozott az előkészületein, a forgatókönyvet Csaplár Vilmostal közösen írták. Az enciklopédikus alkotás a Gesamtkunstwerk mintapéldája, amelyben ötvöződik epikus narratíva, hollisztikus történelem- és világszemlélet, filmnyelvi újítások, a kortárs művészetekre és a technikára való reflexiók stb. A sűrű jelentésrétegű alkotás eredeti hossza négy óra húsz perc (ezért többnyire két részben vetítik: *Nárcisz és Psyché*, *Psyché és Nárcisz*). Bódy így nyilatkozott a film stílusáról a forgatás közben Zsugán Istvánnak (*Filmvilág*, 1980/6): „Az eklektika az enciklopédikus jellegből fakad. Stílusosan egyenértékűnek tekintjük az egyes kulturális szimbólumokat. Ilyen értelemben például a giccset a mítosszal, amennyiben mindkettő szimbólumhordozó és általános karakterizáló jelleggel bír. A film egészét olyannak terveztem, mint a századfordulón, különösen a német kultúrterületeken, így nálunk is népszerű színes enciklopédikus összeállítások voltak, ilyen címekkel, hogy *Az ember és a világmindenség*.” A korrajzban felbukkan Kazinczy Ferenc is, a nyelvújító mester, „a nagy ítész”, aki a film elején egy költészeti versenyt értékel ki éppen Bányácskán (a későbbi Széphalmon). Sokra tartja Psyché verseit, ami azért meglepő, mert azok tele vannak füledt testiséggel, a költők koronázatlan fejedelméről pedig inkább hinnők, hogy a felstilizált finomkodást részesíti előnyben, mint a vérbő szókimondást. „Kedvem volna most bajsztát megrángatni, s hogy nincsen – igazán sajnálom”, mondja Psyché Kazinczynak örömeiben, miközben a valóságban Patricia Adriani megcsipkedti Pilinszky János arcát. Képzeld-

jük még hozzá, hogy ez a mondat a helyszínen olaszul hangzik el, hiszen a magyar csak utószinkron. Bizarr. „De hiszen ez még csak gyermekecske”, veszi védelmébe a jelenet szemtanúi előtt a rossz hírű költőnőt a mester. A költő költő általi megformálása nagy trouvaille, és bár nem tudjuk, valójában milyen volt a klasszicista nyelvújító (más a naplójában és más az irodalmi műveiben), de a 20. század magyar költészetének megújítója személyében egy megilletődött, gyermekien tiszta, jóhiszemű, és inkább elnéző, mint szigorú apafigurát láthatunk. „Amikor jött a felkérés, sütött a nap, és igent mondtam” – válaszolta arra a kérdésre, hogy miként vállalta el a szerepet. A film 1980-ra készült el, a költőt következő év májusában vitte el a szívroham. A forgatás alatt a Vas megyei Velemben lakott, onnan járt be taxival Sárvárra, a forgatás egyik helyszínére. Bódy Gábor kortársai visszaemlékezéseiben olyan karizmatikus alkotó volt, aki víziói megvalósításához nemcsak tehetséggel, de delejező kisugárással és manipulációs adottsággal is meg volt áldva, és akit behálózott, annak nem volt kétsége az ügy jelentősége felől. Pilinszky mellett a filmben megjelenik Erdély Miklós és Hajas Tibor is, a '70-es évek alternatív művészeti közegének fontos személyiségei.

Amellett, hogy a fizikai hasonlóság is szembeötlő (gondolok itt Josef Kreutzinger bécsi udvari festő 1808-as Kazinczy-portréjára), Bódynak nem színészek kellett, hanem személyiségek, akik rányomják bélyegüket a vászonra. Nyomot hagynak maguk után. És hát aki egyszer is hallotta Pilinszkyt verset szavalni, vagy akár csak interjút adni, az nem felejtí el jellegzetes dikcióját és artikulációját. A hallgató először zavarba jön, mesterkéltnek érzi a hangsúlyosan megformált mondatokat, az átlagosnál magasabb regisztert, aztán rájön, hogy ez a póz maga az eszköztelenség. Hogy ez az ember azért nem tud másként beszélni, mert így is gondolkodik. Szavakkal áldoz a gondolatoknak. Pilinszky 1979-ben, Szigeti Istvánnak adott rádióinterjújában mondja: „Én hiszek abban, hogy egy műanyag, egy tönkrement műanyag lavór éppolyan szakrális, mint az Esthajnalcsillag, viszont az üdvösséget nem szabad előlegezni. Tehát ha a pillantásomban vagy az érzékelésemben ez nem elemi, akkor nem szabad jobbat mondani arról a dologról, sőt lefele kell nyomni. Azt merném mondani, hogy víz alá kell nyomni. Szóval a műanyagot műanyagabbá kell tenni, és abban a pillanatban elkezd sírni, és abban a pillanatban a tortúra súlya alatt egy olyan sikolyt ad, mint a mártírok. És tulajdonképpen egy versben ma – voltak boldogabb korok talán – ezt a nagyon néma, cérnavékony sírást kell meghallani, amit ezek a tárgyak, ezek a lények, ezek a szituációk adnak. És itt van az én nagyon gyötrelmes és hánytatott reményem, amit én legvégső bizalomnak nevezek. Minden tárggyal, minden szituációval és minden emberrel szemben, beleértve még önmaga-

mat is.” Ugyanez az angyali nézőpont jellemzi Bódy filmjét, ahol a mocskoknak és sötétnek ugyanakkora jelentősége van, mint a fénynek, a patkány ott futkos a szerelmesek mellett. Semmi nem kevesebb, mint valami. Ez az angyali pillantás, a történelem metafizikus szemlélete Pilinszky költészetének vezérelve – nem felülről nézni a világot, hanem belülről. Ez a tekintet ugyanúgy nem öregszik, ahogy Psyché alakja százötven éven át (ennyit ölel fel a filmbeli cselekmény). A Bányácskán játszódó jelenetben látjuk Kazinczyt árnyképet rajzolni. Ismert tény, hogy szerette barátai, látogatói gyertyafényvel megvilágított profilját körberajzolni – a sziluett műfaját a portréfényképezés szorította háttérbe, de a 18. században kedvelt szórakozás volt. Platón barlangos példájában a vetített árnyékot látók nem tudják, hogy létezik egy tárgyi világ is – Vilém Flusser szerint Platón volt az első filmteoretikus, aki *előrevetítette* a mozi korát. Bódynak, aki maga is filmteoretikus volt, minden bizonnyal tetszett ez az idő-palimpszeszt: ahogy az általa Pilinszkyvel megrajzolt Kazinczy alakja megrajzol valakit. A lenyomat lenyomatának a lenyomata.

Mialatt Psyché egy kanapén meglovagolja az ifjú Wesselényi Miklóst, Pilinszky hangján halljuk *Az én sugallóm* című Weöres–Kazinczy-verset. Egészen különös felhangja van ennek az aláfestő narrációnak, amikor az *Apokrif* vagy a *Négysoros* összetéveszthetetlen orgánuma azt mondja: „És hogy ne fájjon a döfés, / S enyhüljön a seb, melyet ejte, / Nevetve pattantja el nyilát!” Nem tudjuk a szóban forgó döfést nem a szemünk előtt éppen kibontakozó szerelmi aktus metaforájaként érteni. Csaplár Vilmos visszaemlékezése szerint Erdély Miklós nagyon dühös volt Bódyra a bemutató után, amikor szembesült azzal, hogy telefonáló-jelenetében Hitler hangja szólal meg a vonal túloldalán. Neki a forgatáson annyit kellett mondania a süket telefonba: „Nem értem. Nem értem.” Ezekután érdekelne, hogy Pilinszky tudta-e, hogy szavalata egy szexjelenet aláfestése lesz. Igaz, az eredeti mű ismeretében feltételezhetette, hogy nem húsvéti körmenet lesz annak adaptációja sem. És itt világlik ki, hogy az igazi művészet se nem obszcén, se nem prüd. Ha igazi, akkor nem erkölcsstelen, és ha hiteles, akkor a nyersege nem durvaság, hanem őszinteség. Bódy filmjében tökéletes egyensúlyban van a szakralitás a trivialitással. És azt, hogy mennyire fontos volt neki Pilinszky jelenléte, az is bizonyítja, hogy következő – utolsó – filmjét is vele zárja. „Pilinszky Jancsi nemrég, halála évében elmondta egy álmát” – kezdi a mesélést a *Kutya éji dalának* zárójelenetében maga Bódy Gábor. És elmeséli, hogy a bal lator leszáll a keresztről, és hazasétál. A nagy kételyek a nagy bizonyosságok árnyékai. De Pilinszky sem, Bódy sem csak az árnyékot ismerte.

TALÁLT VERS

Pilinszky János

(1921 – 1981)

KÉSŐ KEGYELEM

Mit kezdjen, akit elítélt,
de fölmentett később az ég,
megvonva tőle a halált,
mikor már megadta magát?

Kit mindenétől üresen
talált a szörnyű kegyelem,
megsemmisülten, mielőtt
a semmi habjaiba dőlt!

Mit kezdjen itt! Közületek
talányait ki fejtí meg?
Szorongva anyját kémleli:
ha elzokoghatná neki!

Fogódzanék akárkibe,
de nem lesz soha senkije;
szeméből, mint gazdátlan ág,
kicsüng a pusztuló világ.

NÉVJEGY

Az ottthon terében
jél ügyfél egyrés mellett
Boch & a Centrifuga.
Egy tér van, az elváltatás
illúzió. Ha az életben
elfér egyrés mellett születés
& balál, miért zarna ki
egyrés a Hegedűssey &
a Whirlpool durvasága?
és különben is: ki dönti el,
hogy segít - segítünk a
zarna tényező?

Lányosok

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszünk föl.

ISSN 1220-5982